

Obsah

O fotografce.....	3
Úvod	5
Anna Šurmač.....	16
Elvira Jumaeva.....	30
Irina Kuzmina.....	34
Jana Litvinova.....	34
Malgorzata Olezak.....	42
Maryna Hordiyenko.....	43
Natalia Kolva.....	51
Sarima K.....	52
Šihoko Finda.....	58
Světлана Mazepina.....	59
Věra Lapšina.....	70
Poděkování.....	72

o fotografe...

Světlana Mazepina se narodila v roce 1964 v Rusku, ve velkém průmyslovém městě Saratově. Fotografuje už od 15 let. V době studia na univerzitě (obor geologie) se začala zajímat o fotografování přírodních krás. Při cestách po Sibiři, Dálném východě a Kavkazu vznikla její první kolekce fotografií. Později Světlana pracovala jako externí fotokorespondentka v různých časopisech a novinách. V ČR žije a pracuje už 7 let, v současnosti jako novinářka na volné noze.

„Dvacet let už fotografuji lidi. Samozřejmě, že hlavně příbuzné, přátele a známé. Ale byla to zkušenost navíc. A tato zkušenost a samozřejmě také láska k fotografii mě přivedly k účasti na projektu „Životy »těch druhých« aneb osudy cizinek žijících v ČR“.

Vše začalo více než před rokem, kdy jsem jakoby náhodou obdržela dopis od jedné české nevládní neziskové organizace s názvem Evropská kontaktní skupina v ČR (EKS). Byla mi nabídnuta účast na projektu Na rovinu, jehož součástí bylo také vedení osobního deníku. Témata, která jsme v rámci tohoto projektu otevřely, našla velkou odezvu v mé duši. Pozice ženy na veřejnosti, vztahy mezi muži a ženami, vliv tradic a stereotypů na osud člověka a jiné – tohle všechno mne znepokojovalo a zaměstnávalo dlouhá léta. Proto jsem se s radostí pustila do práce.

Deníky, které z tohoto projektu vzešly, natolik oslovily svou autenticitou a přesvědčivostí jednotlivé členky EKS, že se rozhodly vydat je v původní verzi v samostatné knize. Měla jsem ovšem pocit, že bych se s autorkami deníků chtěla seznámit nebo alespoň uvidět jejich tváře, podívat se jim do očí. Ne nadarmo se říká, že oči jsou zrcadlem duše. Proto jsem přišla s nápadem, doplnit projekt fotografickou výstavou portrétů žen cizinek.

Členky EKS moje nabídka velice zaujala a v květnu 2008 se konečně naskytla příležitost projekt realizovat. Spolu s členkami organizace a účastnicemi báječného projektu „Životy »těch druhých«...“ jsem prožila několik měsíců plných společného tvoření. Pro mne jako fotografku amatérku to bylo jako dar osudu. Samozřejmě jsem byla nervózní, ale díky podpoře našeho pracovního týmu a důvěře mých modelů mohl vzniknout tento projekt.

Věřím, že pomůže lidem v České republice lépe poznat a přjmout cizince a cizinky, kteří žijí v jejich zemi. Velmi doufám, že deníky a odpovědi účastnic pomůžou najít své místo v životě a v nové zemi (nejen) ženám cizinkám, které možná právě prožívají některou z epizod vyličených v této publikaci. Přínejmenším jim k tomu budu držet palce, jak říkají Češi.“

Světlana Mazepina

Úvod

Katalog, který se vám dostává do rukou, má být doplňkem výstavy nazvané „Životy »těch druhých« aneb osudy cizinek žijících v České republice“. Pořadatelem této putovní výstavy, která po zahájení v hlavním městě Praze navštíví také další česká a moravská města, je Evropská kontaktní skupina v ČR (EKS).

Předkládaná publikace nechce být katalogem ve vlastním slova smyslu. Reprodukuje portréty žen, které se projektu účastnily, a zároveň zveřejňuje v plném rozsahu deníky a rozhovory s těmito ženami, které samotná výstava zprostředkovává pouze ve formě průstřihů, náhledů či úryvků seřazených do čtyř tematických okruhů. Těmito tematickými celky jsou: život v zemi původu, vztahy mezi muži a ženami v zemi původu, život a vztahy v nové zemi a jako poslední doplňující téma vzkaz žen cizinek české veřejnosti.

Vlastní výstava je pokračováním a logickým vyústěním předchozího projektu EKS s názvem Na rovinu. Hlavním cílem tohoto projektu bylo nechat mluvit ženy samotné. Nechat vyprávět jejich životní příběhy a vytvořit prostor pro to, co chtějí vypovědět, co se jich nejvíce týká, co samy chtějí sdělit o svých životech, osobnostech, rodinách, vztazích, práci. O tom, jak prožívaly a prožívají zkušenost odchodu ze své země a hledání nového místa v jiné zemi.

Tento přístup vychází z tzv. orální historie, která klade důraz na dějiny psané a slyšené „zdola“, umožňuje vstoupit do soukromého prostoru a nabídnout nový, intimnější pohled na životy lidí, žen i mužů.

Oslovené ženy reagovaly na výzvu napsat o svém životě a jednotlivých tématech pozitivně. Byla pro ně důležitá ta skutečnost,

že se zajímáme o jejich názory, zkušenosti a životní příběhy. Jak popisovaly, bylo to pro ně projevem rovnosti – také na jejich „hlasu“ zde záleží, mohou být účastny na utváření podmínek, ve kterých žijí. Bylo to také ale vyjádření úcty k nim, jako expertkám, které mají „co říci“ a své zkušenosti mohou nabídnout druhým.

Mnohé pisatelky také prošly v průběhu psaní deníku procesem, který proměňoval vztah k sobě samé, ale také k okolí, spoluutvářel novou komunikaci, pojmenovávání životních událostí a prožitků mezi nimi a členy rodiny, manžely a dětmi.

Prostřednictvím psané retrospektivy nahlížely na ty skutečnosti, které se jim v životě podařilo zvládnout, překonat těžká období, posunout se dál se zdoláváním překážek, které ve většině případů byly obrovské. Rodina pro ně ve všech případech znamenala základní zázemí, byly hrdé na svou roli manželky a matky, která byla jedním z hlavních pojetí sebe samých.

Uvědomovaly si důležitost existence pracovní kariéry, svého pracovního nasazení a práce pro druhé; v některých případech také popisovaly profesi a svou práci jako zásadní aspekt života – participace na veřejném životě, ať již na poli vědy či politiky, měla důležitý vliv na celý jejich život a sebepojetí. Důležitost sebezprosažení a seberozvoje ve vlastním životě.

Dalším aspektem, který ženy v průběhu psaní svých autobiografií objevily, byla jakási „terapeutická“ složka procesu popisování svých životních zážitků. Mohly pojmenovat prožitky, pocity a skutečnosti, které byly dlouho nevyřčeny, neuchopeny – jako v případě „ztracených nenaplněných snů“ a zklamání, a nebo naopak dát jméno a tím zviditelnit, uvést do existence vše, co dokázaly, čemu čelily, všechny úspěchy a překážky, které jakoby byly již zapomenuty nebo se v průběhu času staly samozřejmé a tím také neviditelné.

Tím se jejich život stával skutečnější, vše prožité získávalo větší sílu v sebereflexi. – Zdolání překážek a těžkostí pomohlo zvýšit jejich sebehodnocení a napomohlo k pozitivnímu náhledu na sebe. Tato žitá autenticita v některých případech pomohla ženám ujasnit si, co je pro ně důležité v blízké budoucnosti, ujasnit si priority a zvolit, „správný směr“ pro sebe samé a pro své rodiny.

V neposlední řadě při pojmenovávání přínosů, které jim projekt přinesl, zmínily také možnost uvědomit si svou příslušnost k vlastní kultuře, uvědomit si odlišnosti, které nacházely při procesu integrace do nové společnosti. Uvědomit si tuto nesnadnou roli v prolínání kulturních identit a pokusit se ji uchopit a předat ostatním.

Projekt psaní autobiografických deníků v sobě nesl i charakter emancipační – ve většině případů se pisatelky rozhodly zveřejnit své příběhy a dále rozvíjet tuto problematiku, více vystoupit ze své pozice „příchozí migrantky“, často vnímané jako na nižším stupni vzhledem k majoritní společnosti, více se podílet na zlepšení podmínek pro ostatní cizince a cizinky a více se „zviditelnit“, ukázat, že mají co nabídnout.

Nechme je tedy promlouvat – vlastními slovy i výrazy tváře...

„Vaše nabídka přišla v takovém období života, tak jsem neváhala a rozhodla se, že to chci napsat, o svém životě, co všechno jsem zažila, a začala jsem psát. Mělo to pro mě takový symbolický význam, ukončení jedné etapy mého života, nedávno mi bylo šedesát let. (...) Dělal jsem to pro ten projekt, ale také pro sebe, chtěla jsem to i pro sebe, takovou analýzu. Já mám hodně naplněný život, nemám vůbec co skrývat...“

Anna, Bělorusko

„Pokouším se analyzovat a vyjádřit svůj pohled na většinu lidí a jejich v podstatě totožný způsob života. Tak žily naše babičky, naše mámy, částečně i moje generace. Tak se pokouším pochopit sama sebe a možná pomoci svým dcerám se vymanit ze společenských stereotypů. (...) Proto bych chtěla probudit ženy a pomoci jim vystoupit ze začarovaného kruhu zastaralých tradic a nebezpečných stereotypů. A k tomu se žena musí v první řadě naučit si sama sebe vážit a přijímat, uvědomovat si sama sebe jako osobnost. Získat opravdovou svobodu vůle a rovnoprávnost...“

Světлана, Rusko

„Já myslím, že to pomůže nejenom mně, ale všem lidem, kteří budou číst, co jsem napsala, budou vědět, jaké to je, jak se žije v jiné zemi, jak se žije tady, chtěla bych, aby to lidé věděli... líbilo se mi psát o tradicích, jak žijí lidé v Kyrgyzstánu, chtěla jsem, aby to lidé věděli, četli. Ráda jsem psala také o svém dětství, ráda vzpomínám na své dětství...“

Elvira, Kyrgyzstán

Elvira Jumaeva, Kyrgyzstan

Jana Litvinova, Bělorusko

Maryna Hordiyenko, Ukraïna

Shoko Finda, Japonsko

Věra Lapšina, Rusko

Anna Šurmač

- narozená v roce 1947 v Bělorusku
- vystudovaná historička, archivářka
- vlast byla nucena opustit z politických důvodů
- v roce 2001 získala azyl v ČR
- v roce 2006 se stala občankou ČR
- v současnosti žije střídavě v Čechách a USA
- spolupracovala s běloruskou redakcí Rádia Svobodná Evropa, s organizací Škaryna, které organizuje národní život pro Bělorusy v Čechách, spoluzakládala Asociaci uprchlíků v ČR

Mých prvních 60 let

Narodila jsem se v západním Bělorusku, nedaleko od hranic s Polskem. Bylo to krátce před největším svátkem naší vesnice, dnem sv. Anny, babičky Ježíšovy. Na tento svátek se všichni vesničané připravují po celý rok a i ti, kteří dávno opustili svůj domov, na tento svátek vždy přijíždějí domů. Sv. Anna je uctívána jako patronka naší vesnice. Má se za to, že právě ona zachránila její obyvatele před zastřelením za druhé světové války, kdy němečtí vojáci obklíčili vesnici, vyvedli lidi ven z jejich domů a chtěli je popraviti, ale najednou příkaz zrušili. Já jsem se narodila měsíc před tímto svátkem, a tak mi dali jméno Anna, bělorusky Hanna. Byla jsem první, vytožené dítě. Mé narození pro mé rodiče znamenalo vítězství života nad smrtí. Oba přežili válku, vrátili se do míst, kde se narodili, a první rok po válce se vzali.

Mí rodiče za války mnoho vytrpěli. V září r. 1939, když hitlerovská vojska napadla Polsko a začala krvavá druhá světová válka,

byl můj otec vojákem polské armády, která na sobě pocítila první úder německých ozbrojených sil. Následovala porážka Polska a pro mého otce to také skončilo dramaticky. Padl do německého zajetí spolu s bratrem mé matky Valentiny, který je původem ze sousední vesnice. Můj otec a strýc v plné míře zakoušeli všechny strasti německého zajetí, lágru a nakonec byli poslání ke Königsbergu na zemědělské práce. Německá armáda potřebovala potraviny a němečtí zemědělci zase bezplatnou pracovní sílu. V r. 1943 deportovali Němci z okupovaného Běloruska do Německa na nucené práce i mou 18letou matku. Tam se mí rodiče blíže seznámili a začali spolu chodit. Když v r. 1944 do východního Pruska přišla sovětská vojska, byli můj otec i strýc poslání do přední linie do trestného praporu, který byl jako první poslán proti německým opevněním. Můj otec byl v boji těžce raněn. Krvácejícího ve sněhu jej našel sovětský voják, který měl dobřé srdce a na kterého otec celý život vzpomínal. Otec se ještě dlouho po válce léčil po nemocnicích a domů se vrátil jako invalida o berlích do zpuštělého domu, kde na něj čekala osamocená matka zdrcená žalem. Můj dědeček válku nepřežil.

Má maminka se vrátila domů a znovu se setkala s mým otcem až v r. 1946. Krásná mladá žena se bez váhání vdala za invalidu, a vzala tak na sebe tíhu ženské i mužské práce v hospodářství. Kamarádky jí říkaly, proč si bere za muže člověka, kterému není souzeno být dlouho na světě? Ale její láska a síla jejího ducha zvítězily nad otcovou nemocí a utrpením. Otec se dožil 74 let a zemřel s německými střepeinami v noze.

Byly to těžké poválečné roky. Válka zahubila téměř třetinu běloruského obyvatelstva, naší zemi dvakrát jako ohnivá koule prošla fronta – když Němci táhli na Moskvu a při jejich cestě zpět. Sto osmdesát pět běloruských vesnic spolu s jejich obyvateli

bylo Němci za okupace vypáleno a po válce už nebyly obnoveny. Dnes stojí u Minsku symbolický hřbitov, památník vypálených vesnic se zvonem, který připomíná tragédii běloruského národa, který zaplatil vysokou cenu za vítězství nad fašismem.

V Bělorusku zpusťšeném válkou byla bída. Za práci v kolchozu lidé peníze nedostávali, jen někdy dostali obilí, a jindy vůbec nic. Máma nám přešivala staré oblečení, na boty nebyly peníze, a tak jsme od jara do podzimu chodili bosí. Měli jsme obrovskou radost, když přišlo jaro, země roztála a máma nám nakonec dovolila sundat staré boty a běhat bosí, to jsme byli celí šťastní. Teď, když mám několik desítek párů bot, se necítím šťastná jako tehdy.

Nebylo dost jídla, nevěděli jsme, co je bílý chléb. Jedli jsme černý chleba ze žitné mouky na zelných listech, který pekla maminka sama, bochník chleba ležel na stole, přikrytý utěrkou. A ještě brambory, ze kterých se dělala polévka, které se vařily, smažily, dělaly se z nich bliny. Nebyly žádné sladkosti, až když už jsme chodili do školy, tak se mámě někdy podařilo dát dohromady několik vajec. Dávala nám dvě tři vajíčka a my jsme s nimi šli do obchodu, kde se za ně dalo pořídit několik „polštářků“. To byly karamelky s černou hustou náplní uvnitř. Samotná vejce jsme nikdy nejedli, protože pouze za ně jsme v obchodě dostali peníze a mohli koupit nejnnutnější věci do domácnosti, jako mýdlo, sůl nebo sirky.

Nebylo ani ovoce, po válce v Bělorusku nezbyly žádné sady a nově zasazené jabloně, hrušně a višně ještě nenesly ovoce. Sbírali jsme houby, v létě všichni sbírali borůvky a brusinky a dělali z nich zavařeniny bez cukru, protože cukr také nebyl. Maso jsme měli jen o Vánocích, když se zabilo prase, které jsme chovali celý rok. Moje maminka dělala velmi dobrý salám. Ten salám a kýtu jsme obyčejně nechávali až na léto, kdy začínaly sena a žně. Byla

to těžká práce, a tak se obvykle maso nechávalo mužům, kteří orali pluhem půdu, kosili seno. Dodnes si vzpomínám, jak těžké bylo vidět mého otce, jak se svýma bolavýma nohama chodil za pluhem a oral.

Narodila jsem se na místě, kde ve třináctém století vzniklo Knížectví litevské, náš středověký stát, který byl jedním z evropských rozvinutých států své doby a na jehož území platila jedna z nejpokrokovějších konstitucí té doby. Mé vlasti se říkalo země zámků, protože tam bylo mnoho kulturních center a velkých měst. Dvě světové války, které přešly přes území Běloruska, smetly s jeho povrchu všechny historické památky, téměř celé kulturní dědictví, které Bělorusové tvořili celá staletí. Tak jsem i já vyrůstala ve dvacátém století v podmínkách podobných prvobytným dobám. Bydleli jsme v malé chaloupce s podlahou z udusané hlíny, kde nebyla elektřina ani rádio. Po večerech jsme zapalovali louče, později se mamince podařilo sehnat petrolejovou lampu. To byl pro nás svátek, ačkoli petroleje byl také nedostatek a nebyly na něj peníze.

Vzpomínám si, jak se u nás v polovině padesátých let objevilo rádio. Na viditelném místě jsme doma pověsili černý papírový „talíř“ – náš první radiopřijímač. Dlouhá léta bylo pro mě rádio hlavním zdrojem informací a prostředkem kulturního vzdělání. V sovětských dobách bylo rádio především prostředkem ideologického ovlivňování obyvatelstva. Ale tehdy mě politika nezajímala, hlala jsem v prvé řadě informace z kultury. Díky rozhlasu jsme věděli o všem, co se dělo ve světě, a to bylo pro mě velmi významné z hlediska formování mé osobnosti, pro pocit, že jsem součástí velkého světa.

Přibližně v té samé době se u nás objevila i elektřina. Nejdříve postavili na naší malé říčce turbínu, která vyráběla elektřinu. Byl

to primitivní systém, osvětlení se neustále měnilo, nebyl žádný transformátor a několikrát za večer světlo zhasínalo úplně. Ale už to byl veliký pokrok.

U nás doma jsme měli pouze jednu knihu – Robinsona Crusoe s barevnými obrázky, dodnes je to má oblíbená knížka. Před válkou měla rodina mého otce dobrou knihovnu. Dědeček byl důstojník ruské armády, byl vzdělaný a miloval knihy. Když za okupace příslušníci hitlerovské armády přikázali obyvatelům odevzdat všechny knihy, dědeček neposlechl. Když přišel německý důstojník s vojáky udělat prohlídku a našel v domě knihy, vysvětlil jim, že to jsou velmi staré cenné knihy, že je nemohl nechat zničit. Důstojník se na knihy podíval a beze slova odešel. Ale dědeček za války zemřel a knihovna zmizela. Takže jsme se učili číst z románu Daniela Defoe. Moji rodiče nemohli získat kvalitní vzdělání, protože do jejich mládí zasáhla válka. Ale vždycky se starali o kulturní rozvoj svých dětí. Otec nám říkával: „Děti, my jsme neměli možnost se učit, tak se aspoň vy snažte.“ Je třeba říci, že pro Bělorusy, nezávisle na materiální situaci rodiny nebo na tom, kde žijí, ve městě nebo na venkově, úkolem číslo jedna bylo a je dát dětem vzdělání. Studovat – to je přání každého děcka, každého mladého člověka, u nás je to kultovní slovo. A teď naší zemi vládne diktátorský režim, který usiluje o to, aby svobodomyslní mladí lidé nemohli studovat na univerzitách. Mladí lidé se ale rozjeli po celém světě, aby získali vysokoškolské vzdělání. Většina obyvatel má středoškolské vzdělání, jen malá část mladých lidí z různých důvodů nemá maturitu.

Odmala jsme byli vedeni k fyzické práci a se vším jsme rodičům pomáhali. Neměli jsme babičku ani dědečka, museli jsme se o sebe postarat sami, když rodiče museli pracovat v kolchozu. Ten byl u nás založen po válce, když bylo Bělorusko připojeno

k Sovětskému svazu. Odmalinka jsem zvládala všechny domácí práce, chtěla jsem co nejvíce pomáhat své mamince, která to měla velmi těžké. Odmala jsme pracovali i na poli. Sovětská moc vymyslela takový systém vykořisťování obyvatelstva, do kterého byli zapojeni všichni – od dětí po dospělé.

Žili jsme v Grodněnské oblasti, jejíž správní centrum je město Grodno, jedno z nejkrásnějších a nejstarších běloruských měst, ležící nedaleko polských hranic. V sovětských dobách to bylo velké průmyslové město, dnes je známé díky velkému podniku vyrábějícímu dusíkovou hnojiva. Za mého dětství představovala jedno z nejdůležitějších ekonomických center Grodněnské oblasti továrna na tabák. Všichni místní obyvatelé pro ni pracovali, všechny kolchozy v oblasti musely pěstovat tabák. Mně na tento tabák zůstaly z dětství chmurné vzpomínky. Práce s tabákem nám zabírala všechnen čas od jara do zimy. Na jaře jsme zasadili sazenice, pleli, kypřili jsme půdu, všechno ručně celé dny na horším slunci. Ale horší to bylo na konci léta, když tabák dorůstal naší výšky a my jsme museli lámat jeho veliké listy, navlékat je na šňůry a dávat je sušit. Druh tabáku, který jsme tenkrát pěstovali, bylo obtížné zpracovávat. Měl těžké listy, pokryté vazkým mazivem, které nám špinilo ruce i tváře jako smůla. Chodili jsme s černýma rukama a umazanými tvářemi, protože smýt to svinstvo pomalu nešlo ani mýdlem. Listy se musely lámat zespu, museli jsme prolézat mezi řádky, lámat listy a nosit je na volné prostranství, kde už seděli ti, co je navlékali na šňůry. Byla to těžká fyzická práce, pořád jsme nosili něco těžkého, pro naše slabá dětská tělíčka to nebylo snadné. A když pak tabákové listy uschly, uložily se do stodoly a my jsme pak celou zimu seděli a skládali je do balíků. Každý lístek jsme vyhladili a rovný ukládali do speciálních beden. Když byly plné, jejich obsah jsme svázali

šňůrami do balíku, jak se to dnes dělá se slámou na poli. Tyto balíky pak náš otec jako všichni ostatní vozil do továrny. Tam se samozřejmě pokoušeli lidi ošidit, ubírali váhu, jakost a ve výsledku jsme za tu práci dostali naprosto mizivou výplatu, která naprosto neodpovídala vynaložené práci. Ale byl to jediný výdělek, který rodina měla, jediný finanční příjem. Všichni takhle žili a nebylo jediné dítě v našem kraji, které by nepracovalo pro tuto továrnu na tabák. Kolik prachu z toho tabáku jsme se v dětství nadýchali a jaký to mělo vliv na zdraví dětí v budoucnu – ale koho to tehdy zajímalo? Továrna zásobovala svou produkcí celý Sovětský svaz a běloruské děti to zaplatily svým zdravím. Až za několik let se začal pěstovat jiný druh tabáku, multan, který je mnohem lehčí a příjemnější zpracovávat.

Nevím, co se stalo, ale jednoho dne u nás tabák přestali pěstovat. Přišlo nařízení, že máme pěstovat cukrovou řepu, a tak jsem celý zbytek dětství strávila na řepném poli. Každé rodině byl přidělen kus země, 25–30 setin, na kterých se měla pěstovat řepa, všechno se dělalo ručně. Sadili jsme, sklízeli a čistili řepu. To byla naše práce nepřetržitě od jara do prvních mrazíků.

Takže výchovu v sovětských pracovních táborech, kterým se říkalo kolchozy, jsem zažila od začátku do konce. Ale celý ten čas jsem se ještě musela učit, což bylo pro mě i pro mé rodiče to nejdůležitější.

Do první třídy jsem nastoupila v naší venkovské školičce, v níž se všechny čtyři třídy prvního stupně učily společně. Učily nás dvě učitelky, na které dodnes vzpomínám s velkou láskou a vděčností. Po ukončení prvního stupně základní školy jsem musela přestoupit na střední školu, která byla ve vedlejší vesnici vzdálené několik kilometrů. Sedm let jsem chodila pěšky ty

dva kilometry tam a nazpátek, někdy po kolena ve sněhu, jindy v dešti a podzimním chladu. Ale to všechno nic neznamenal, já jsem tam chodila velmi ráda. Ráda jsem se učila a poznávala nové věci, milovala jsem tu prostou venkovskou školu i své učitele. V této škole se učilo ještě předtím, než se naše země musela podrobit sovětské moci. Nebyla to tak docela sovětská škola, kde by vládla komunistická propaganda. Byla to škola v klasickém slova smyslu, učili nás nejen číst a psát, ale i mravní zásady, ve kterých nám sami šli příkladem, měli nás rádi a vážili si nás, neuráželi nás, neposmívali se nám ani nás neponižovali. Cítili jsme se duchovně svobodní a snažili se pilně se učit. Naše venkovská škola byla jakýmsi kulturním centrem a dala nám i v tomto ohledu mnoho dobrého. Když dnes přemýšlím o tom, co mi v životě dalo nejvíce z hlediska vzdělání, musím rozhodně říct, že to byla tato škola. Učili jsme se v běloruštině a dodnes je to běloruská škola, což je v zemi, kde za podpory vládnoucích struktur vládne ruština a kde prezident země nemluví svým rodným jazykem, velká vzácnost.

Dnes na své dětství vzpomínám s radostí a vděčností. Osud mi dopřál skvělou rodinu, která mi vždy pomáhala. U nás doma vládla rovnoprávnost, ale ne formálně, jak se to dnes často chápe. Muži věděli, jaká je jejich role, a ženy zase, jaká je ta jejich. Muži dělali svou práci a ženy svoji. Je pravda, že má matka někdy musela dělat mužskou práci kvůli tomu, že byl otec nemocný. U nás ale nevládl žádný patriarchát ani matriarchát, rodiče všechno probírali společně a společně řešili všechny problémy.

Vedli jsme téměř přírodní hospodářství, všechno jsme si museli obstarat sami a mí rodiče uměli všechno – orat, sít, kosit, sekat, štípat dříví, pěstovat domácí zvířata, péct chleba, příst, tkát i šít, nakládat s mlékem a masem. Koneckonců téměř výlučně

vlastními silami mí rodiče postavili nový dům a my jsme se přestěhovali z naší hlíněné chaloupky do lépe vybaveného obydlí. Dnes je takových lidí stále méně a lidstvo ztrácí schopnost přežít v přírodních podmínkách, které se staletí utvářely. Je mi smutno, když to vidím, vždyť naše civilizace je tak křehká, že dokonce i obyčejný výpadek elektřiny může způsobit katastrofu.

Mí rodiče měli těžký život, ale prošli jej společně a nás učili vážit si rodiny, naučili nás pracovat, jít stále kupředu, naučili nás zodpovědnému postoji k našemu životu i životům našich blízkých, naučili nás vážit si druhých a nečinít nikomu nic zlého. A to nejdůležitější – dávali mi svobodnou volbu, svobodu jednání, duchovní svobodu. Jestliže bych to měla říci stručně, tak to nejceněnější, co jsem od nich získala, byl pocit samostatnosti a duchovní svobody. Proto teď mohu rozhodně říct, že nikdo nemůže mít nade mnou absolutní moc, že dokonce v nejhorších chvílích mého života jsem nikomu nedovolila, aby mě ponižoval, nikdy jsem nikomu nepřisluhovala, nikoho jsem se o nic poniženě neprosila. V životě si necením toho, co mi tak říkajíc spadlo do klína a co je stejně snadné ztratit, ale toho, čeho jsem dosáhla svým úsilím. To je mé největší bohatství, které jsem nabyla během svých nesnadných 60 let. V duchovní svobodě jsem vychovávala i svého syna. Když mu bylo 21 let a on měl začít samostatný život v New Yorku, byl připraven čelit potížím v tvrdých podmínkách života v této megapoli. Jednou jsem se ho ptala, co mu pomáhalo, aby tam přežil, a on mi k mé radosti sdělil, že to byl pocit svobody.

Jedině svoboda dává člověku možnost realizovat se jako autonomní osobnost zodpovědná za svůj život. Vážím si americké společnosti, v níž je svoboda nejvyšší hodnotou. Nepřijímám diktátorské režimy, které berou druhým lidem svobodu a vnu-

čují všem své primitivní chápání světa. Bohužel to se stalo v mé vlasti, Bělorusku, které jsem kvůli tomu byla nucena opustit. Většinu života ve své vlasti jsem prožila v komunistickém režimu a pociťovala jsem jasně jeho destruktivní vliv na lidi, na duchovní život společnosti. Tato zkušenost mne bude vždy nutit k tomu, abych se stavěla proti této nebezpečné ideologii, ať budu kdekoli.

Na podzim r. 1965 jsem se dostala na fakultu historie Běloruské univerzity v Minsku. Poprvé jsem musela opustit rodný kraj a své rodiče. Můj život na vesnici končil a mě čekalo a lákalo velké město. Ale právě život na venkově mě v mnohém naučil samostatnosti, zocelil mě fyzicky a dal mi i duchovní sílu. Jsem vděčná osudu, že jsem vyrůstala na venkově. Poznala jsem způsob života, jakým žili naši předci a jakým žijí miliony lidí po celém světě. Řekla bych, že je to mravnější život než ve velkém městě, kde si lidé jeden druhého neváží, kde se člověk ztrácí jako zrno prachu. Na vesnici se lidé znají od narození do smrti, každý zodpovídá před ostatními za své jednání, lidé tam znají cenu práce a každého kousku chleba, nemyslí si, že bifteky rostou na stromech. Lidé na venkově žijí v souladu s přírodou a se zvířaty.

Má studentská léta nebyla pro mne v životě příliš významná. Byla jsem průměrná studentka, nebyla jsem premiantka jako na základní a střední škole. A až po letech mi došlo, že to bylo jen dobře. Naše fakulta byla tehdy továrnou na ideologické kádry pro stranický sovětský aparát. Celou historii nám vykládali v pokřivené podobě, aby zbavili běloruský národ historické paměti, aby si Bělorusové mysleli, že šťastný život jim přinesli komunisté a že do té doby byli zaostalým národem. Přednášky probíhaly výlučně v ruštině a mně, která chodila do běloruské školy, dalo dost práce, abych nebyla pozadu za ostatními studenty.

Ve čtvrtém ročníku jsem se vdala. Nutno říct, že jsem nebyla mezi svými spolužačkami první. Studenti se obvykle seznámili v některém z prvních ročníků a ke konci studia, ve čtvrtém pátém ročníku se konaly svatby. Můj manžel vykonával základní vojenskou službu a spolu se svým kamarádem, který chodil s jednou studentkou, přišel jednou o víkend k nám na kolej, spletl si dveře a klepal na dveře mého pokoje. Tak začal náš románek a za dva a půl roku, když mu skončila základní vojenská služba a on začal pracovat jako asistent režiséra ve filmovém studiu, jsme se brali. Rodina mého muže žila v Minsku, dali nám vlastní pokoj a já se k nim přistěhovala z koleje. To byl konec mého studentského života.

V tom bytě nás bydlelo pět, rodiče a mladší sestra mého manžela. Přijali mě dobře, moje tchyně mě naučila hospodařit ve městě a stala se pro mě druhou matkou. Sedm let jsme s jeho rodinou žili v souladu v třípokojovém bytě s malinkatou kuchyňkou a miniaturním záchodem. Drobné spory s tchyní byly vzácné. Ale náš společný život s manželem nebyl ideální, měli jsme velmi odlišné názory. Snažili jsme se náš vztah zlepšit, ale nedařilo se nám to. Prožili jsme spolu náročných 13 let. Naše vztahy neposílilo ani to, když jsme se v r. 1976 přestěhovali do vlastního bytu. Bylo to úžasné žít ve vlastním domě a nějaký čas jsme si žili spokojeně. V říjnu 1976 se nám narodil syn Alexandr. Mně bylo 29 let, dítě jsem si dlouho přála, a byla jsem proto velmi šťastná. Všechna moje pozornost se přesunula na syna.

Jediné, co jsem chtěla udělat, bylo dát syna pokřtít, což ale tehdy nebylo možné. Mí rodiče byli pravoslavní křesťané a vychovávali mne v úctě k víře a ke křesťanským tradicím.

I dnes v Praze chodím každou neděli do pravoslavného kostela v Resselově ulici. Tento chrám je pro mne osobně důležitý

proto, že spojuje českou a běloruskou historii. Dnes je v něm muzeum období heydrichiády. Zde našli azyl a následně zahynuli čeští parašutisté, kteří zabili hlavu německé okupační moci, protektora Heydricha. Za tento akt protestu zaplatili svými životy nejen čeští hrdinové, ale také československá pravoslavná církev, která byla zlikvidovaná, její duchovní popraveni nebo převezeni do koncentračních táborů. Tehdy byly vypáleny i Lidice. Za rok, v roce 1943 provedli podobnou akci účastníci odboje proti německé okupaci v Bělorusku. V Minsku byl spáchán atentát na hlavu okupační moci – Wilhelma Kube – a i v tomto případě následovala krvavá odplata namířená proti místním obyvatelům. Pokaždé, když jdu do kostela kolem pamětní desky připomínající české hrdiny, vzpomenu si na tyto dvě události.

Komunistický režim všemi možnými způsoby pronásledoval věřící lidi, snažil se vnutit jim svou ideologii namísto víry v Boha. Kostely byly zavřené, lidé se modlili tajně, tajně křtili své děti. Našeho syna se nám podařilo pokřtít, až když už byl větší. Sama jsem při tom nemohla být ze strachu, že přijdu o práci. Tak jsme se s mámou pro jistotu domluvily, že to jako udělala bez mého svolení, když byl syn u ní v létě na prázdninách. Taková byla v té době realita, tak nelidské bylo zacházení s lidmi.

Když byl mému synovi rok, vrátila jsem se do práce a okruh mých starostí se značně rozšířil. Musela jsem vychovávat syna, starat se o domácnost a chodit do práce. Můj manžel mi nějakým zásadním způsobem nepomáhal, musela jsem o pomoc poprosit maminku. Tehdy jsme se s mužem začali od sebe stále více vzdalovat, a když byly synovi tři roky, rozvedli jsme se. Naštěstí nám moje tchyně vyšla vstříc a souhlasila, že se přestěhuje do našeho bytu a já se synem do jejího. Tak jsme dlouho žili vedle sebe, v jedné ulici a byli jsme ve vzájemném kontaktu. Nikdy

jsem synovi nebránila, aby se vídali, jeho otec k nám často chodil, takže jsme žili skoro jako rodina, i když každý ve svém bytě. I svátky jsme slavili společně. Až když bylo mému synovi 16 let a já jsem mu řekla, že jsme s otcem rozvedeni, velice ho to překvapilo. Jsme stále přátelé, nyní na dálku, rodina mého muže je pro mne i dnes mou druhou rodinou a my se synem s nimi udržujeme blízké vztahy. Svým rodičům jsem o rozvodu řekla až po dvou letech, nechtěla jsem, aby si dělali starosti. A když se to dozvěděli, máma mi řekla: „Jestliže jsi už dva roky sama a zvládáš to, tak se o tebe nemusíme bát ani teď.“

Důležité místo v mém životě zaujímala práce. Ale jsem taková, že práce pro mne znamená víc, než jen vydělávat peníze. Nikdy jsem nepracovala tam, kde se mi to nelíbilo, a nikdy jsem nedělala práci, která by mne nezajímala. Vystudovala jsem obor historie, respektive učitelství historie. Výběr mé profese nebyl náhodný. Historie mne bavila už dříve ve škole a svou zálibu ve studiu a objasňování minulosti jsem si uchovala po celý život. Když jsem ukončila studia na vysoké škole, rozhodla jsem se, že učit nebudu, že to není to, co bych chtěla dělat. Chtěla jsem se věnovat více výzkumné práci a šla jsem pracovat do archivu. Přijali mne na nejnižší technickou pozici, brzo jsem ale začala studovat jiné, zajímavější mechanismy archivářské práce, získala jsem slušný profesionální přehled. Mohu říct, že jsem vděčná osudu, že jsem se dostala k práci v archivu. Pracovala jsem pro Státní běloruský archiv, který uchovává jak historické, tak současné dokumenty. Je to obrovský zdroj pravdivých informací o minulosti i přítomnosti. V hlavě mi vznikala obrovská informační banka o životě města a pak i celého Běloruska, věděla jsem, jaké jsou kde organizace, čím se zabývají, jak se realizuje systém řízení té

kteří organizace i celé země, jak to fungovalo v minulosti a jak je to dnes. Naučila jsem se pracovat s dokumentací, správným způsobem ji sestavovat a několik let jsem přednášela na toto téma na vysoké škole. V archivech, ne na univerzitě, jsem poznala historii svého národa a státu takovou, jaká ve skutečnosti byla a kterou před námi sovětská moc skrývala. Toto všechno mi otevřelo cestu i pro můj kariérní postup. Začínala jsem v archivu na nejnižší pozici a dosáhla jsem na tu nejvyšší.

V r. 1982 jsem dostala nabídku na pozici ředitelky Státního archivu a muzea běloruské literatury a umění. Byla to odborná práce. Dříve jsem se zabývala administrativní dokumentací a teď jsem měla pracovat s tvůrčími dokumenty, být v těsném kontaktu s běloruskou kulturní elitou, jejíž osobní archivy jsme dávali dohromady a uchovávali. Deset let jsem řídila tento archiv a bylo to pro mne nejvýznamnější období mého života. Právě v archivu se zformovala má osobnost vědecké výzkumnice, běloruské vlastenky a společensky aktivní ženy. Na tuto pozici jsem nastoupila v době, o které se hovoří jako o novém běloruském obrození. V době, kdy přišly velké změny, které pomalu začaly podkopávat komunistický systém a celý Sovětský svaz. Začínal proces demokratizace, společnost kráčela vstříc změnám.

Právě běloruská tvůrčí a vědecká inteligence tyto změny započala, začala připomínat národní kulturu, náš jazyk, říkat pravdu o naší národní historii, o tom, že byl kdysi svrchovaný a měl svou vlastní kulturu, že území Běloruska bylo zabráno Ruskou říší a že jeho národ byl nucen zapomenout na svou minulost a svou identitu, že běloruská kultura a běloruský jazyk jsou svébytné a že běloruština není zkomolená ruština. Poznala jsem pravdu, kterou nám nikdo z našich univerzitních profesorů neřikal, neboť z nás nechtěli vychovat běloruské historiky, ale

sovětské propagátory. Seznámila jsem se s lidmi, kteří trpěli za stalinských represí za to, že se nechtěli podrobit sovětské moci nebo otevřeně vyjadřovali své názory. To změnilo můj pohled na svět, můj vztah k systému, ve kterém jsem tolik let žila. Bez váhání jsem se připojila k lidem, kteří začali vystupovat proti sovětské moci a kteří usilovali o novou národní obrodu. Věděla jsem, že toto je i má cesta, že mám mnohé znalosti a mohu být demokratickému hnutí užitečná. V roce 1988 jsem se zúčastnila sjezdu běloruské inteligence, na kterém byla založena Běloruská národní fronta, organizace, která se postavila do čela demokratického hnutí. Stala jsem se členem této organizace. Rovněž jsem spolupracovala s organizací Společnost pro běloruský jazyk, která se zabývala obnovou národního jazyka, který byl za Sovětského svazu téměř vymýcen.

Velikou podporu demokratickému národnímu hnutí druhé poloviny 80. let začala poskytovat běloruská emigrace z celého světa. Jakmile padla železná opona, vyšlo najevo, že v průběhu dvou set let byli nuceni Bělorusko opustit jeho nejlepší synové a dcery v téměř každé generaci. Byli to účastníci povstání proti carské moci, političtí činitelé, kteří vedli boj za obnovení nezávislosti své země, lidé, kteří neuznávali sovětskou moc, obyčejní lidé, kteří opustili vlast, aby hledali práci za oceánem. Obrovské množství Bělorusů opustilo zemi v důsledku událostí spojených se dvěma světovými válkami. Tito lidé se usadili v různých zemích celého světa, vytvářeli svá kulturní centra v USA, Kanadě, Francii, Belgii, Austrálii, Argentíně atd. Uchovávali si svůj jazyk, vydávali literaturu, organizovali národně kulturní život a nikdy nezapomněli na svou vlast. Dlouhá léta doufali, že Sovětský svaz padne a oni se budou moci vrátit domů. Byli to ale právě oni, kdo mravně i všelijakým jiným způsobem podporovali mladé

demokratické hnutí v Bělorusku, oni upozornili vlády západních států na situaci v Bělorusku a snažili se dosáhnout jejich podpory pro běloruské demokraty. Jména mnohých těchto lidí jsem znala z archivních dokumentů. Před válkou to byly známé politické a kulturní osobnosti, ale pak se po nich slehla zem. Dozvěděla jsem se, že mnozí z nich jsou naživu a podporují Bělorusy žijící v zahraničí. Jako archivářka jsem považovala za svou povinnost dávat dohromady pro další generace dokumenty o činnosti běloruské emigrace. Navázala jsem kontakty s různými lidmi, kteří mi začali posílat do Běloruska své osobní archivy. Tak začala naše plodná spolupráce a pro mě začala nová etapa mého života.

V r. 1990 jsme se skupinou představitelů běloruské inteligence založili organizaci Unie Bělorusů světa „Backauščyna“ (Vlast). Poprvé v celé historii byla v samotném Bělorusku založena organizace, která začala spolupracovat s emigrací, navazovat kontakty mezi nimi a jejich vlastí. Chtěli jsme těmto lidem vrátit jejich vlast a občanům Běloruska poskytnout možnost poznat svět prostřednictvím svých krajanů, kteří žijí na různých kontinentech. Běloruská emigrace ve světě čítá na 3,5 milionu lidí. Všichni si sice neuchovali svůj jazyk, ale mnozí si díky naší činnosti vzpomněli na své kořeny. Usilovali jsme o sjednocení běloruského národa v jeden celek. Chtěli jsme sjednotit ty, kdo žijí doma, i ty, kdo žijí v zahraničí v té obtížné době po rozpadu SSSR a příchodu nezávislosti Běloruska, v době výstavby nové země. Udělali jsme pro to mnoho. V červenci r. 1993 naše organizace pořádala v Minsku první setkání Bělorusů z celého světa, kterého se zúčastnilo 1,5 tisíce lidí z Běloruska a představitelů běloruských organizací ze zahraničí. Většina zahraničních účastníků navštívila vlast poprvé od té doby, co se uchýlili do emigrace. Bylo to dojemné setkání s vlastí, s rodnými místy, s příbuznými. To byla první společná

setkání Bělorusů žijících v zahraničí v jejich vlasti. Byla jsem předsedkyní organizačního výboru, který připravoval a pořádal toto setkání, vedla jsem zasedání. V závěru tohoto sjezdu jsem byla zvolena předsedkyní vedoucího orgánu – Rady Unie Bělorusů světa. Pak jsem už musela řídit činnost naší organizace, což vyžadovalo mnoho úsilí a času. Nějaký čas jsem musela sladit tuto práci s plněním povinností v archivu. Ale moje aktivní společenská činnost se nelíbila mým nadřízeným v Hlavním státním ředitelství archivu. Řekli mi, že si musím vybrat, kterou činnost chci vykonávat. Pracovala jsem v systému státních běloruských archivů 23 let, stala jsem se zkušenou specialistkou, a přesto jsem se rozhodla upřednostnit společenskou aktivitu a odešla jsem z archivu. Účastnila jsem se aktivně demokratického hnutí. Doufali jsme, že v Bělorusku nastanou takové změny, že návrat k minulosti nenastane, že náš národ nakonec bude moci vytvořit demokratický stát, že období nesvobody je už za námi. S chutí jsem se pustila do nové práce, nebylo to pro mne nijak zvlášť těžké. V letech 1994–1996 jsem pobývala v různých zemích světa, dokonce až v Austrálii, všude tam, kde fungovala běloruská kulturní centra. K nám často přijížděli Bělorusové ze zahraničí, předávali jsme si navzájem informace, vydávali jsme knihy, pořádkali jsme společně konference i slavili svátky. Naše práce nesla ovoce. Viděli jsme, že rozšiřujeme přítomnost našeho národa po celém světě, že teď žije i mimo rámec Běloruska. Ale dlouho jsme se neradovali. Bývalé stranické sovětské kádry nehdly skládat zbraně. Podařilo se jim zkonsolidovat své síly a obnovit svou moc v Bělorusku. V r. 1994 se prezidentem stal Alexandr Lukašenko, který se podle nás nemohl dostat k moci bez pomoci Ruska, které se nedokázalo smířit s tím, že se Bělorusko vyvíjí jako nezávislý stát. Pro něj bylo Bělorusko jen bezplatným kori-

dorem pro obchod se západními státy. Od tohoto okamžiku se začal v naší zemi utvářet diktátorský režim. Alexandr Lukašenko postupně odstranil všechny demokratické svobody a začal zemi navracet do období komunismu. Demokratické síly se snažily komunismu postavit, ale všechny protestní akce byly v Bělorusku tvrdě rozháňeny policií. Naše organizace, která vyjadřovala postoje běloruské emigrace ve světě, se rovněž postavila proti politice A. Lukašenka. Otevřeně jsme to deklarovali na druhém sjezdu Bělorusů světa, který se konal v Minsku v červenci r. 1997. Běloruská moc aktivně bránila konání tohoto setkání, nechtěla poskytnout prostory, vyzývala lidi, aby do Minsku nejezdili. Když se jí to nedařilo, pokusila se převzít organizaci sjezdu do svých rukou, tomu se nám ale podařilo předejít. Lukašenko chtěl, aby běloruská emigrace podporovala jeho politiku, a státní moci se podařilo přetáhnout na svou stranu část jejich organizací působících na území států bývalého SSSR. Avšak západní emigrace vystupovala ostře proti diktatuře v Bělorusku a s ní se běloruské státní moci nepodařilo domluvit. Stali jsme se opoziční organizací a svůj negativní vztah k Lukašenkově vládě jsme vyjádřili v dokumentech, které byly přijaty na sjezdu. To už byl otevřený protest a režim nám to neprominul. Ihned po skončení sjezdu Lukašenko oznámil, že proti nám přijme opatření, přitom konkrétně jmenoval našeho čestného prezidenta Radima Goreckého a mne jako předsedkyni Rady Unie. Oba jsme byli na tomto druhém sjezdu opětovně zvoleni do čela naší organizace, a teď jsme byli označeni za nepřátele své vlasti. Ale my jsme nezměnili své postoje a svou činnost, abychom uspokojili režim, a dále jsme se aktivně účastnili všech akcí, které pořádaly opoziční síly proti diktatuře prezidenta Lukašenka. Tak to pokračovalo dva roky, dokud se režim neupevnil a nezačal otevřeně pronásledovat své protivníky.

Na konci září r. 1999 se mi podařilo během jednoho dne opustit Bělorusko jen s malou taškou a pasem. Od té doby jsem neviděla zemi, ve které jsem se narodila a vyrostla, pro kterou jsem pracovala po většinu svého života. Dnes žiji ve dvou světech, v reálném novém světě a virtuálním světě mého dřívějšího života, udržuji stále kontakty s lidmi a organizacemi. Nikdy jsem si nemyslela, že i mne stihne osud emigrantů jako ty, se kterými jsem pracovala. Prezident naší organizace Radim Gorecký zůstal v Minsku a brzy se s ním krutě vypořádali. Neznámí lidé si na něj počíhali u jeho domu, když se vracel večer domů, a brutálně ho bili. Utrpěl při tom zlomeniny lebky a musel se podrobit těžké operaci.

Život v emigraci

Díky tomu, že tehdy nebyl mezi Polskem a Českou republikou vízový styk, jsem z Minsku dojela do Grodna a tam jsem sedla na autobus, který mne dovezl na hranici do polského města Bělaskok. Tam mi zpočátku pomáhali mí běloruští přátelé. V tomto městě a jeho okolí žije mnoho Bělorusů, neboť toto město bylo připojeno k Polsku až po válce. Ale já jsem chtěla odjet dál od Běloruska a vydala jsem se do Prahy.

Prahu jsem už tehdy milovala, znala jsem ji už z dřívějších návštěv. Poprvé jsem se do Prahy podívala v r. 1984, podruhé při příležitosti vědecké konference Ruská, ukrajinská a běloruská emigrace v Československu v meziválečném období. Spolu s profesorkou bohemistiky Irinou Šablovskou jsme bydlely u velvyslance p. Vojtěnkovského a vypravěly jsme mu o iniciativě bývalého ministra zahraničních věcí Petra Kravčenyky postavit v Praze pomník Francisku Skarynovi, běloruskému osvícenci.

Když se odhaloval pomník a památná deska, ceremoniálu se zúčastnili poprvé Bělorusové žijící v Praze – spolupracovníci běloruské redakce Rádía Svobodná Evropa, které se na jaře r. 1995 přestěhovalo z Mnichova do Prahy. Tehdy po skončení slavnostního odhalení jsme se sešli a založili Běloruskou organizaci Skaryna, která v Praze působí dodnes.

Pak jsem začala jezdit do Prahy poměrně často i kvůli kontaktům s organizací Skaryna. Zabývala jsem se také vědeckou prací, připravovala jsem a vydávala vědecké publikace o historii běloruské emigrace v Československu. Proto, když jsem si musela vybrat, kde budu hledat v cizině azyl, vybrala jsem si bez váhání Českou republiku. Zpočátku jsem se domnívala, že zde dlouho nezůstanu, zdálo se, že v Bělorusku se musí situace zlepšit, že se režim nemůže dlouho udržet a že se budu moci vrátit domů. Ale nakonec jsem se musela rozhodnout, a tak jsem z bytu mých přátel v Praze jednou brzy ráno na podzim odjela do Vyšních Lhot, které dobře znají všichni uprchlíci v České republice. Vyčerpaná a hladová jsem se s taškou v ruce s námahou vyškrábala na kopec a přistoupila k vratům tábora. Na otázku ostrahy, co potřebuji, jsem musela vyslovit slova, která dále zásadně změnila můj život: „Žádám o politický azyl v České republice.“ Vrata se otevřela a já jsem vykročila do nového života. Co bude dál, jak se užívím, co budu dělat, cožpak skutečně není možné vrátit se domů? Tyto otázky mi zběsile kroužily hlavou. Zpočátku mi tábor nenaháněl strach, naopak jsem se v něm cítila klidnější a v bezpečí. Ale horší bylo zvyknout si na řád, který tam platí. Najednou jsem se poprvé ve svém životě, kdy jsem byla vážená žena a kdy jsem zaujímala jisté společenské postavení, ocitla ve svých 52 letech v situaci, kdy jsem musela stát v jídelně v dlouhé frontě na polévku s miskou v ruce. Byla jsem fyzicky vyčerpaná,

a tak jsem požádala své nové přátele, mladou rodinu z Běloruska, aby mi v jídelně vyzvedávali jídlo. Ale v jídelně si toho brzy všimli a řekli: „Ať si přijde sama.“ Tak jsem si musela přijít, hlad je hlad.

Zvykla jsem si na fronty i na své nové postavení. Pět týdnů jsem strávila v tomto táboře s karanténou za zavřenými vraty. Měla jsem spoustu volného času, a tak jsem se hned začala učit česky. Půjčila jsem si v knihovně rusko-český slovník a začala se seznamovat s jazykem. Každý den jsem dlouho seděla nad slovníkem a to mi pomohlo se zorientovat, pochopit zvláštnosti českého jazyka, celou jeho strukturu. Zdá se mi, že mi to dalo základy pro další úspěšné osvojování češtiny.

Poprvé za dlouhá léta jsem měla čas, abych si mohla číst jen tak pro potěšení. Číst jsem ovšem mohla jen to, co bylo v místní knihovně. K mé radosti jsem tam našla v ruském překladu, kterému jsem mohla rozumět, Homérovy eposy Illias a Odyssea. Poslední léto, které jsem strávila v Bělorusku, jsem poprvé navštívila Turecko. Jezdili jsme na prázdniny s běloruskými dětmi, pro které naše organizace sehnala peníze na tento pobyt, aby se tam zotavily. Bydleli jsme na pobřeží Egejského moře, v místech, která jsou v mnohém spojena s událostmi, o kterých píše Homér. Samozřejmě že jsem ty eposy už kdysi četla, vždyť jsem studovala historii, ale teď to bylo jiné čtení, hlubší a důležitější v mé tehdejší situaci. Veliká Homérova díla mi tehdy pomohla se povznést nad okolnosti, neklesnout na mysli, mobilizovat síly k překonání těžkostí.

Všichni jsme netrpělivě čekali, až zdejší pobyt skončí a nás pošlou z karantény do dalšího tábora, ze kterého už budeme moci vyjít ven. Nakonec jsem se i já dočkala té chvíle. Když jsme ale dorazili do Bělé pod Bezdězem, zjistila jsem, že tábor leží uprostřed lesa a do nejbližšího městečka je to čtyři kilometry.

Radost ze svobody byla ta tam. Jako tábor sloužila budova bývalé sovětské vojenské základny a vzhled budovy rozhodně nevyvolával optimistické pocity. Tam mě čekalo dlouhých sedm měsíců pobytu. Ale dnes na to období vzpomínám s vděčností. Právě těch sedm měsíců uprostřed lesního ticha mi pomohlo sebrat síly, překonat prožitý stres a zvyknout si na nový život. Poznala jsem tam mnoho nových lidí, získala přátele, se kterými jsem dodnes v kontaktu a se kterými si vzájemně pomáháme.

Jako malá jsem do lesa moc nechodila, byl to pro mne neznámý svět. V táboře jsem se seznámila s životem v lese, učila se poznávat stromy a rostliny. Sněhu v tom roce moc nebylo a les žil svým obvyklým způsobem. Já jsem do lesa chodila často, sbírala jsem větvičky a šišky. Moje duše toužila po něčem krásném a já jsem si chtěla nějak vyzdobit svůj malinký pokojíček. Dělal jsem si vázy z šišek, vkládala jsem do nich větvičky borůvek, které tehdy zůstaly i v zimě zelené. Pak jsem sehnala různobarevné provázky, ty jsem nastříhala a vázala jsem z nich mašličky na větvičkách od borůvek. Vznikaly originální kytice a já jsem je dělala i pro své přátele v táboře. Pak jsem z pytloviny dělala dečky na stůl a šila závěsy na okna. Prostě jsem se snažila si zpříjemnit život, jak jsem mohla. To mě vždycky bavilo. Pro mě je domácnost, pohodlí domova a domácí práce skutečná radost.

V táboře jsme dostávali to nejpotřebnější a vlastní peníze jsme vůbec neměli. Jako uprchlíci jsme si museli sami hledat vedlejší příjmy a stravu. Už z jara jsme vyráželi do lesa, když na pařezech rostly první jakési černé houby, které jsme sbírali. Tyto houby byly ovšem potřeba vařit třikrát po hodině a půl, aby bylo bezpečné je požívat. Muži chodili na ryby k jednomu zarostlému rybníku. Od začátku léta všechny ženy sbíraly borůvky, které pak prodávaly u vrat tábora překupníkům za velmi nízké

ceny. Ale přeci jen to byly peníze, vlastní peníze, za které jsme si mohli koupit, co jsme potřebovali. Finanční prostředky byly nutné i na cestu do Prahy kvůli řešení problémů s procedurou azylového řízení.

V táboře bylo mnoho volného času, který jsem neztrácela na hlouposti, ale pokračovala jsem v sebevzdělávání. Začala jsem se učit pracovat s počítačem, se kterým jsem vůbec neuměla zacházet. Jeden z mých přátel souhlasil s tím, že mě bude učit, a já jsem chodila k nim do jejich malinkého pokojíku, ve kterém žil se svou ženou a dcerkou, na hodiny počítačů. To mi později pomohlo dostat se z tábora a získat práci v Praze. Po celou dobu pobytu v Praze jsem udržovala kontakty s běloruskou redakcí Rádía Svobodná Evropa a vedoucí redakce mi navrhl, abych připravila svůj program o životě běloruské emigrace ve světě. Opustila jsem tábor a začala jsem žít v Praze, nejdříve u přátel, a pak jsem si za vydělané peníze pronajala byt.

Nakonec na jaře r. 2001 jsem získala politický azyl a můj život se změnil k lepšímu. Získala jsem právo se zúčastnit státního integračního programu a mohla jsem počítat s tím, že získám nějaké bydlení. Nehodlala jsem čekat, až mi ho najde Ministerstvo vnitra, ale začala jsem si je hledat sama. Napsala jsem všem městským částem prosbu o přidělení bytu a už na podzim téhož roku jsem dostala nabídku od Prahy 7. Nelze slovy vyjádřit, jakou jsem měla radost, že budu nakonec mít svůj byteček. Už jsem nebyla mladá a moc jsem potřebovala žít normální klidný život. A to je možné jen tehdy, má-li člověk pocit domova.

Kolem počátku léta 2002 po vyřízení všech formalit jsem se mohla přestěhovat do svého bytečku. Všechno bylo čisté, ale všude jen holé stěny. Jednou jsem na chodbě potkala sympa-

tickou ženu a ona mi povídá: „Já jsem Magda a vy budete naše nová sousedka.“ Magda byla o několik let starší než já, narodila se a žila v Praze a 50 let žila v našem domě. Spřátelily jsme se rychle, ukázalo se, že máme podobný pohled na život. První den, co jsme se znaly, mi Magda večer přinesla noční stolek a desku, ze kterých jsme udělaly stůl, a pak jsme k ní přitáhly jedno křeslo a můj byt už nevypadal tak uboze. Brzy mi jeden známý z rádia přivezl postel, kterou měli doma navíc. A tak jsem si pomalu začala zvykat. O peníze na zařízení bytu jsem se nikoho neprosila, vydělávala jsem si na něj sama. Moc jsem si sice v rádiu nevydělala, protože jsem tam měla jen jeden pořad, ale stačilo to k přežití a peníze na zařízení bytu jsem si dávala stranou. A to pro mě byla radost. Obcházela jsem obchody s domácími potřebami a zařízením, obzvláště Ikea se mi líbila. Aby se ke mně vešlo všechno, co jsem potřebovala, musela jsem měřit každý centimetr. Podařilo se mi doma vše udělat tak, jak jsem chtěla, a můj pokojík už je plně zařízený, je útulný a pohodlný. Mám ten svůj pražský koutek moc ráda, mám tu vše potřebné k práci i odpočinku a najde se tu místo i pro mé přátele, kteří u mne často bývají na návštěvě.

Pravda, v době, kdy jsem se nastěhovala do svého bytu, Prahu postihlo neštěstí. Ráno jsem odešla do práce a večer jsem se nemohla vrátit domů, protože naší ulicí už se valila řeka, bydlíme totiž na břehu Vltavy. Naštěstí bydlím ve třetím patře, kam voda nedosáhla. Opět jsem se musela uchýlit k přátelům a od nich jsem vyrazila na letiště.

V létě 2002 jsem se konečně mohla podívat k synovi do New Yorku. Tři dlouhé roky jsem syna neviděla. Před odjezdem do Ameriky jsem jela do Polska, kde jsem se po třech letech v Bě-

lastoku viděla se svou matkou. Mojí mamince je teď 83 let, když jsem odjížděla do emigrace, ani jsem se s ní nestihla rozloučit. Ale tehdy jsem byla klidná, protože nebyla sama. V naší vesnici žil můj bratr se svou rodinou a se vším mamince pomáhal. Na podzim 2004 se ale v naší rodině přihodilo neštěstí. Jednou v noci, když se můj bratr vracel z práce, ho zabili. Ležel s rozbitou hlavou kousek od domu naší matky a našli ho až ráno. Bylo mu 54 let. Trestný čin začali vyšetřovat, ale brzy vyšetřování uzavřeli. Místní prokuratura se příliš nesnažila najít vraha. V Bělorusku jsou policejní orgány příliš zaměstnány pronásledováním opozice. Tak nebyl dodnes nikdo za bratrovu vraždu potrestán. A já jsem se ani nemohla zúčastnit jeho pohřbu.

Víc než pět let jsem pracovala v Rádiu Svobodná Evropa. Nebylo to snadné, neměla jsem s novinářinou žádné zkušenosti, ale práce se mi moc líbila. Byla jsem ve styku s mnoha běloruskými emigranty po celém světě a nedalo mi žádnou práci nalézt aktéry pro mou relaci. V prvním roce zaujala má relace druhé místo v ratingu autorských programů a pak si ještě několik let udržela tuto pozici. Program byl oblíbený, a proto jsem ho mohla dělat tak dlouho. Pochopitelně mne to stálo mnoho sil, byla jsem denně dlouho v práci, prakticky jsem neměla volné víkendy, mohla jsem ale dělat svou práci, kdy jsem potřebovala. Tato volnost mi otevřela široké pole působnosti. Všechna ta léta jsem žila zároveň ve dvou světech, jednom opravdovém, kde jsem byla fyzicky přítomná, a v myšlenkovém, který byl spojen s mou vlastí a kam se dosud nemohu vrátit. Svou práci jsem dělala pro Bělorusko, a tak jsem tak nějak neztrácela kontakt se svou vlastí.

Na jaře r. 2006 jsem se stala občankou ČR a teď je i Česká republika mou vlastí. Miluji tuto zemi a její lid, jsem součástí tohoto národa. Není dne, abych se nezajímala o to, co je nového,

čím země žije, znám všechny známé politiky i kulturní činitele, už se docela dobře vyznám v české historii a kultuře.

Kromě toho, když jsem přijela do Prahy, ihned jsem se zapojila do práce organizace Skaryna. Tři roky jsem byla její předsedkyní a pomáhala jsem organizovat národní život pro Bělorusy žijící v Čechách, jejichž většinu tvoří noví emigranti, včetně těch politických. Tato práce mne také stála mnoho času.

Nezapomínám však, že jsem politická azylantka, to nemohu ze svého života vymazat. Prošla jsem tou cestou a mám zkušenosti, které bych chtěla předat těm, kdo se pro tuto cestu také rozhodli. V r. 2005 jsme se skupinou dalších azylantů založili Asociaci uprchlíků v České republice (AUČR). Je to první organizace v Čechách, kterou založili sami azylanté, kteří se spojili, aby pomáhali dalším azylantům začlenit se do české společnosti. Spolu s předsedkyní naší organizace Marinou Sarkisjan jsme napsaly se vydaly na náklady Magistrátu hl. m. Prahy drobnou publikaci s názvem Česko – náš nový domov, v níž jsme vyprávěly příběhy uprchlíků z různých zemí. Jsem rovněž redaktorkou našeho časopisu Zpravodaj AUČR. Naše organizace aktivně spolupracuje s dalšími organizacemi, které se věnují problematice pomoci uprchlíkům. Tuto práci považuji osobně za velice důležitou a účastním se mnoha projektů.

V červenci 2006 jsem podruhé jela do New Yorku navštívit syna a vnučata. Tehdy se rodina rozrostla o dalšího člena a já jsem kromě vnučky měla i vnučka. Strávila jsem s nimi půl roku. To bylo pro mne krásné období. Říká se, že vnuky člověk miluje více než své děti. Pravdivost těchto slov jsem pocítila i na sobě. Vnučata nám skutečně přinášejí více radosti, protože k nám přicházejí v době, kdy už máme méně povinností, více rozumíme životu a přijímáme dary, které nám přináší osud, s větší vděčností.

Je to úžasné, dávat je spát, vyprávět jim pohádky nebo je houpat na houpačce. Jsem vděčná osudu, že jsem mohla toto prožít a že jsem svou ženskou roli jakoby plně uplatnila.

Jsem spokojená s tím, že jsem na svět přišla právě jako žena. Žena dává život a vychovává děti, jí náleží hlavní úloha v procesu uchovávání duchovních hodnot, pokračování generací. Žena ve své úplnosti pocituje hodnotu každého lidského života a hluboce cítí svou zodpovědnost za budoucnost. Je nám vlastní řešit problémy klidnější cestou, zahlazovat konflikty, ženy nerozpoutávají války, protože vědí, jaká je jejich cena. Myslím si, že největšími oběťmi všech válek jsou právě ženy, protože ve válečných konfliktech ztrácejí své příbuzné a blízké, a že ony pak nesou na svých bedrech tíži spojenou s překonáváním následků válek. V současném světě plném konfliktů se žena nemůže omezit na roli matky a ženy v domácnosti. Chce se účastnit rozvoje tohoto světa a uchovat ho pro budoucnost svých dětí. To je můj životní postoj. Pro mne můj profesní, pracovní život a můj osobní život nestojí v opozici, ale vzájemně se doplňují. Pouze jedním z těchto životů bych žít nechtěla, nestačilo by mi to.

Avšak čas udělá své a nyní na sklonku života je stále obtížnější spočítat všechny ty role. Když jsem podruhé jela do New Yorku, chtěla jsem se více věnovat svým vnoučatům, pomáhat synovi a snaže. Proto jsem si v červenci 2006 musela vybrat mezi rodinou a prací, a tak jsem odešla ze Svobodné Evropy. Když jsem se po půl roce vrátila do Prahy, ještě jsem nějaký čas chodila do běloruské redakce a připravovala k vydání svou knihu s texty mých relací o historii běloruské emigrace. Doufám, že kniha brzy vyjde v Bělorusku. Bude to moje druhá kniha na téma Bělorusko. Moje první kniha vyšla v r. 1997 a byla věnována prvnímu sjezdu Bělorusů světa, o kterém jsem hovořila výše. Kromě knih

mi vycházely vědecké publikace v novinách a časopisech, které jsem psala, když jsem pracovala v archivu. Ještě než jsem odjela do emigrace, jsem jezdila do Prahy a pracovala s dokumenty z českých archivů a Slovanské knihovny, věnovala jsem se vyhledávání a studiu materiálů o Bělorusku v meziválečném období. V Praze v letech 1923–1943 sídlila exilová vláda Běloruské národní republiky, jejíž nezávislost byla vyhlášena v Minsku 25. března 1918 a která byla zlikvidována bolševiky. Žili zde a zemřeli dva běloruští prezidenti, kteří jsou pochováni na Olšanech a jejichž památku uctíváme, když na jejich hroby klademe květiny v den oslav Dne nezávislosti 25. března.

Když se ohlížím nazpátek, cením si velice doby, kterou jsem strávila v emigraci a která pokračuje až dodnes. Život v uprchlickém táboře a pak bezprostřední práce s uprchlíky ještě více rozšířily mé představy o světě, ve kterém všichni zijeme. Cítím teď sounáležitost nejen s Běloruskem nebo Českou republikou, cítím se být světoobčankou. Víím, že všichni jsme lidé, že naše životy jsou vzájemně provázány přítomností na jedné planetě, že hranice lidí rozdělují stále méně, že si stále více rozumíme a že chápeme svoji zodpovědnost za naši společnou budoucnost. I nadále budu muset žít napůl mezi Čechami a USA, kde žijí mé děti. V tomto širokém životním prostoru se ale cítím úplně přirozeně, dává mi to více možností pro můj duchovní vývoj. Proto bych se chtěla domnívat, že jsem zatím prožila jen svých prvních 60 let a že stojím na prahu druhé poloviny svého života. Doufám, že mi Pán Bůh alespoň zčásti dovolí uskutečnit mé plány do budoucna. Zdá se, že ještě mohu udělat něco užitečného pro sebe i pro druhé.

V Praze, červenec 2007

Elvíra Jumaeva

- narozená v Kyrgyzstánu
- absolvovala školu užitých výtvarných umění
- vdaná, matka malé dcery
- v roce 2004 přišla s rodinou do ČR, získali azyl
- žije v malém městě, kde si přivydělává sezonními pracemi

Dětství

Své dětství jsem prožila u prarodičů. Jsem jim za to velmi vděčná. Maminka a tatínek pracovali a bydleli ve Fruize (dnes Biškek). Dědeček bojoval ve velké vlastenecké válce roku 1941 proti fašistům, byl v zajetí, byl to velmi inteligentní, vážený muž. Po válce pracoval jako učitel, ovládal arabštinu, mluvenou i psanou, babička vychovávala děti a starala se o domácnost. Když jsem chodila na základní školu, čekala jsem, až přijede maminka, to pro mne byl svátek. Mé dvě sestry chodily do školy a bydlely v Biškeku, stýskalo se mi po nich. Čas hrozně utíkal a po ukončení 8. třídy si mne maminka odvezla s sebou do města a já jsem začala chodit na školu užitých výtvarných umění. Diplom

jsem získala na titul výtvarník, mistr v oboru řezba, dřevo. Pak jsem odjela do Moskvy a věnovala se obchodu, musela jsem vydělávat peníze.

Rodina

V roce 1992 jsem se vdala a brzy se nám narodil syn. Byl krásný, milovali jsme ho. Muž pracoval ve stavebnictví, ale o něco později jsme se rozhodli věnovat obchodu. V roce 1997 jsem odjela pro zboží do Turecka, bylo to 23. května. Devětadvacátého května mi volali z domova, že syn je ve vážném stavu, je na resuscitačním oddělení, prý mne chce vidět. Okamžitě jsem se chystala na cestu a 30. května brzy ráno jsem přiletěla domů. Cítila jsem se, jako bych byla sama na světě, bylo mi úzko, celou cestu jsem plakala a prosila Všemohoucího o pomoc. Stalo se neštěstí. Doma na mne čekali všichni sousedi, maminka a manžel, já jsem se polekala a ptala jsem se: „Jak to, že jsou sousedi takhle po ránu u nás doma? A kde je náš syn?“ – „V nemocnici, na resuscitačním oddělení.“ Neměla jsem sílu, ptát se dál. Chtěla jsem hned jet do nemocnice. Nikdy na ten den nezapomenu, bylo to 29. května, kdy jsem ztratila svého syna. Omdlela jsem, nic víc si nepamatuji.

Můj syn si tehdy hrál s dětmi. Syn mé sestry ho strčil do vody, byli oba stejně staří, už se s tím nedá nic dělat. Se vším jsem se smířila. Děti si totiž hrály, máma jim šla koupit něco sladkého. Když se vrátila, bylo už pozdě. Bylo mi hrozně, když jsem viděla sestřina syna, byla jsem na pokraji zhroutilu, proč ho tam strčil? Kdyby to neudělal, tak by byl můj syn zůstal naživu. Bylo mi hrozně, obviňovala jsem se, že jsem tehdy odjela a nechala syna doma. Různé myšlenky mi nedávaly pokoje. Maminka prosila Všemohoucího za odpuštění, že mého syna neuhlídala.

Neobviňuji ji, nechtěla, aby se to stalo. Víím, že cítí bolest jako já. Zažila mnoho neštěstí. Ta, která mi dala život.

Po té události jsem se dlouho nemohla vzpamatovat. Byla jsem mnohokrát v nemocnici, měla jsem deprese, byla jsem otřesená. Prosila jsem Všemohoucího o pomoc.

Po dvou letech jsem znovu otěhotněla a 26. dubna 1999 se mi narodila dcera. Bylo to pro nás veliké štěstí, i pro naši rodinu. Nespouštěla jsem s dcery oči, nikomu jsem nevěřila. Celým srdcem děkuji Všemohoucímu, že nás nenechal samotné.

Pak nás ale postihlo další neštěstí. V roce 2000 přišel muž jednou z práce a jedna noha mu tak opuchla, že se na ni nemohl postavit. Šli jsme do nemocnice, kde nám řekli, že je třeba nohu operovat, protože hnis se rozšířil a v noze se může udělat gangréna. Polekali jsem se. Muž souhlasil s operací, ale za tři dny se mu udělalo zle, zvracel, měl teplotu. Po týdnu se vrátil do nemocnice. V nemocnici ho infikovali a poškodili mu na celý život zdraví. Muž pak zůstal dalších osm měsíců doma. Nakonec je člověku hanba sedět a čekat, prosit o pomoc, tak šel znovu do práce. A opět vážně onemocněl. Lékař říkal, že už mu nezbyvá mnoho času. Ale to mi manžel řekl až za dlouho. Když jsem se to dozvěděla, hrozně jsem se bála, že ho ztratím. Muž se rozhodl léčit se lidovou medicínou a tyto procedury mu velmi pomohly zlepšit zdravotní stav. V nemocnici se nám nepodařilo dokázat, že lékaři něco zanedbali. Člověk je z toho unavený, když musí stále něco dokazovat.

V roce 2000 se mi narodila krásná holčička. Byla jsem v nemocnici po císařském řezu. Po dvou dnech holčička umřela. Nemohla jsem věřit tomu, co všechno se stalo, zdálo se mi, že jsem se narodila proto, abych byla nešťastná. Oplakala jsem syna, kterého

jsem ztratila, teď dcera, proč? Chtěla jsem se soudit, ale dceru by mi to nevrátilo, nechala jsem to tak. Modlila jsem se k Všemohoucímu, aby mi dal sílu vydržet tu bolest. Chtěla bych, aby všechny matky byly zdravé, aby žádná nezažila takovou bolest a utrpení jako já. Kéž by byli na světě rozumní lidé, rozhodovali složité problémy spravedlivě. Všichni lidé by se měli mít rádi, vždyť nás všechny stvořil jeden Bůh. Chtěla bych, aby naše děti byly šťastné, vychovávané v míru.

Príchod do České republiky

Do Čech jsme přijeli v roce 2004 a požádali jsme o azyl. Pak nás poslali na Seč do uprchlického tábora. Dlouho jsme čekali na rozhodnutí. Během našeho pobytu zde manžela operovali, jsem za to lékařům v Chrudimské nemocnici velmi vděčná. Dostali jsme azyl a přestěhovali jsme se do Zastávky u Brna, kde jsme byli asi půl roku. Pak nám nabídli byt v Luštěnicích, kde bydlíme dodnes. Moc se nám tu líbí, i dcerce, se všemi se zde spřátelila. Stýkáme se se sousedy. Máme starosti jen se zdravím mého muže. Našli jsme v Mladé Boleslavi skvělou lékařku, která bere své povolání velmi zodpovědně. Doufám, že muži udělají transplantaci, vždyť jen tak se může vyléčit. A já mám hrozný strach, že zůstanu bez něj, sama s dcerkou.

Život zde pro nás teprve začíná. Už si pomalu zvykáme. Učíme se česky. Chtěla bych být soběstačná, nečekat na pomoc od úřadu. Dostáváme velmi málo peněz, nestačí to na živobytí. Raději bychom sami pracovali. Ale já sama nemohu vše stihnout – starat se o nemocného manžela, připravovat mu čtyřikrát denně dietní stravu a dávat pozor na dceru, pro kterou musím vařit zvlášť. Práce se nebojím, přála bych si pracovat s keramikou,

to miluji, vyrábět nezvyklé předměty, vymýšlet různé sošky, aby člověk při pohledu na ně pochopil, co vyjadřují, chtěla bych odkrýt své nitro, ale jak, práce není.

Lidé v Čechách jsou různí. U nás v Luštěnicích je krásně, jsme tu doma, máme tu známé. Máme sousedku, kterou mám ráda jako vlastní maminku, pomáhá nám. Necítíme se tu jako cizinci, jsem moc ráda, že si se všemi rozumíme. Lidé se tu znají, nemáme tu žádný problém.

V Čechách je těžké najít práci bez určitých znalostí a bez diplomu. A když práci najdete, je to těžká práce – v pekárně, úklid nebo ve stavebnictví atp. Když o tom všem přemýšlím, mám strach. Ale doufám, že bude lépe. Teď se učíme česky, ale když nejsou peníze na potřebné věci, přemýšlím, jak hledat práci. Přemýšlím o tom, jak začneme žít samostatně, to jsou všechno jen dočasné problémy. To nejdůležitější je zde komunikace s lidmi, více poznat ČR, její tradice.

Líbí se mi, že jsou v Čechách v přírodě zvířata, ptáci, co zpívají, třeba u nás po ránu, když se člověk probudí. Člověk poslouchá zpěv ptáků a dívá se z okna a kochá se krásou téhle země a hned je lepší nálada. Člověk zapomene na únavu a problémy a raduje se ze života. Ráno vypravuji dcerku do školy, spletu jí vlasy, ona posnídá a pak ji jdu doprovodit na zastávku. Potom mě čekají domácí práce – úklid, vaření, prádlo. Vše připravím a po obědě jedu do školy, kde jsem do pěti, chodím tam třikrát týdně. A tak jde čas... A večer se jdeme všichni tři projít do lesa. Tak se procházíme a přemýšlíme o tom, co bude dál, jaké nás čekají v budoucnosti změny, mluvíme o mužových zdravotních problémech. Vzájemně jsme si oporou, povzbuzujeme se. Říkám svému muži, že brzy bude transplantace, že bude dlouho žít, pracovat jako dříve, přemýšlet o rodině, že je přeci silný, že to

zvládneme.,„Dlouho jsme čekali, teď přišel ten čas, Všemohoucí vyslyšel tvé modlitby a ty se uzdravíš. Uvidíš, jak je tvá dcerka chytrá a vychovaná. Vzpomínáš, když jsi byl nemocný, naše dcera plakala a říkala, že až bude velká, bude advokátkou, aby nás mohla bránit a všechny bezmocné lidi, staré lidi.“ Modlím se, aby se jí přání splnilo.

Přemýšlím, proč nás Všemohoucí stvořil tak různé a proč jsou na světě takové hrozné nemoci. Přemýšlím o všem možném. Ale vítězí ve mně touha bojovat a být trpělivá. Ale s nemocí, kterou má můj manžel, se často bojím a mám černé myšlenky. Ale doufáme, že vše bude v pořádku. Spravedlnost existuje a naše situace se vyřeší. Jsme vděční organizaci OPU (Organizace pro pomoc uprchlíkům), která nám pomáhala v těžkých chvílích. Děkujeme ze srdce jejím pracovnícím – Anetce, Markétě, Nataše a Julii. Kéž by pracovních úspěchů přibývalo, vládl zdravý rozum a bylo více takových pracovníků. A kéž by v ČR byli čestní, spravedliví lidé. Kéž by bylo víc radosti a lidé byli zdraví, protože život je krátký.

Život v Kyrgyzstánu

Život u nás v Kyrgyzstánu byl normální, ani skvělý ani nijak hrozný. Žili jsme a pracovali, stejně jako mnozí lidé jsme přešli na obchod. Lidé přijížděli z venkova do hlavního města a vydělávali, jak mohli – na trhu, ve stavebnictví atd. Žili jsme s Jusupem, přemýšleli o rodině, o výchově naší dcery. Každá rodina myslí na to, aby se všichni měli dobře.

V Kyrgyzstánu je život ve městě a na venkově úplně jiný. Lidé na vesnici mají své hospodářství nebo pěstují, sází zeleninu, ovoce, každý se živí, jak umí, někdo chová domácí zvířata. A děti

chodí do školy, dostanou se do hlavního města, jdou na univerzitu. A někteří zůstávají doma a žijí s rodiči, věnují se hospodářství, pomáhají doma rodičům. Některé dívky se po ukončení školy vdávají, obvykle si berou nějakého muže ze své vesnice. Dělá se to podle starého obyčeje, je to jako svatba. Jestliže dívka souhlasí, je to dobré. Ale říká se, že po ukončení osmé třídy se dívky tzv. kradou pro sňatek. Podle mne je to velmi špatné, žít celý život s neznámým člověkem. Podle našich tradic, když dívku unesou, ona musí zůstat, když uteče, je to hanba pro rodinu. Myslím, že staré tradice by se měly dodržovat, ale jen někde na odlehlých místech, v horských vesnicích. Tam jsou na svůj život zvyklí a vyhovuje jim to tak. Obvykle chovají celá stáda ovcí, koní a jiných zvířat. Mají svůj svět. Na příklad, když se ožení jediný syn, vezme si mladou ženu a žijí společně s rodiči. Snacha musí brzy vstávat a věnovat se domácnosti nebo podojit krávu, uklidit dvůr a připravovat snídaní pro ostatní členy rodiny, kteří ještě spí. A muži se věnují práci v hospodářství.

Dnes se podle mne muži a ženy vzájemně podporují. Je špatné, když muž myslí jen na sebe a žena se musí starat o rodinu a o děti i o domácnost. Neříkám, že nejsou takoví sobci. Když jsme žili v Kyrgyzstánu, všimla jsem si, jak jsou všichni něčím zaměstnaní, prací, studiem, obchodem, stále někam spěchají. Život prostě stále jde dál. Ženy a muži se doplňují. Vzpomínám si, jak otec, když ještě žil, rád žehlil svou uniformu. Žehlil ji tak, protože byla hrozně drahá, mámu nenechal, aby ji vyžehlila. A také výborně vařil. Pomáhal mamince a nestyděl se, že dělá něco pro rodinu.

U nás v Kyrgyzstánu je to někdy tak, že muž nemusí ženě s ničím pomáhat, ale já jsem kategoricky proti. Myslím, že jsme

civilizovaní. Mezi mužem a ženou existuje logické porozumění, když každý ví, kde je jeho místo. U nás, stejně jako jinde, když jsou rodiče staří, děti se o ně mají starat, za to, že je vychovali, že jim vše prominuli, že je všechno naučili. Máme se o rodiče starat do konce jejich života. Dnes mají podle mne lidé po celém světě starosti, jak uživit rodinu, nezáleží na tom, zda je to muž, nebo žena. Vážím si lidí po celém světě. Když jsme žili v Kyrgyzstánu, také jsem chápala cizince, jak se asi cítí v cizí zemi. Myslím, že člověk se má chovat v zemi, ve které žije tak, jak je tam zvykem, ale v rámci určitých mezí, musí tam být vzájemná vstřícnost. Protože jsme stvořeni Všemohoucím, abychom žili, pracovali a učili se, milovali, komunikovali s různými lidmi, podporovali se v těžkých chvílích. Alespoň se tomu blížíme. Civilizace kráčí stále vpřed. Ale neměli bychom přesto zapomínat na své tradice, které vytvořili naši předkové po celém světě. Velmi mne zajímají tradice jiných národů a porovnávám, jak to bylo dříve a jak je to v současnosti. Je to velice zajímavé, člověk si pomyslí, že naši předkové byli přeci jen silnější, nejen v muslimských státech, ale po celém světě. Moc bych si přála, aby se nezapomnělo na (naše) hodnoty a historii. Ale mladí lidé dnes dospívají úplně jinak. Staré obyčeje odcházejí a oni jdou vpřed. Myslí jinak, situace je dnes jiná.

Irina Kuzmina

- narozená v roce 1971 v Bělorusku
- vystudovala střední průmyslovou školu
- vdaná
- pracovala jako švadlena v krejčovském salonu
- do ČR přijela v roce 2002 z důvodu politické perzekuce

- v ČR se žije podobně jako doma, podniká a vlastní krejčovský ateliér

Život v Bělorusku a v Čechách

Život v Bělorusku je jiný než v ČR, ale závisí to na konkrétních jednotlivcích.

To samé se týká vztahů mezi muži a ženami. Záleží to na lidech samotných.

V Čechách jsou lidé různí – i dobří – a prostě jsou to lidé. Na tom záleží, jaké jsou mezi nimi vztahy.

Vzkaz veřejnosti

Čechům nic vzkázat nechci. Spíš cizincům – važte si země, ve které žijete, a zasloužte se o vzájemné vztahy.

Jana Litvinova

- narozená v roce 1972 v Bělorusku
- vystudovaná psycholožka, grafoložka
- vdaná, matka tři dětí
- vlast byla nucena opustit z politických důvodů
- v roce 2005 získala celá její rodina azyl v ČR
- v ČR pracovala v salónu krásy, jako animátorka, aranžérka a výtvarnice
- v současnosti je na rodičovské dovolené

Dětství

Jmenuji se Jana Litvinova. Narodila jsem se v r. 1972 v Bělorusku, které bylo v té době jednou z republik Sovětského svazu. Můj otec, Sergej Sergejevič, chirurg, zasvětil celý život medicíně a lásce k mé matce, Larise Nikolajevně. Seznámili se velmi mladí, znali se od 14 let, chodili spolu na střední zdravotnickou školu. Nebylo možné si nevsimnout krásy mé maminky – teď je to babička, je jí asi 70 let, ale ti, kdo si ji pamatují v mládí, na ni při setkání dodnes vzpomínají jako na pohádku.

Maminka vyrostla v malinké vesničce, kde se na vysokoškolské vzdělání hledělo jako na něco zbytečného. Za stejný přepych tam považovali i její jemnou krásu, ale můj budoucí táta nedoká-

zal myslet na nikoho jiného. On byl v době, kdy se setkali, ještě menšího vzrůstu, hubeňoučký, z velmi chudé, ale pyšné rodiny. Žertem spolu uzavřeli dohodu, že pokud po vojně vyroste, ona si ho vezme. Vyrostl a maminka dodržela slovo, odmítla všechny nápadníky a teď už jsou 45 let spolu. Píšu o tom proto, že od prvních okamžiků svého života jsem vnímala jejich vzájemnou lásku, a proto vím, že kamkoli by se můj život ubíral, všechny nepříjemnosti lze překonat, pokud se lidé mají rádi.

Maminka pocházela z „bohaté“ rodiny, před revolucí maminčinu otci patřil velký kus půdy. Po válce jim sebrali dokonce i dům, kde bydlela babička s maminkou a dalšími dětmi, a udělali z něj poštu, půda připadla kolchozu a rodinu chtěli poslat do vyhnanství na Sibiř. To, že se maminka velmi dobře učila a šla dál studovat, zachránilo rodinu před vyhnanstvím – v celém okrese nebyl nikdo, koho by mohli poslat „na umístěnku“ na vysokou školu, jen maminka.

Příbuzní z otcovy strany byli proti jeho svatbě, jelikož maminka byla dcerou „kulaka“ a on pocházel z „proletářské“ rodiny. Jeho bratřenci si nenechali ujít příležitost, aby jí nepřipomněli, že jí prý otec udělal laskavost tím, že si vybral právě ji. Je možné, že to, že maminka musela nesmyslně dokazovat svému okolí, že „za něco stojí“, jí pomohlo stát se tak houževnatou ve snaze dosáhnout cíle.

Otec nechtěl jít po vojně na vysokou školu, to maminka za něj podala přihlášku zároveň se svou, a tak studovali spolu. Maminka ho stále „nutila“, aby se učil, oba byli dobří studenti, studovali na „výborné“, ale proto, že táta byl muž, a také kvůli maminčině původu, zvýšené stipendium dostával jen on, předsedou studijního kroužku byl on a potom, když nastoupili do práce, si maminka přivydělávala ve zdravotnické škole, přednášela

tam a našla stejnou možnost přivýdělků i pro otce, pracovala stejně jako on, ale byl to otec, kdo byl považován za lékaře „na úrovni“, a perspektivu pracovního postupu měl jen on, maminka ne. Pro maminku bylo těžké stále „dokazovat“ svou způsobilost, a tak jednoho dne právě ona došla k nečekanému rozhodnutí – v novém městě stavěli velkou nemocnici, potřebovali primáře a očního lékaře a dávali tam byt. Maminka řekla otci, že se tam s námi odstěhuje a on, pokud chce, ať zůstane tam, kde pracuje. Naštěstí otec odjel za maminkou, primářem se samozřejmě stal on a maminka si kromě své práce oční lékařky stále někde přivydělávala, ale její vliv na okolí byl silnější než otcův. A tak milující se lidé mezi sebou stále nenápadně soupeřili v profesionální sféře.

Po celé útlé dětství jsem byla pod vlivem žen – sestra, která byla mnohem starší a připadala mi jako anděl spravedlnosti a pro kamarádství nedostupná, maminka, tak krásná a zaměstnaná, že nebylo možné ji obtěžovat maličkostmi, učitelky ve školce a maminčiny kolegyně, pokud jsem přece jen utekla a trávila den u ní v práci.

Otec mě brzy naučil číst – neuměl si se mnou hrát, prostě jsme spolu často chodili ven, jezdili do přírody, thrat polní květiny, k jezerům nebo jen tak do lesa. Tak tedy, jednou mi napsal abecedu a já si ji zapamatovala, další den už jsem četla a on se ani nedivil, dával mi najevo, že na tom nic není. Podobně jsem se naučila i plavat – blízko tekla řeka Dvina a děti si tam chodily samy hrát. To, že musely umět plavat, bylo přirozené, nebyl tam nikdo, kdo by to neuměl, a tak jsem začala plavat, abych to uměla jako všichni ostatní.

Jelikož babičky při ruce nebyly, neměl mě kdo hlídat, a tak mě brzy dali do školky. Maminka se pak seznámila s vychovatelkou,

kteřá bydlela o několik pater výš, a ta mě často brala ze školky k sobě a teprve pozdě večer, když se rodiče vrátili z práce, mě vodila domů. Prvním mým kamarádem byl chlapec – syn kolegů mých rodičů, kteří ho také neměli s kým nechat. Pokud nebyl nikdo, kdo by nás hlídal, tak jsme si prostě spolu hráli na dvoře, jenom nám nechali něco k jídlu. Nebo jsme se ve volném čase navštěvovali. Pamatuju se, že jsem se styděla, že nemám kamarádku. Když se mě někdo ptal, s kým kamarádím, nechtělo se mi říkat, že se Sašou, ale kamarádku jsem dlouho neměla. Ten Saša byl trochu starší, pamatuju si, že mu dovolovali vyzvedávat mě ze školy a mnoho dětí mi závidělo, že pro mne chodí kamarád, a ne rodiče.

Tehdy chodily všechny děti do školy v sedmi letech, ale v našem městě se rozhodli udělat experiment a otevřeli třídu, kam mohly chodit šestileté děti. Moji rodiče mě tam zapsali a já se tak rozloučila se svými „školkovými“ známými. Do první třídy jsem šla v téže škole, kam jsem chodila do přípravky. Několik dětí tam bylo z mé školky, všichni jsme žili v jednom domě. Ve stejném vchodě jako já jsme bydleli ze třídy čtyři. Bylo to ještě v „sovětské“ době a učitelka z nás udělala „hvězdičku“ – pět dětí. Měli jsme trávit čas spolu a potom o tom vyprávět. Naši rodiče nás střídavě někam vozili, fotografovali nás, krmili a přiváželi zpět – všechny nás nacpali do jednoho auta, byli jsme ještě malí a autosedačky tehdy nebyly. Líbilo se mi to, i nelíbilo. Nelíbilo proto, že nás k tomu nutili. A líbilo proto, že bylo bezvadné být najednou s cizím tatínkem nebo maminkou a pozorovat, jaké vztahy jsou v jiných rodinách. O svátcích jsme měli jeden druhému z naší „hvězdičky“ popřát. Dělali jsme to, ale bez velkého nadšení, každý z nás měl totiž jiné kamarády, tohle byly prostě umělé kontakty.

Ve škole mé nejbližší okolí zpočátku představoval chlapec, se kterým jsem seděla v lavici. Učitelka nás rozesadila sama. My

jsem měli štěstí – oba jsme rádi četli, učení nám šlo snadno a při hodinách jsme si na střídačku četli pod lavicí knížky, a když se přiblížila učitelka, jeden druhého jsme upozorňovali. Po večerech jsme chodili do knihovny, to bylo mé nejoblíbenější místo ve městě. Dokonce jsem si objednávala vzácnější knížky a tomu chlapci jsem je nosila, on mi zase půjčoval to, co sehnal on. Ne navštěvovali jsme se, protože naši rodiče neměli velkou radost z toho, že jsme se přátelili. Jeho maminka byla rozvedená, tátu neměl a maminka stále hledala nové nápadníky, proto moji rodiče pro mne Andreje považovali za špatnou společnost. Tak jsme se vídali v knihovně.

Když mi bylo 12, narodil se mé sestře syn, můj synovec. Měla jsem z toho obrovskou radost – konečně se objevil člověk, kterého jsem měla ráda a který měl rád mě. Bratránek pro mne byl jako bratříček, kamarád a zároveň jakoby příprava na vlastního syna. Všechny dívky ve škole mi velmi záviděly, že máme děcko. Sestra byla ráda, že můžu brát Pavla na procházky a oni že mohou s manželem občas někam vyrazit. Braly jsme s kamarádkami Pavlíka i do kavárny, na pláž, a když jsme se po večerech scházeli s naší partou u školy nebo před domem, byl Pavel vždycky s námi.

Dospívání

A tu přišel čas, kdy jsem se musela rozloučit se svou partou i se svým synovcem. Rodiče se z různých důvodů rozhodli přestěhovat a našli způsob, jak vyměnit byt. Nedokážu ani slovy popsat svůj zármutek kvůli stěhování – říkala jsem si, že lepší by bylo zemřít, než takhle přijít o život, na jaký jsem byla zvyklá. Prosila jsem rodiče, aby mě nechali u sestry, ale odvezli mě. Proplakala

jsem na novém místě několik dní, nic se mi nelíbilo. Třetí den už jsem byla od pláče tak unavená, že jsem se rozhodla začít nový život. Vyšla jsem na pro mne nový dvůr a jako první jsem se tam začala seznamovat se staršími dětmi.

Nechtěla jsem jít do 9. třídy v nové škole a rodiče to pochopili. Byla tam zdravotnická škola a tam jsem se přihlásila. Mými novými kamarádkami teď byly budoucí zdravotní sestřičky. Polovina dívek ve třídě byla místní, několik z malých vesnic a jenom já jsem přijela z velmi vzdáleného a moderního města. Všechny byly zvědavé, jaká budu. Ale já jsem se pořád nemohla smířit s novou situací. Asi měsíc mi trvalo, než jsem si zvykla, pořád se mi zdálo, že mám kolem sebe samé hlupáky.

Místní chlapi se o mě zajímali, ale v hloubi duše jsem o žádné románci nestála, navíc jsem si vymyslela takovou teorii, že tady, v tomto městě prostě nemůže být člověk, který by se ke mně hodil. Takže jsem se k místním chlapcům chovala povyšně. Ale starší dívky chápaly moji pozici po svém – že jimi pohrdám, a navíc, že je já, takové pískle, připravuji o potenciální partnery, kterých i tak nebylo mnoho. Dospělo to až k nesmyslným konfliktům. Ale nakonec jsme se sprátelily s chlapci z našeho ročníku a užily jsme si s nimi mnoho legrace.

Za celé tři roky jsem si přesto své nové město nedokázala oblíbit, dokud se nestalo následující. Ukončili jsme školu a dostali diplomy. Stále jsem snila jen o tom, že se dostanu na medicínu a odjedu. Maminka a táta chtěli, abych zůstala. Kvůli mému rozhodnutí jsme se pohádali tak, že jsem nemohla s tátou mluvit. Odešla jsem přespat ke kamarádce. Předposlední den byl městský svátek, byla to svatojánská noc. Na nábreží byla diskotéka, všichni se veselili, když tu najednou přišel takový liják, že se všichni zuli a tančili dál bosí. Já jsem měla smůlu – šlápla

jsem potmě na skleněný stěp a velmi hluboko jsem si rozřízla nohu. Nemohla jsem chodit a všichni mi hned začali pomáhat. Ale já jsem nemohla domů – vždyť jsem se pohádala s otcem. Pomohl mi cizí mladík, odvezl mě ke kamarádce domů a převázal mi nohu vlastní košilí – a já jsem si pomyslela: „Kde jinde by mi takhle pomáhal cizí člověk?“ A v tento těžký moment jsem pochopila, že už mám tohle město vlastně ráda a že je mi teď líto, že odjíždím.

Ráno pro mě táta přijel a bez jediného slova jsme odjeli na takové zvláštní místo – tam, odkud pocházel, tam, kde byla jeho rodná vesnice, kterou ale po válce zničili. Tak tedy, otec se tam stále vracel a my jsme přijeli na břeh říčky jeho dětství. Tehdy jsme pochopili jeden druhého, pochopili jsme, že se máme moc rádi, jen to neumíme vyslovit. Souhlasil s mým rozhodnutím odjet a já jsem za týden odjela. Byla jsem rodičům velmi vděčná, že mi nebránili v mém rozhodnutí, přestože si přáli něco jiného.

Otec velmi chtěl, abych dělala medicínu, maminka naopak doufala, že si vyberu něco jiného. Já jsem se tehdy nenechávala nikým z nich ovlivnit, svůj výběr jsem považovala za přirozený – byla to medicína. Mou oblíbenou hrdinkou byla Marie Curie-Sklodowska – snažila jsem se dokonce hledat paralely v našich osudech. Teď na to vzpomínám s milým pocitem radosti – vliv ducha této ženy zčásti zabarvil mé snění.

Boužel jsem nezískala dostatek bodů, abych se dostala na lékařskou fakultu, a tak jsem na základě podmínek umístěnky ze střední školy nastoupila do práce do oddělení gastroenterologie velké minské nemocnice. Byly to první samostatné kroky v mém životě – vlastní bydlení, výdělků i výdaje, o jejichž rovnováze jsem mohla sama rozhodovat, vlastní volný čas,

i když ho bylo velmi málo, ale takový, o kterém jsem nemusela nikomu nic hlásit.

Obklopovali mě lidé na různých úrovních: kolegové – děvčata, podobně jako já zdravotní sestry, z nichž žádná nijak nevyčnívala, žádná z nich nechtěla dál studovat, všem stačilo to, co měly. Starší ženy a lékaři – ti se ke mně chovali různě. Podle rozpisu služeb jsem často sloužila 24 hodin, v noci jsem byla u mnoha složitých nebo naopak zábavných případů. A při takových popůlnočních hovorech a stále komunikaci člověk rychle pozná, kdo jaký je.

Velmi těžko jsem vycházela s vrchní sestrou, venkovankou bez vyššího vzdělání, velmi tělnatou a bohužel ne příliš hodnou ženou, pro kterou jsem byla úplně nepochopitelný člověk. Pracovala tam se mnou také její příbuzná, moje vrstevnice, vesnická dívka, která se velkou protekcí a ze známosti dostala na naše oddělení. Mnohého se bála, a tak, pokud jsme sloužily spolu, musela jsem často rozhodovat nebo prostě dodělavat, co bylo třeba.

Každé ráno jsme měli takové pětiminutovky – krátké schůze celého oddělení, při kterých jsme probírali, co se stalo v noci a co je v plánu na den. Na těchto schůzkách se vrchní sestra stále snažila vyprávět o službách tak, jako bych já něco neudělala a její chráněnka musela za mě pracovat, a proto něco nestihla. Naštěstí službu konající lékař nebo asistenti se mě vždycky zastali a více méně spravedlivě poreferovali, co se dělo. To mě podrželo první měsíc, dokud jsem se neorientovala v dané situaci. K tomu, abych získala profesionální pocit jistoty, jsem potřebovala ještě mnoho času. Teprve koncem devátého měsíce v zaměstnání, když jsem absolvovala přípravný kurz na univerzitu a vybrala si novou fakultu pro studium, jsem pocítila, že mi začalo být lhostejné, co si o mně kdo říká nebo myslí, byla jsem si jistá tím, co dělám.

Mládí

Dostala jsem se na univerzitu, z čehož měli moji rodiče velkou radost. Já jsem to však brala jako samozřejmost. Můj budoucí muž mi stále opakoval, že pro něho není důležité, jestli jsem třeba uklízečka nebo někdo jiný, ale vzpomínám si, že měl velkou radost, když našel mé jméno v seznamu přijatých. Měl radost za mne, z mé radosti.

Od samého začátku mne ovlivňovalo hned několik lidí – byl to můj první učitel psychologie a vedoucí katedry – oba se svým skutečným nadšením a zájmem představovali protichůdné přístupy k výuce defektologie, ale právě to mi umožnilo vypracovat si časem svůj vlastní přístup. Nikdy jsem se neučila kvůli známkám, přemýšlela jsem o tom, co mi z přednášek zůstane, co využiji a co klidně mohu zapomenout.

Na naší fakultě vládl „ženský“ duch – defektologie jako věda rozkvetla díky moudrým mužům, ale dále se rozvíjela díky trpělivé mravenčí práci cílevědomých žen. Zdá se mi to přirozené, neboť oblast výchovy dětí, a tím spíše dětí s kombinovanými nebo somatickými chorobami, tradičně patří ženám. Ale psychologie jako vědecká disciplína se mi představila v mužském podání – zakladateli byli samí muži. Ve studijním ročníku u nás bylo patnáct dívek a šest chlapců. Během přednášek v prvním ročníku jsme byli v takové velké skupině, později nás rozdělili na menší podskupiny, ve kterých probíhaly semináře a praktická cvičení. Všichni naši chlapci byli starší než děvčata. Většina z nich měla za sebou vojnu nebo už někde několik let pracovali.

V prvním ročníku jsem se vdala a koncem čtvrtého ročníku se nám narodil první syn. Štěstí z toho, že přišel na svět, nás

všechny hřeje dodnes. S manželem jsme syna hlídali sami, odpoledne a já odpoledne nebo naopak, potřebovala jsem ukončit pátý ročník a on musel pracovat. Často jsem brala syna s sebou, celý kroužek se mu věnoval. Když trochu povyrostl a já jsem nastoupila do aspirantury a začala pracovat na katedře, nejednou si hrál přímo s našimi profesory – dělali si legraci, že mám neuvěřitelně chůvy v Bělorusku. Bylo to těžké období, ale zvládla jsem to, protože jsem velmi milovala. Problémy se objevovaly ze strany manželovy politické činnosti, mnohé jsem musela tajit jak před rodiči, tak před kolegy. Rychle jsem pochopila, že mnohé musím nejen držet v sobě, ale i vypouštět ven tak, abych neškodila svým blízkým.

Ve druhém ročníku aspirantury jsem čekala druhého syna a jeho narození bylo pro mne tím nejdůležitějším. Manžel hodně pracoval, jeho politické zájmy i nadále působily mnoho problémů. A právě nutnost mnohé tajit před ostatními a přitom zůstat upřímnou způsobily, že jsem taková, jaká jsem. Manžel musel odjet do Prahy a já jsem zůstala s dětmi sama. Nemohla jsem nikomu prozradit skutečný důvod jeho odjezdu, ani rodičům. Bylo to pro mne velmi těžké – vědět, co si myslí oni, a začít jim vykládat částečnou pravdu. Můžu jim děkovat za podporu.

Jelikož jsme potřebovali peníze – manžela už v té době nenechali normálně pracovat, šla jsem brzy (mladšímu synovi byl rok a osm měsíců) pracovat jako psycholožka do školky, kam chodil starší syn, a vzali mi tam i mladšího. Všechny kolegyně – „tетки“ vážící 200 kg snily jen o tom, jak se najíst a co kde odnést z práce domů. Pracovat na počítači jsem uměla jen já, proto mi vedoucí povolovala vcelku volnou pracovní dobu. Abych dělala něco užitečného, chodila jsem na různé konference, brala přednášky na univerzitě, pracovala se studenty. A právě na jedné z těch

konferencí jsem se seznámila se svým budoucím ředitelem. Seděli jsme vedle sebe a občas jen tak komentovali projevy přednášejících. On se mi představil a zeptal se, jestli bych nechtěla pracovat s písmem. Upozornila jsem ho, že moje příjmení není v podmínkách totalitní diktatury právě nejbezpečnější, ale on řekl, že na to kašle a že pokud nejsem proti tomu naučit se něco nového, jsme domluveni.

V práci – v té době už jsem byla kriminalistkou – byl kolektiv více než konzervativní. V mé písmoznalecké laboratoři byly jen ženy, ale to už byla tradice. Kdysi tento vědní obor představovali naopak muži – prvním ředitelem našeho ústavu byl muž, předposledním také. Postupně se metody práce stávaly stále složitějšími a vyžadovaly mravenčí práci, a to už nebylo nic pro muže, ti přecházeli k jiným druhům expertiz, jako k vyšetřování nehod nebo trasologii.

Zato ženy písmoznačnické měly jednu velkou výhodu – velmi dobře vypadaly. Dokonce i 60–70leté kolegyně byly velmi hezké a mladistvé. Často jsme na toto téma žertovaly, po ústavu se vtipkovalo, že u nás v sejfách místo expertiz schováváme neznámo co jako čarodějnice, ale je to tak. Stálé intelektuální napětí a různorodost výzkumného materiálu zřejmě přinášely takovéto výsledky. Ze všech svých kolegyně jsem byla jediná vdaná. Ale vlastně jsme byly opuštěné všechny. Ty starší nikdy nezaložily rodinu, celý život věnovaly vědě a písmu, mladé byly rozvedené a bez dětí, já jsem v té době byla bez muže – ten byl v Praze – a všechny byly přesvědčené, že jsem si ho prostě vymyslela, že mě ve skutečnosti opustil. Mně to bylo jedno, věděla jsem, jak je to doopravdy.

Stýskalo se mi jen po práci se studenty, trápila jsem se tím, že nikdy nemohu být sama sebou, stále musím myslet na to, co

a komu říci. Často za mnou přímo o polední přestávce chodili příslušníci KGB, ale to už se stalo součástí mého života a já jsem věděla, jak se chovat. Pravda, jednou to bylo tak drzé a neomalené, že jsem to prostě nevydržela – vyběhla jsem na chodbu a začala křičet. Nečekané mi pomohl kolega z protější laboratoře. Toalety se u nás zamykaly a klíč se musel půjčovat, ale o polední přestávce bylo odemčeno, jelikož v té době nepouštěli dovnitř návštěvníky. Takže když jeden takový agent přišel jako vždy v době oběda a potom odešel na toaletu, vyšel hned za ním můj kolega a jakoby nevěděl, že je někdo uvnitř, zamkl ho tam. Ten se styděl křičet, a tak tiše proseděl několik hodin na záchodě, dokud nepřišel náš hospodářský vedoucí a nezačal na něj dotírat, co tam dělá a kdo je. Víckrát za mnou tenhle netvor nepřišel, pravda po telefonu mně i staršímu synovi ještě dlouho otravoval život.

Snažili se dosáhnout toho, abych se s manželem rozvedla – to už by se pak nechtěl vrátit – a to by ho velmi oslabilo. Nepodařilo se jim to, taková slova bych nedokázala ani vyslovit.

Rozhodnutí o odjezdu se v ten momentjevilo jako jediná možnost, jak zachránit děti před pronásledováním, rodiče před ponižováním v práci a jak konečně zase spojit naši rozdělenou rodinu, i když v jiné zemi.

Manžel si to přál, ale já jsem se snažila až do poslední chvíle tu myšlenku od sebe odhánět. Probírat jsem to s nikým nemohla, můj táta mé rozhodnutí zcela přijal, nevyptával se, pomohl mi zařídit všechno kolem bytu. Věci jsem buď někomu věnovala nebo prostě rozdala. Musela jsem se během týdne sbalit, přijela za mnou sestra, děti už jsem dříve odvezla k rodičům – pamatuji se, jak jsme společně projížděli ulicemi města mého života a lásky. Netušila jsem, že rozloučení bude na tak dlouho.

Česko

Po příjezdu do Čech jsme zpočátku byli nadšeni z toho, že jsme konečně spolu, že nám nikdo nevyhrožuje, že si děti mohou s tatínkem klidně hrát, chodit ven. Ale stále se nade mnou vznášela myšlenka, že tato radost je jen na několik dní, měla jsem velkou obavu z toho, co bude v táboře. Manžel mi vyprávěl, jak to chodí, ale předpokládala jsem, že je mnoho věcí, o kterých prostě nepřemýšlel, protože byl v táboře sám.

Manžela s námi do tábora pochopitelně nepustili, skrz malé suterénní okénko mě viděl a já jsem nemohla uvěřit, že člověk, který miluje mne i děti, nás tam mohl dobrovolně přivést. Prostě jsem mu to odpustila, bez toho, abych to pochopila, prostě jsem se smířila se situací. Nedokážu to vysvětlit...

Tábor byl přeplněn lidmi různých národností, převládali mezi nimi lidé z „východu“. Téměř všichni samozřejmě bez vzdělání, chování jako v nápravném zařízení. Oficiální pravidla nefungovala, tábor se řídil kriminálními zákony. O tomhle také nedokážu psát, ještě na to není vhodná doba...

Překvapilo mě velké množství žen, které tam přijely prostě v bezvýhodné situaci, hledat práci, i to, že už dopředu byly ochotné připustit, že jsou lidmi druhé kategorie. Obvykle se vás všichni pořád ptají, odkud jste, kde jste pracovali, a já jsem zpočátku odpovídala pravdu – ony nemohly uvěřit, že moje historie není smyšlená, všechny si myslely, že nejsem normální, když jsem měla takovou práci a všechno opustila.

V emigrantském prostředí se lidé projevují různě. Jednu věc jsem pochopila velmi rychle – ženy jsou daleko přizpůsobivější, a muži, pokud nemají nějakou oporu, která by je držela, jdou

rychle ke dnu, poddávají se, což se projevuje v alkoholismu, ve vyhledávání podřadnější společnosti, než na jakou byli zvyklí, a, bohužel, vím i o případu sebevraždy. Chytří, v předchozím životě inteligentní muži spojují svůj život s primitivními, vulgárními ženami – protože to je způsob, jak se mohou cítit žádaní, ve vyšším postavení, sociální deprivaci si kompenzují sexuálními uspokojením.

Velmi silně se odlišoval můj a manželův systém získávání informací – on se vždy spokojil s tím, co mu kdo řekl. Já jsem to nemohla přijmout, potřebovala jsem si být na 100% jistá, a tak jsem všechno zjišťovala v neziskovkách, na internetu a až v poslední řadě z vyprávění.

Pro mne bylo těžké to, že jsem se najednou dostala na nulu nebo spíš do minusu. Nejvíc jistoty jsem však získávala od svých dětí, od synů, kteří o mně vyprávěli svému okolí jen to nejlepší, a když jsem se pak od třetích osob o sobě dozvídala pozitivní věci, velmi mi to pomáhalo, protože jinak jsem neměla odkud čerpat jistotu. Příklad mého muže je více méně pozitivní – z pochopitelných důvodů nemůže pracovat v oboru, ale snaha udržet si původní sociální postavení u něho byla velmi silná, a tak spolu s lidmi stejného smýšlení založil vlastní společenskou organizaci, soustředil kolem sebe mládež, zájem tisku i krajanů. Z její činnosti i z toho, že jako její předseda mohl sám někomu pomoci, zčásti i pro sebe čerpal pocit sebedůvěry.

Když jsem se dozvěděla, že čekám dceru, pochopila jsem, že mi osud posílá po všech strašných zkouškách svůj opravdu kouzelný dar – tam, doma, by se prostě nemohla narodit.

Ted' je nás pět, nemám práci, manžel šel místo mne na rodičovskou dovolenou a já se pokusím najít si nějakou práci. Ví

ale, že mám pro co žít a že v žádném případě nepropadnu zoufalství. Dívá se na mne totiž moje dcera, která se od prvních minut svého života právě ode mne bude učit, co je to být nebo nebýt šťastná.

Praha, 6. 8. 2007

Malgorzata Olczak

- narozená v Dolním Slezsku
- vystudovaná pedagožka
- vdaná, matka pěti dětí
- krátce pracovala s problémovými dětmi
- do ČR přijela v březnu 2007 s manželem, který zde pracuje jako IT konzultant

- v ČR pracuje doma, stará se o děti a o domácnost

Život v Polsku

V Polsku muž a žena pracují. Malé děti chodí do školky nebo se o ně stará babička nebo chůva. Hodně žen nepracuje, starají se doma o děti, vaří. V neděli chodí celá rodina do kostela. Na nedělní oběd se schází celá rodina, často zvou rodiče své děti i s jejich rodinami na nedělní oběd. Potom se prochází, v létě jezdí k jezeru. Poláci málokdy chodí do restaurace. Často organizují grilování.

Vztahy mezi muži a ženami

Od dětství jsou kluci i děvčata vychováni k úctě k ženám. „Ženy mají přednost,“ slyší každý člověk v Polsku už od dětství. Muži pouštějí ženy první do dveří. Dříve převládala obyčej líbat ženám ruku na přivítání. Dneska už mizí. Pro ženy na ulici není vhodné kouřit, pít alkohol, vulgárně mluvit. Ženy v Polsku ne-

musely bojovat o zrovnoprávnění. V roce 1918 získaly volební právo.

Život v České republice

Já jsem jen krátce v České republice, hodně času pracuji doma. Sousedí z mého sídliště mi říkají „dobry den“, ačkoli ne všichni mě znají. Zpozorovala jsem, že muži často neuvolňují ženám místo v tramvaji, metru. Lidé nepomáhají zvedat kočárek na schodech.

Vzkaz české veřejnosti

Češi nejsou dobří řidiči. Nepouštějí se navzájem, jezdí příliš rychle v zastavěných oblastech. Já jsem často za volantem a všechno to vidím. Bez potřeby troubí. Chtěla bych říct Čechům, aby brali více v úvahu jiné řidiče.

Maryna Hordiyenko

- narozená na Ukrajině
- absolvovala střední pedagogickou školu
- svobodná
- do ČR přijela na studijní pobyt
- v Čechách pracovala v tiskárně, jako uklízečka
- v současné době pracuje jako vychovatelka v mateřské škole

Moje dětství

Dobrý den. Jmenuji se Maryna. Není lehké psát o tom, co bylo dřív, nyní je mi 36 let. Dětství... Po pravdě řečeno, byly to nejlepší roky mého života, i když ne vždy veselé. Ale kdybych věděla, jak těžké je být dospělým, nikdy bych nevyrostla.

Nepamatuji si dobře na dobu, kdy jsem byla úplně malá. Mé vzpomínky začínají asi v období pěti let. Moje máma byla vdaná, vdala se naschvál své matce za člověka, kterého nemilovala. Měla dítě, mého staršího bratra. Chlapci bylo sedm let, když se matka s mým otcem seznámila. Otec byl krásný, zajímavý mladík, sportovního založení, silný, nepil a nekouřil. Nejednou vyprávěl, jak se zamiloval do mé mámy na první pohled. Za pár měsíců se pak máma rozvedla se svým mužem, vdala se za tátu

a odletěli na sever Ruska. A když se mamčin bývalý muž vrátil ze služební cesty, zjistil, že už nemá ženu a syna.

Když byla matka se mnou těhotná, tak jsme si my tři prožili opravdu těžké období. Mámin bývalý muž je pronásledoval a prosil matku, ať se k němu vrátí. Příbuzní mého otce byli proti ženitbě. Ale můj otec, za což si ho vážím, se na řešení nikoho neptal, jednoduše přivedl mámu k sobě, žil se svými rodiči, a řekl: „Seznamte se – to je moje žena. Prosim, važte si mé volby, jestli ji někdo urazí, tak mu utrhu hlavu.“ Avšak všechny problémy, které měla máma v době těhotenství, se odrazily na mém zdraví. Když mi bylo pět let, objevily se u mě první příznaky lupěnky. Ostatně já jsem se narodila v měsíci květnu a byla jsem tvrdohlavým a zlobivým dítětem. Máma hodně pracovala, táta odlétal na sever za prací, o nás se starala babička, máma otce. Celý svůj život žila s námi.

Potom se narodil můj mladší bratr Vadim. Tehdy jsem na něj žárlila, protože strhl pozornost na sebe. Máma se mnou neměla trpělivost, nemohla ke mně najít cestu. Často mi nadávala a křičela na mě. Zatvrdila jsem se a chovala se ještě hůře. Už v dětství jsem byla zvláštní dítě, sama sebou. Když se mi něco nelíbilo, tak jsem prostě odešla, nerada jsem se hádala.

Pamatuji si, jak jsem chodila do školy. Bydleli jsme na kraji města, před dvaceti lety tam byla obyčejná vesnice. Chodila jsem do této vesnice do školy. Asi za patnáct minut jsem tam byla. To znamená, že to nebylo daleko, přes les. Vždycky jsem se budila sama, nikdy mě nikdo nebudil. Sama jsem si nastavila hodiny, věci jsem si připravila už večer a ráno v libovolnou hodinu jsem bez problémů vstala. Tak jsem vstávala v šest hodin, chodila jsem do školy první, když byla ještě zavřená, protože jsem se bála přijít pozdě. A dodnes mě pronásleduje strach, aby to, co

dělám, bylo dobře uděláno, bojím se však, že se mi to nepodaří. Vždycky se už dopředu bojím. Víím, že je to špatné, ale nemůžu se toho dodnes zbavit.

Když mi bylo třináct let, vypadala jsem starší, byla jsem vyspělá mladá, sympatická holka. Ale byla jsem uzavřená a plachá. Měla jsem komplex, protože jsem měla lupénku a bylo mi nepříjemné, když se mi na těle objevily červené šupinaté fleky. A moje máma brečíc nade mnou říkala: „Ty moje chudinko, kdopak tě takovou bude chtít, proč jsem o tebe už dřív nepřišla.“ Myslím, že právě těmto procesům přičítám největší psychické újmy. Protože já jsem se dlouho nemohla zbavit strašného pocitu viny za to, že jsem taková.

Pouze moje babička Gruňa mi rozuměla a podporovala mě. Byla pobožná žena, velice hodná. Byla pro mě i mámou i tátou. Učila jsem se s ní básně, hrála jsem na harmoniku, ona mě učila, jak se chodí na podpatcích, i když jí bylo už 76 let, učila mě šít. Byla hodně inteligentní, pocházela z řecké rodiny. Uměla naslouchat a dokázala dát dobrou radu. Jedním slovem – byla moudrá, i když to nebyla vzdělaná žena. Babička byla velice trpělivá, se mnou také. Měla jsem ji moc ráda.

Moc jsem se líbila klukům, běhali za mnou, já jsem se jim schovávala, na zvonění neodpovídala a byla jsem hodně hrubá. Rodiče měli velký strach, abych nebyla děvou lehkých mravů, jenom proto, že jsem vypadala starší a chlapům jsem se líbila. Ale já jsem taková být nemohla, protože od mámy a babičky jsem byla přesně „tak nastavená“, dlouho jsem si pamatovala, že sex, to je špatné. A tím spíš žádný sex do svatby. To je strašné!! Moje kamarádky už chodily na schůzky a spaly s klukama a já jsem neměla představu, co je to muž. A poprvé, když jsem skutečně uviděla chlapa, teď je mi to směšné, jsem se strašně vylekala.

U nás doma bylo vždycky veselo. Táta, já, můj mladší bratr Vadim, všichni hrajeme na harmoniku, akordeon a kytaru. Naše rodina se často scházela a zpívaly se písně, povídalo se a já jsem obzvlášť milovala vzpomínky z babiččina mládí, jak se vdala, a o různých jiných věcech. Tahle večerní povídání nás sjednocovala, v takových chvílích jsem se vždycky cítila velice šťastná. Často k nám také přicházeli na návštěvu příbuzní, kteří bydleli nedaleko nás. To byla tátova sestra, její děti, mámin bratr. A vůbec u nás doma často byli hosté nebo i známí známých, často k nám přijížděli nocovat. Moji rodiče měli velice rádi hosty, nikdy nedělali rozdíly mezi příbuznými mámy nebo táty nebo známými.

Mládí

Ve škole jsem se učila velice dobře, šla mi matematika, cizí jazyky, měla jsem ráda angličtinu. Ale hluboké znalosti jsem nezískala. Sami určitě chápete, jak probíhalo vzdělávání ve vesnické škole. Když bylo třeba popřemýšlet, kam bych se měla jít učit, toužila jsem po Kyjevské univerzitě, katedře cizích jazyků. Ale všechno vyřešili moji blízcí za mě. V osmém ročníku mi vzali dokumenty a přihlásili mě na střední pedagogickou školu. Nikdy nezapomenou na to, jak jsem je prosila, aby mě dali zpět do školy, jak se mi tam nelíbilo, nenáviděla jsem to město. Se spolužáky jsem se ještě jakž takž stýkala, s jinými kluky jsem nemohla najít společnou řeč. Bála jsem se, styděla jsem se... To je hrůza. Jestlipak jsem to byla já?

Samozřejmě, chtěla jsem chodit na rande, představovala jsem si naše setkání... romantická, s kytkami, s vyznáními... Často jsem chtěla, aby muž byl houževnatý a projevoval sílu. Protože

mám těžkou povahu. A možná jsem blbá – chci říci ano, ale říkám ne, chci něco udělat, ale nedělám. Učím se být jiná, ale moc mi to nejde. Chtěla jsem mít manžela, s kterým bychom mohli být přátelé, který by pro naše děti byl dobrým otcem, věnoval by pozornost mně a dětem, co nejvíc je to možné. Mám pocit, že kdybych měla rodinu, byla by to rodina ideální. Měla jsem několik nabídek k sňatku, ale moje intuice mi napovídala, že to není to pravé. Tak budiž.

Ve škole se mi líbil jeden kluk, byl o rok starší. Také jsem se mu líbila. Byla jsem šťastná... Ale jednou jsem přijela domů na víkend a dozvěděla jsem se, že se Vítá (tak se ten kluk jmenoval) vyboural na motorce a nehodu nepřežil. Bylo to hrozné. To se stalo, když jsem byla v prvním ročníku. A co je zajímavé: Vítova maminka ležela v nemocnici, on ji často navštěvoval, vždycky přinesl kytku, něco sladkého nebo ovoce. Ženy, které byly na pokoji s jeho maminkou, ho obdivovaly. I doma mamince ve všem pomáhal. Uklízel, nakupoval, vařil. Byl velice poslušný syn. V létě pracoval, aby si vydělal na motorku. Jeho maminka byla proti. Řekla: „Nechci do domu rakev...“ Když za ní Vítá naposledy přišel do nemocnice a řekl, že se svezl s klukem, který motorku prodává, zakázala mu to. Řekla, že se jí zdálo, jak její nebožtík manžel za ní přišel a řekl, že chce vzít Vítu s sebou. Když jeli na té motorce, nabourali do sloupu a Vítá stačil jen říci: „Maminko, odpusť mi...“

Ve druhém ročníku se mi líbil jeden náš student, ale – zase neúspěch. Nevěděla jsem, že bral drogy, zemřel na předávkování. Tyhle dvě smrti mi převrátily život vzhůru nohama. Neměla jsem s kým si o tom promluvit, bydlela jsem v bytě sama. Věřte – ztratila jsem o všechno zájem. A tak jsem zanedbala studium, přestala jsem chodit na přednášky, jenom jsem plakala a ležela, představovala jsem si, jak ležím v rakvi mrtvá, představovala

jsem si svůj pohřeb... Málem mě vyloučili ze školy, a tak si mě ředitel zavolał k sobě. Musela jsem mu o svém strachu povědět. Vyslechl mě, první, co řekl, bylo, abych šla bydlet na kolej, abych nezůstávala sama, pak mi dal čas, abych dodělala všechny resty. A potom mě všechny ty neblahé myšlenky přestaly trápit.

Posledních 20 let jsem bydlela na okraji města, v lese. Bohužel v poslední době je naše příroda v hrozném stavu. Všude kam půjdeš – odpadky a smetí, smetí, smetí... to je hrůza. Bolí mě to, když na to koukám, protože rozumím, že moje země ještě i po 30 letech nebude žít normálním životem, protože musí nastat změna ve vědomí lidí. A to znamená, že musí vyrůst několik generací lidí, kterým musíme dát patřičnou výchovu. Lidé ztratili morálku. Člověk vraždí člověka za deset hřiven, syn zabije otce atd.

Mám velice ráda procházky v lese, a proto občas, když je mi špatně, těžko u srdce, jdu na procházku do lesa. V létě se večer ráda dívám na noční nebe, zvláště když je úplňk a měsíční kotouč visí nad lesem, je to natolik báječné, hezké a tajemné, miliony hvězd jsou rozsypané po nebi... Bezděčně se díváš na to nebe celé hodiny. A tehdy tě napadají různé myšlenky. Například: Kdopak byl ten velký stvořitel toho všeho? Nebo možná v tu chvíli, když koukám na to nebe, na jiné planetě jiný tvor pozoruje nebe, naši Zemi a zaobírá se stejnou otázkou? A také se pořád sebe ptáš: Jakýpak bude život po 50, 100, 200 letech? Možná se civilizace přežije nebo, což je ještě horší, se planeta vychýlí ze své dráhy po nějakém výbuchu. Vždyť si sami kopeme jámu, do které se postupně sesouváme. To je strašné.

Moje maminka žila celý život pro lidi, vždy se bála, co řeknou. Ale já jsem jí na to říkala, že je mi v podstatě jedno, co lidé řeknou,

dokud jsem ve shodě se svým svědomím, budou mě zajímat názory mých blízkých a příbuzných, nikoliv názory jiných lidí. Vždycky jsme se kvůli tomu hádaly. A to trvalo dlouho. I když přišel okamžik a my jsme s maminkou konečně našly společnou řeč, každá jsme se jinak změnily, ale to přišlo mnohem později...

Pak přišly těžké časy v zemi. Podniky začaly snižovat stav zaměstnanců a já jsem také byla propuštěna ze školky. Musela jsem pracovat jako hudební vychovatel, pak dokonce jako operátor v kotelně, potom jsem pracovala na hygienicko-epidemiologické stanici jako likvidátor ohnisek epidemie. To se mi vůbec nelíbilo, ale už mě chtěli protlačit na vysokou školu – studovat medicínu. To ale není pro mě. Učit se určitě musím, ale medicína je mi lhostejná a jsem moc citlivá, sotva vidím krev, ztrácím vědomí. Ale učit se rozhodně musím. Bez vzdělání nejší nikdo.

V Řecku

Nakonec ale nastal okamžik, když jsem se rozhodla jet do zahraničí, abych si vydělala na studium. Rodiče nebyli proti, důvěřovali mi, pomohli mi s půjčením peněz na cestu a já jsem odjela do Řecka, země mých předků. Vždycky, když si vzpomenu na svoji první cestu do Řecka, je mi těžko u srdce. Tady doopravdy začíná můj dospělý život. Měla jsem s sebou jenom 50 dolarů, když nepočítám několik rublů. Neměla jsem žádná telefonní čísla, nevěděla jsem, jak se mám chovat, kdo mi může poskytnout pomoc. Problémy přišly už na rumunské hranici. Celníci našli něco v pasu a chtěli peníze, vyhrožovali, že jinak mi tam dají razítko s deportací. Ze strachu jsem jim dala svých posledních 50 dolarů a jela jsem bez halíře v kapse. V autobuse mě popadl

hysterický pláč, pomohli mi kluci, kteří mi dali 15 dolarů. Takové příběhy asi znáte nazpaměť. Přijeli jsme do Athén, ale nikdo nám naproti nepřišel. Neměla jsem kam jít a řidič mi nabídl pomoc, řekl: „Pojeď se mnou do Soluně, pomůžu ti najít práci.“ Neměla jsem na vybranou, a tak jsem s ním jela. On byl jsem prvním chlapem. A pak mě ten „dobrák“ chtěl poslat do bordelu, ale já jsem odmítla a on mě vyhodil ven. Rozhodla jsem se jet zpátky do Athén. Byla jsem bez peněz, bez známých, byly to těžké časy...

Později jsem si prostřednictvím agentury našla práci. Poslali mě na ostrov Limmos, kde jsem odpracovala půl roku. Pak jsem odjela na pevninu, seznámila jsem se k vlastní škodě s Tatary. Sbírala jsem olivy, pracovala jsem v kavárně, ale ti Tataři ze mě chtěli udělat prostitutku. Ale jaká by ze mě byla prostitutka, přátelé? Pak na mne poštvali policii a byla jsem deportována. Seděla jsem ve vězení na třech místech s leckým. Když jsem seděla s prostitutkami, všeho jsem se naposlouchala, mimochodem i užitečnou informaci jsem si zapsala za uši, jak se říká.

Poslali nás do Bulharska, kde jsem u tety strávila pár měsíců. Ona mě pak ale poprosila, abych odjela, měli i beze mne těžký život. Proto jsem odjela do městečka u hranice Řecka, kde jsem strávila dva týdny čekáním na návrat. Na hranici jsem se dostala do rukou prodejních pohraničnicků – to je mafie, co prodává holky do otroctví. A už po třech dnech jsme v noci šlapaly přes hranici. Koupil si nás jeden Řek a musely jsme jet na ostrov Thassos (do nevěstince). Nikdy v životě jsem se ničeho jiného nebála tolik, jako tenkrát. Úspěšně jsme přešly řeku, překročily jsme i hranici. Pak si pro nás přijel náš nový šéf, zachtělo se mu vyzkoušet nové holky v posteli... Vysprchovaly jsme se, moje partačka, po ní já. Ona šla spát a já jsem jí řekla, že jsem příliš

rozrušená, nemůžu spát, půjdu si dát cigaretu. Já ale nekouřím. Věci jsme žádná neměla. Měla jsem jenom batůžek se spodním prádlem, slovníkem a biblí. Celou tu dobu jsem svými slovy prosila Boha, aby mě neopouštěl. Naštěstí právě pokojská věšela prádlo a dveře na střechu byly otevřené, v zámku byl klíč. Vyšla jsem na střechu, běhala jsem sem a tam a pak jsem uviděla požární žebřík, moji spásu. Myslela jsem si, že to nervové napětí nevydržím – byla jsem natolik šťastná, že se mi chtělo křičet nahlas štěstím: Udělala jsem TO! Jsem volná! Tolik jsem se bála, ale překonala jsem svoje obavy... Šikulka Maryna! Rozkoš z vítězství – to je nádhera.

Pak jsem se vrátila domů a snažila jsem se mamince pomáhat. Brzy jsem se ale rozhodla, že se do Řecka zase vrátím, protože jsem si nestihla vydělat na studium. V jedné agentuře jsem si našla práci: hlídat pětiletou holčičku, jejíž rodiče se rozvedli, měla jsem ji ráda jako vlastní dceru. Také jsem se zamilovala do jejího otce. Viděla jsem, jaký to je dobrý muž a otec, staral se o rodinu, o děti. Faktem je, že na rodinu neměl vždycky čas, to je ale docela obyčejná věc.

Pak jsem pracovala v jedné rodině jako chůva dvou dětí. Moje zaměstnavatelka mi tehdy dala na tři dni volno, abych mohla strávit ten čas se svým přítelem. Upřímně řečeno, než jsem s ním strávila těch pár dní, byla jsem ochotna s ním žít, dokonce se za něj vdát. Poslední kapkou byla naše hádka potom, co on šel za mojí kamarádkou a pověděl jí, co a jak jsme s ním dělali (intimně), to jsem už snést nemohla. On mě pak pronásledoval, chodil k domu, kde jsem pracovala, a já jsem kvůli němu měla problémy se zaměstnavateli. Takže jsem změnila práci, bydliště a všechno jsem začala od začátku.

V tu dobu se objevila možnost udělat si doklady. Obrátila jsem se na advokáta, ale musela jsem stále jen platit a platit... Ale ty doklady jsem nakonec dostala a už jsem tam byla legálně. Uplynulo trochu času a seznámila jsem se s Haledem. Je to Syřan, sympatický, svým způsobem hodný, spolehlivý, dobrý kamarád. Přestěhovala jsem se k němu. Byli jsme spolu pět let. Za tu dobu jsem vystřídala hodně zaměstnání. V létě jsem měla zajímavou práci. Pracovala jsem jako hosteska, stevardka na palubě 4–5kajutové jachty. Cestovní kancelář mě najímala, abych doprovázela cizince během jejich cesty. Byly to cesty od 3 týdnů do 3 měsíců, nejrůznější trasy, různými směry, různé vkusy a jazyky. Vzpomínám si, že jsem se bála s tím začít. Já se všeho bojím. Ještě že mě bratr popostrčil. Byla to zajímavá práce. Krom toho jsem pomáhala veliteli lodi, zajímalo mě to a na všechno jsem se ptala (pro případ, že by se s ním něco stalo nebo spadl do vody, abych mohla pomoci a věděla, co dělat). Byly ovšem i případy, kdy velitel naléhal, chtěl se mnou spát, a když jsem odmítla, dělal mi z života peklo. Reagovala jsem na to různě. Stalo se, že jsem plakala, a jindy jsem ho zase pořádně seřvala.

Jsou to zážitky na celý život. Jeden takový výjezd v srpnu se mi zapsal do paměti nebo si spíš některé okamžiky pamatuji jako epizody z filmu. Například, jak jsme v noci za úplňku rybařili z nafukovací motorové loďky. Nebo jak jsem spala na palubě a nade mnou svítil velký oranžový měsíc v úplňku, ze kterého vyzařovalo tak jasné světlo, že nebyly ani vidět okolní hvězdy. Jachta se houpala do rytmu příboje, vlny se valily ke břehu s takovým sladkým a klidným šumem, že se dobře a sladce spalo. Nebo jak jsme přistáli na Peloponésu nedaleko Mani. Byl tam malý záliv, zakotvili jsme a vystoupili na břeh. To místo se nacházelo dost vysoko nad vodou. Když jsem postoupila od

zálivu asi 200–300 metrů do nitra poloostrova, uslyšela jsem zvuk ticha. Bylo to strašné, protože nikde takové ticho není. To ticho na mě padlo a tlačilo na uši, na hlavu a mně bylo hrozné. První, co mě napadlo, že takový pocit lze zažít jenom v pekle. Vrátila jsem se zpátky, nevydržela jsem to napětí. Vidíte, jaké umí být ticho.

Řecky jsem samozřejmě mluvila dobře, navíc to byl přeci jenom jazyk mých předků. Otcova babička byla Řekyně, však také s bratrem vypadáme jako Řekové. Za celou tu dobu mě ani jednou nezastavil policista, aby prověřil dokumenty. Prvních pět let mě to bavilo, čas letěl jak voda. Po domově se mi nestýskalo. Líbilo se mi, že mě neustále obklopuje pozornost mužů. To doma není. Řekové jsou jako muži vášniví a všechno berou vážně. Když má žena světlé vlasy a světlé oči, nedají jí pokoj. Já jsem měla taky hodně ctitelů. Toho jediného jsem tam ale nepotkala.

Zpočátku se mi víceméně dařilo, byla práce a dařilo se i jinak. Ale poslední dva roky mě trápil tesk po rodině a známých, po rodných místech. Těchto snů jsem se zbavila, až když jsem se vrátila domů. Před odjezdem z Athén jsem se musela rozhodnout, co s mým tehdejším přítelem, chtěl si mě vzít, ale já jsem cítila, že s ním nemohu být šťastná. Byl vázán na své příbuzné, zvláště na rodiče. Neuměl se kontrolovat, byl schopný se kvůli hlouposti rozeřvat a urazit mě. Jenže, jak říkal můj otec, představ si, jak s tím člověkem žiješ, představ si, co bude za nějaký čas. Představila jsem si to. A přitom jsem s ním byla těhotná. Rozhodla jsem se, že musím jít na potrat. Teď, po několika letech, velmi lituji, co jsem udělala. Víím, že je to velký hřích. Často na to myslím a pláču. Rodinu nemám, takhle bych měla aspoň dítě. Jenže už se stalo. Jela jsem domů. Byl rok 2004.

Doma

Domů jsem přijela 30. prosince 2004. Táta nám jel s autem naproti, ale stejně jsme museli jet taxíkem, protože jsme měli spoustu věcí. Za osm let se toho nashromáždilo hodně a bylo mi líto něco vyházet.

Všimla jsem si, jak otec zestárl, nepoznávala jsem své příbuzné, všichni vyrostli a změnili se. Ještě jsme zastali na živu strýčka. Dřív byl zdravý a krásný, a teď se úplně změnil. Měl často záchvaty a jeho žena (neteř mého otce) nás volala na pomoc. Po několika měsících už nevstával z postele a jenom ležel. Na celé zadní části těla měl proleženiny. Potom zemřel. Strýček Jura nás měl moc rád. A moje máma měla moc ráda jeho. Můj starší bratr je jenom o dva roky mladší než mámin bratr, společně vyrůstali na vesnici u babičky. Potom když máma žila v Kyjevě, byl Jura vždycky s ní. Když šel na vojnu, moje máma mu vystrojila oslavu. Byl jako její syn.

Zažádala jsem si o pobyt ve Velké Británii. Chtěla jsem tam studovat a pracovat. Ale moje dokumenty se i s penězi ztratily. Firma slíbila, že mi peníze vrátí, ale za dva roky mi vrátili jenom tisíc euro a místo toho nabídli jet do České republiky. Souhlasila jsem, protože jsem neměla na výběr. Na Ukrajině je situace špatná. Abych dostala práci, musím dát úplatek několik tisíc euro nebo mít rodinný podnik nebo milence, který by mi pomohl. V tomhle směru jsem smolař. Nikoho a nic nemám. Začala jsem se chystat na cestu, informovala se o Čechách, o lidech. Když jsem dostala roční vízum, musela jsem svému ženichovi říct, že jedu do Prahy. Nereagoval nijak. Řekl fajn, že bude ke mně jezdit na návštěvu. To byla celá láska.

Česká republika

V Praze nám měl přijít naproti zástupce kyjevské filiálky Meziregionální akademie státní správy, odvezl mě do směnárny vyměnit peníze, ukázal mi naši školu a potom jsme jeli na mé dočasné místo pobytu. Byl to hotel v Hájích, celkem ušel. Druhý nebo třetí den mi pomohli najít „fušku“, tedy prozatímní práci. Pracovala jsem v tiskárně. Bylo tam spousta lidí od nás, dívek, studentek i obyčejných dělníků. Ukrajinci. Šéfová byla sympatická a já jsem jako vždy pracovala dobře. Dalších sedm měsíců jsem pracovala v jednom ruském salónu. Potom mi zavolal jeden z našich studentů a nabídl mi práci v mateřské školce. Tak jsme se seznámili s Míšou, začali jsme se přátelit a nakonec jsem se do něho zamilovala, i když má na Ukrajině ženu a dceru. Zahrnul mě květinami, pozorností a vším, co se ženám líbí... Říkala jsem mu, že má rodinu, to je nedotknutelná věc, a dceru, která potřebuje otce. Nakonec jsme se domluvili, že dokud nás oba takový vztah uspokojuje, budeme spolu. S Míšou bylo všechno normální... jenže ukradenému štěstí přišel brzy konec, a to velice nečekaně. Míša mě podvedl s jinou ženou, a to znamenalo konec našeho vztahu. Byla jsem hrozně nešťastná. Když mě nikdo neviděl, tak jsem plakala, slzy se mi samy řinuly do očí a až jsem se snažila jakkoliv, nemohla jsem se ovládnout a přestat. Bůh mě potrestal za to, že jsem se dala dohromady s ženatým. Tak je to. Dělal jsem stejnou chybu jako všechny ženy – natolik jsou o svém příteli přesvědčené, že věci nevidí reálně. Zamilovaní jsou zkrátka postižení stejnou nemocí.

Pak jsem žila v bytě s jednou Kyrgyzkou, takovou starší ženou. Jenže tam nebyl klid, jenom spousta opileckých návštěv, byl

to hrozný byt. Musela jsem se smířit se vším a se všemi. Potom mě Víťa, který tam byl za šéfa, začal obtěžovat. A přitom byl tak hloupý, že kdyby hloupost měla křídla, poletoval by jako motýlek. Ale už jsem se nemohla ovládnout. Když mám jít pryč, tak půjdu pryč. Potom ke mně do pokoje vešel Víťův host, Kair. Téměř celou noc jsme si spolu povídali. Brzy ráno jsem vstala a začala si balit. Kair zavolal svému kamarádovi a poprosil ho, aby nám pomohl se stěhováním. Ten Čech se jmenoval Mirek. Nevysoký, silný a zajímavý muž. Velice prostý a veselý. Hned se mi zalíbil. Ani ve snu mě nenapadlo, že se za pár měsíců do toho muže zamiluji. Jak k tomu došlo, nevím.

Žila jsem dva měsíce v mateřské školce, hledala jsem si byt, ale nemohla jsem nic najít. Nakonec jsem šla do bytu s jednou z našich studentek. Bydlíme s ní v jednom pokoji a v druhém žije jeden kluk. Celkem si rozumíme, ale doma se tam necítím. Mám pocit jako bych žila na chodbě. Neustále někdo potřebuje procházet sem nebo tam, bez zaklepání, nemůžu se svléknout, nemůžu jen tak sedět, bez spolubydlících, jen sama. Ta holka v noci pracuje a ve dne spí. Vadí jí světlo, hudba, nemůžu se ani mluvit.

V práci máme nečekané problémy. Pracovala jsem ve školce Montessori jako asistent vychovatelky pro děti. V jiném oddělení pracovala se staršími dětmi nová dívka, Američanka. Školka je americká, všichni mluví anglicky. Jsem tam z východní Evropy první. Moje angličtina není sice nejlepší, ale zato mám určitou zkušenost v práci s dětmi. Američanka pracuje také jako asistentka. Máme stejné povinnosti, já jich mám pravda o něco víc. Brala jsem 12 000 korun za 17 hodin práce a naše Američanka pracovala 15 hodin a brala 15 000 korun, a já jsem jí ještě chodila do oddělení pomáhat. Není to diskriminace?

Jak se mi líbí Praha a Čechy? Moc ráda bych tu žila. Ale strašně se mi stýská po domově. Za dva roky jsem ani jednou nebyla doma. Nejsou peníze. Trápí mě stesk, jsem morálně i fyzicky unavená. Pracuji a pracuji nonstop. V zimě, v létě, jeden rok za druhým...

Na hodině nám říkali, že Češi jsou dobří hospodáři a dobří manželé. Mně se zdá, že Češi se vůbec nechťejí ženit. Leckdo má děti, žijí spolu na hromádce, nebo prostě zplodili děti a rozešli se, každý třetí má po pár letech milenku. I když nevím, viděla jsem i vzorné rodiny. Ale v dnešní době je to všude to samé. Nemyslíme na svoje duše, všechno naše úsilí se soustředilo jenom na to, jak víc vydělat nebo nakrást... Zapomínáme na to, že jsme na tomto světě jenom jako hosté. Jdeš klidně spát, plánuješ, co bude zítra, raduješ se nebo máš smutek... sníš. A zítra vůbec nemusí přijít... Věčnost. Nějak jsem o tom začala často přemýšlet. Potom se všechno kolem zdá takové malicherné. I práce, i plat. A přitom bych tak chtěla na téhle hříšné zemi po sobě něco zanechat... Říká se, že člověk má postavit dům, zasadit strom, zplodit a vychovat děti. Když se to člověku povedlo, nežil zbytečně. Já dům mám, stavěla jsem ho, strom jsem taky zasadila. Jenom kdy mám zplodit a vychovat děti? Ptám se Boha, proč je tenhle svět tak nespravedlivý. Kolik dobrých rodin nemá děti, prosí tě o pomoc, abys jim poslal dítě. A v jiných rodinách je to naopak, žena rodí děti jako kořata. Nikdo je nechce, ani matka. Nebo mají rodiče alkoholiky nebo něco podobného... Jedni chtějí a nemůžou, jiní mají a nemají z nich radost. Je tolik otázek, na které nikdy nedostaneme odpověď. Škoda.

Mám pocit, že se blížím ke konci. Zdá se, že jsem všechno řekla a o všem napsala. Se svým životem jsem spokojená, tahle země se mi líbí, lidi jsou celkem prima. Když si vezmeme jen to, kolik cizinců nás tady v Čechách a v Praze je, a každý z jiné země. Díky

Čechům za to, že nás tu snášejí, že nám dávají možnost pracovat a pomáhat svým rodinám. Někdo o Česích mluví dobře, někdo ne. To je normální. Aby se k tobě lidi dobře chovali a vážili si tě, musíš si tu účtu zasloužit. Když jste přijeli do cizí země, tak se chovejte slušně. Když to neumíš, tak se to nauč. Nežiješ v lese. Cti jejich zákony... To je základ. Važ si sám sebe. Proto bych chtěla této zemi, těmto lidem poděkovat za jejich trpělivost k nám, kteří jsme tak různí... Za jejich pochopení a pomoc.

Nevím proč jsem si vzpomněla na naše učitele češtiny. První byla Petra. Mladá a sympatická. A paní Hanka – to je opravdu člověk na svém místě. Ke každému si najde cestu. Takových lidí je v životě málo. Skvělá paní. Ještě s jednou holkou jsem se tady v Praze potkala. Je Češka. Krásná, inteligentní, chytrá. Moc se mi líbí. Má spoustu energie, sil a chuti pomoci ostatním. Chcete se s ní seznámit? Zajděte do OPU a ptejte se, kdo je Annet. Ona je moje sociální pracovnice. Moc ráda se s takovými lidmi stýkám.

Nevím, jestli moje povídání pomůže nebo ne, ale dostala jsem díky tomu možnost podívat se na sebe trošku s nadhledem, na leccos si vzpomenout, zasmát se i poplakat, když jsem tyhle řádky psala. Podobá se to sezení u psychologa, asi jsem tím pomohla především sama sobě.

Díky...

Na shledanou

Marjona

Natalia Kolva

- narozená na Ukrajině
- baletka, absolvovala odborné vzdělání v oboru režisér-choreograf
- vdaná, matka dvou dětí
- pracovala jako tanečnice v Národním baletu
- do ČR přijela v roce 1995 po úspěšném konkurzu na muzikál, účinkovala v baletním souboru Státní opery Praha
- posledních pět let pracuje jako taneční pedagog

- v současné době je na mateřské dovolené

Život na Ukrajině

Před odjezdem do ČR byla ekonomická situace poněkud nestabilní. Ale myslím si, že kultury našich národů jsou si hodně podobné. Také proto jsme tu našli druhý domov.

Vztahy mezi muži a ženami na Ukrajině

Vztah mezi mužem a ženou je ovlivněn výchovou ve vlastní rodině. Ale celkově ve vztazích musí panovat vzájemná úcta partnerů. Většina manželství se u nás uzavírá v hodně mladém věku (18–25 let), na rozdíl od místních obyvatel. A také máme hodně rádi děti.

Vztahy mezi muži a ženami v Čechách

České ženy jsou emancipovanější, často i více aktivní při navazování vztahů s muži. Ale přesto, nebo možná i proto vůbec nespěchají založit rodinu do 30 let. Muži a ženy se snaží za každou cenu zachovat svoji osobní svobodu ve vztahu. Někdy bohužel i za cenu rozvodu. Jako například – spolužáci mého syna žijí v neúplných rodinách. Ale na druhou stranu znám i překrásné české rodiny ve svém nejbližším okolí.

Život v Čechách

Já i moje rodina jsme v Čechách docela spokojeni. Protože vykonáváme práci, kterou máme rádi, a máme zajištěné bydlení. A také vztah Čechů k cizincům se mění k lepšímu.

Vzkaz české veřejnosti

Od srdce všem českým občanům přeji, aby se k cizincům chovali tak, jak by si oni sami přáli, aby se chovali k nim v cizině.

Sarima K.

- pochází z Afghánistánu
- absolvovala fakultu ruského jazyka a literatury
- vdaná, má jednoho syna
- žila krátce v Kazachstánu, Turecku a Bělorusku, později byla nucena zvolit nelegální útěk dále do Evropy
- v ČR dvakrát neúspěšně žádala o azyl
- později bylo jí i její rodině poskytnuto povolení k trvalému pobytu

Narodila jsem se v severní části Afghánistánu. V zásadě tvoří tamní obyvatelstvo Turkmenci a Uzbeki. Já jsem turkmenské národnosti, přičemž Turkmenci patří k jedněm z nejstarších národů v Afghánistánu.

U nás v rodině nebyl žádný chlapec. Vyrůstala jsem jen se dvěma sestrami. V afgánských rodinách se za slavnostní den považuje, když na svět přijde chlapec. Je to pokračovatel rodu, následník, nástupce, zástita svých sester a rodiny. Proto se někteří muži, jejichž ženy z nějakého důvodu neporodily syna, podruhé žení. Můj otec se tedy buďto musel smířit s tím, že máma porodila jen holčičky, nebo se oženit podruhé, dal však přednost první variantě. A protože jsem po otci a navíc jeho oblíbenkyně, rozhodl se mne vychovávat po svém mužském způsobu.

Na radu svých blízkých přátel se otec rozhodl zkusit rozjet svůj obchod v Rusku. No a protože potřeboval pomoc v domácnosti, rozhodl se vzít mě s sebou. Moje matka byla proti, ale já osobně jsem byla ráda. Odmala mne zajímalo, jak žijí druzí lidé. Ale nedokázala jsem si představit, jak těžko se mi tam bude žít. Zpočátku

jsme bydleli u otcových přátel. Odjeli jsme na Dálný východ, kde jsem nastoupila do nové školy. První den jsem šla s otcem do sborovny, kde se velmi podivili. Protože v té vesnici, a dokonce ani ve městě, nebyli žádní lidé tmavé pleti, jak se později ukázalo. Divili se, co zde na druhém konci světa dělají Afgánci. Požádali nás, abychom počkali na chodbě. Skrz dveře jsem slyšela, jak se hádali, do čí třídy budu chodit. Asi proto, že jsem pro ně byla něco jako exotické ovoce. Zvláštní dívka – z Afghánistánu, a navíc s dobrými známkami. A pak vyšla na chodbu žena, která se mi představila jako moje třídní učitelka, a ukázala mi třídu, do které mám chodit. A udělala poznámku: „Propříště prosím chodit do školy nenalíčená.“ Byla jsem překvapená a ještě víc překvapený byl můj otec. Oba na mě upřeně hleděli. Já jsem byla v rozpácích a tiše jsem špitla: „Já nejsem namalovaná.“ Mám skutečně tmavé oči a obočí, že to zdálky vypadá, že jsem nalíčená. Ne že bych měla tak moc tmavou pleť, ale byla jsem jedině takové tmavé dítě a ve srovnání s ostatními jsme byla jako den a noc. A tak utvářet vztahy bylo trochu těžší. Pro mě s mou výchovou a naší kulturou bylo nesnadné adaptovat se v prostředí, kde byly děti, které si mohly dělat, co chtěly, i když tehdy v Rusku nebyla žádná demokracie, ale komunismus. Někteří spolužáci mi nadávali „černá huba“, jiní mne respektovali, jiní ke mně byli úplně lhostejní. S kluky to bylo mnohem horší. Pro ně jsem byla divoška. Byla jsem vychovaná ve velmi přísné rodině. Otec na nás nikdy nevztáhl ruku, odmala nám stačilo, když se zle podíval. Když jsme se přestěhovali, kontrola nade mnou ještě více zesílila. Ve škole jsem brzy pochopila, jak to tam bude těžké a často jsem litovala, že nemám bratra. Možná, že kdybych měla bratra, nemusela jsem takto s otcem kočovat a můj život by se vyvinul zcela jinak. Afgánci považují za velmi významné, když přijde na

svět syn. Myslím si, že v muslimských zemích je v rodině zapotřebí syna. Rodina, v níž není syn, je nejen bez pokračovatele rodu, ale i bez ochrany.

A tak jsem byla v Rusku a adaptovala se na jeho společnost. Za několik měsíců jsem byla k nepoznání. Z malinké tiché dívky se stala dračice. Dvakrát jsem se dokonce musela s kluky poprat. Držela jsem se, jak se dalo. Otec se mne každý den ptal, zda mi ve třídě nenadávají. Já jsem přirozeně vždy říkala, že ne. Věděla jsem, jaká aféra ve škole by hrozila.

Pro mne bylo nepřijatelné, že si dívky mohou dopisovat s chlapci a domlouvat si schůzky. V osmé třídě ke mně přišel jeden spolužák a hodil mi na lavici vzkaz, ve kterém mě někam zval. Svěřit to otci pro mne znamenalo hřích. Nikdy jsem nepomyslela na to, že by se mi mohl líbit nějaký kluk. Zaprvé to byl velký hřích a zadruhé byl ten kluk Rus. A tak jsem to otci řekla trochu mírněji a v jiné formě, že jako mám nějaké menší problémy ve třídě. Otec se vydal do školy následující ráno. Ó Alláhu, to byl ve sborovně tanec, zdálo se mi, že od jeho hlasu se třese celá škola. Ráno mi bylo až hanba jít do školy. Asi jsem se zachovala hloupě, ale nemohla jsem udělat nic jiného, tak jsem byla vychovaná. Dovolit chlapci, aby ti něco řekl nebo aby se dotkl tvé ruky, jsem prostě nemohla. K mému údivu (domnívala jsem se, že mne teď budou všichni nesnášet) se chování mých spolužáků ke mně změnilo. Po té události mne nikdo už netrápil, dokonce i učitelé se ke mně chovali jinak.

Tak uteklo pár let a nastala doba, kdy jsem měla pokračovat v dalším studiu. Odmlala jsem toužila stát se lékařkou. Medicína mne lákala natolik, že jsem byla ochotná pracovat i bez nároku na mzdu jako ošetřovatelka v nemocnici. Ale otec byl zásadně proti. Podle něj se na medicíně příliš hluboce studuje ženská

a mužská anatomie. Myslél si, že pro ženu je nevhodnější povolání učitelky. Takže jsem šla na školu, kterou mi poradil můj otec. Přestože jsem studovala na fakultě ruského jazyka a literatury, někdy jsem chodila na přednášky na lékařské fakultě. Velmi silně mne to táhlo k medicíně, až jsem zanedbávala své přednášky. Ale brzy se o tom dozvěděl můj otec a mé cesty na lékařskou fakultu skončily. Bylo to pro mne bolestivé, vždyť mne medicína tak zajímala. Myslím, že by ze mě byla dobrá lékařka.

Mnoho mých známých chodilo do parku, do kina, seznamovalo se s chlapci. To já jsem prakticky neznala. Zaprvé proto, že mne můj otec přísně hlídal, a zadruhé mi na procházky nezbyvalo moc času. Když jsem přišla ze školy, musela jsem uvařit otci večeři, uklidit, vyžehlit prádlo a udělat úkoly do školy.

Asi by vás zajímal můj osobní život. Jako každá muslimská žena jsem samozřejmě měla v životě první lásku. Ale o tom se moc nemluví, protože je to hanba. I mně se líbil jeden mladý muž. Občas jsme se potkávali na chodbě fakulty, samozřejmě mne zval na schůzku, ale já jsem si pořád musela vymýšlet nějaké výmluvy, proč s ním nemůžu jít. Styděla jsem se, že mě otec tak kontroluje. Nápadníků jsem pochopitelně měla hodně. Ale až on mne zaujal, asi proto, že byl jiný než ostatní. Asi bych se měla zmínit, že byl také muslim a náš vztah se prohluboval. Když kluk začne svou dívku seznamovat se svými příbuznými, už to o něčem vypovídá. Seznámil mne se svými sestrami. Neudělal to oficiálně, ale jakoby náhodou a další den mi řekl, že jsem se jim velice líbila, což znamenalo souhlas rodiny. Ale kdo by si pomyslel, že plány, které jsme si dělali, se naráz zhroutí.

Jednou mě máma pozvala a řekla, že se mnou chce mluvit o něčem vážném. Pak mi s pláčem oznámila, že mne chce otec

provdát. Doted' o tom nepřemýšlel, protože chtěl, abych si dokončila vzdělání. To mne ale nešokovalo jako to, za koho mne chce provdat. – Byl to jeho přítel, který k nám často chodíval, pracoval s otcem, takže naše rodiny se přátelily. Celou dobu od svých osmnácti let strávil v afgánské armádě. Byl o šestnáct let starší než já. Co jsem tenkrát mohla dělat? Mámě jsem to samozřejmě řekla, ale co s tím ona mohla dělat? Nic. Přesvědčit otce, aby změnil názor, bylo těžké. Říct, že mám chlapce, by byla moje smrt a hanba.

Zasnoubili mne s otcovým přítelem. Kdo tehdy mohl vědět, jak těžký s ním budu mít život. Svému chlapci jsem rychle a chladně sdělila, že se budu brzy vdávat. Byl překvapený a otřesený. Dlouho jsme o tom nemluvili, nejspíše jsem ho špatně znala, protože k mému údivu se na mě jen zle podíval a odešel. Můj nastávající k nám začal chodit častěji a doma se snažili nás nechávat o samotě. Přijela k nám proto na čas i moje máma s mladší sestrou. Přijely z Íránu. Otec nikdy nechtěl, aby se s ním máma stěhovala, a tak máma žila s jeho sestrou natrvalo v Íránu. Mámu samozřejmě toto otcovo rozhodnutí trápilo, ale nemohla s tím nic dělat.

Snažila jsem se svého nastávajícího odradit, „příšerně“ jsem se oblékala, tzn. do upnutých džín, krátkých minisukní, které jsem si půjčovala od kamarádek, přehnaně jsem se malovala, prostě – aby si o mně myslel jen to špatné. Víte, na afgánské ženy, které studovaly v zahraničí, se lidé dívají úkosem. Protože to vím, chtěla jsem, aby si to myslel dvojnásob. Ale bohužel jsem brzy pochopila, že od svého záměru nehodlá ustoupit.

Bylo oznámeno datum svatby. Svatba proběhla poprvé v afgánském Kábulu a podruhé v Pákistánu, kde žili příbuzní mého manžela. Měsíc po svatbě jsme odjeli do Pákistánu. Byla jsem

ráda, že jsme odjeli sami. Manžel na dlouho odjížděl a já jsem byla sama a vyhovovalo mi to tak. Bylo to nejtěžší období mého života. Plakala jsem, až jsem si „vyplakala oči“. Těžké bylo v noci ležet v posteli s člověkem, kterého neznáš, s kterým si nerozumíš, s kterým nemáš nic společného. Asi bych se z toho zbláznila, kdyby mne nezachránila zpráva o tom, že jsem těhotná. Když jsme jeli s mužem na velvyslanectví v Islámábádu, nečekaně jsem omdlela a několik minut jsem neviděla. Manžel mne hned odvezl k lékaři. Pákistánský jazyk – iridi – jsem ještě neznala, proto tu novinku oznámili mému manželovi. Měl velkou radost, ale já jsem byla v šoku. Po narození syna jsem se se svým osudem smířila. Chtěla jsem žít jen pro svého syna. Bohužel jsem během těhotenství měla komplikace a museli mi udělat císařský řez. Po operaci přišly další komplikace. Synovi byly sotva dva měsíce, když jsem byla znovu hospitalizovaná. Měsíc nato onemocněl také můj syn. V Pákistánu byla teplota kolem 50 °C, podnebí ideální pro epidemie. Synův stav byl tak vážný, že mi lékaři řekli, že mu už nemohou nijak pomoci.

Odešli jsme se synem z nemocnice, maličký byl v mdlobách, jeho organismus byl úplně vyčerpaný, jeho žíly se lámaly. Ani specialisté nevěděli, jak mu pomoci. Jak už jsem říkala dříve, chodila jsem na přednášky na lékařské fakultě, hodně jsem se tam naučila, a tak jsem se rozhodla léčit syna sama. Pochopila jsem, že nemáme moc času, že mi syn umírá na rukou. Vzala jsem stříkačku, kterou jsme koupili v lékárně, odstranila jsem z ní jehlu a naplnila ji dětským hemodezem a začala ho dítěti lít přímo do úst, vypil toho asi litr až do rána. Manžel se ukázal být slabší než já, až do rána byl na dvoře a bál se vkročit do domu. K ránu mě probudilo sténání. Byl to můj syn. Přišel k sobě. Řekla jsem tu

radostnou zprávu manželovi. Bylo jasné, že mu to pomohlo, tak jsem s léčením pokračovala. Tak jsem ho léčila ještě dva dny.

Tehdy přijel z Kazachstánu mladší bratr mého manžela. Když viděl, že je syn nemocný, rozhodl se, že nás odveze do Kazachstánu. Tam jsme ale dlouho nezůstali. Afgáncům nechtěli prodlužovat víza. Přišly těžké časy pro muslimy – Araby a Afgánce. Byla to doba, kdy Bin Ládín pobýval v Afganistanu. Takže všichni muslimové, především Arabové a Afgánci, byli hlavními podezřelými z terorismu. Po sedmi měsících strávených v Turecku jsme se vrátili zpět do Kazachstánu. Domů do Afganistanu jsme se vrátit nemohli, do toho chaosu. Talibové tam vedli krutou válku. V Kazachstánu jsme déle také zůstat nemohli, končilo nám vízum. A protože jsem dlouho žila v Rusku, podařilo se nám získat vízum v Bělorusku. V době, kdy jsme byli v Bělorusku, proběhly teroristické útoky v Americe, 11. září. Potom se situace muslimů ještě více zhoršila. Lidé se nás báli, prodloužit vízum se nám nepodařilo, zpátky jsem nemohli. Co dělat? Naši známí Afgánci navrhli jediný způsob – jít dál do Evropy, ale nelegálně.

Našli lidi, kteří převáděli nelegální migranty. V domluvenou hodinu jsme přijeli k onomu domu. Bylo mi hrozně, ale dokonce ani tehdy jsem si nedokázala představit, čím vším budeme muset projít. Ale neměli jsme na výběr. Začínalo se stmívat. Vešla jedna žena, Běloruska, a jeden muž. Řekli nám, že nás převezou přes hranice, ale jen pokud jim odevzdáme naše pasy a telefony, protože na hranici nás mohou chytit kvůli signálu. Telefony rozbili a pasy přetrhli a zahodili.

Jeli jsme dvěma auty, vždy po čtyřech lidech. Za tmy jsme zajeli do lesa, kde na nás čekali dva převaděči. Šli jsme několik

hodin, byla tma, neustále jsme škobrtali. Syna nesl na krku nejprve manžel, pak ho vystřídali muži, kteří šli s námi. Šli jsme v řadě za sebou. Za úsvitu jsem přišli k silnici, nasedli do přistavených aut a jeli dál. Odvezli nás do nějaké garáže, kde byla místnost pod zemí. Syn byl z toho všeho tak vylekaný, že vůbec nemluvil. Už bylo chladno, bylo září. Teplé oblečení jsme neměli. Vůbec nic. Hlídal nás jeden muž, který měl v ruce hůl. Nevím, proč. Možná si myslel, že bychom mohli utéct? Všichni jsme byli velmi hladoví. Po dvou dnech nám dali najíst a řekli nám, že večer jedeme dál. Na začátku jsme se domluvili, že nás převezou za tři dny. Byl třetí den a my jsem ještě seděli v podzemí garáže. Nakonec nás v noci odvezli. Bylo nás celkem osm a všechny nás nacpali do jednoho velkého džípu. Vezli nás po nějakém poli, tam nás předali opět do dvou aut.

Když jsme byli kousek od nějaké vesničky, chtěla nás zastavit policejní hlídka. Náš řidič samozřejmě nezastavil a začala honička. Auto jelo rychlostí 180–200 km za hodinu. Myslela jsem, že jsou to naše poslední chvílky, auto se určitě převrátí. Ale mladík, který řídil auto, byl velmi zručný a evidentně dobře znal okolí. Všude bylo slyšet sirény. Zastavil na nějakém poli, přikázal nám, abychom si lehli a schovali se v porostu. Syn byl u manžela. Muž na něj stále mluvil, aby nebyl tak vyděšený. Najednou k poli přijelo auto, my jsme chtěli vstát, ale muž nám řekl, abychom se nehýbali. Za chvílku auto odjelo. Když jsme popozvedli hlavy, auto zablikalo a my jsme viděli, že to byla policie. Odjeli. Za hodinu přijelo naše auto a odvezlo nás do nějakého domu, kde na nás čekala další skupina. Podle jejich rozmluvy jsem pochopila, že jsme na Ukrajině, a ne v Polsku, jak jsme byli domluveni. Další noc nás dovezli do lesa a odtamtud jsme opět šli pěšky. Začali jsme se přibližovat k hranici. Vysvětlili nám, že projdeme přes

hranici, když bude svítit červené světlo. To znamenalo, že se střídají hlídky a my máme jednu minutu. Rozsvítilo se červené světlo a my jsme všichni vyběhli. V tu chvíli byl každý jen za sebe. Kdyby tam někdo zůstal, nikdo by mu nepomohl. Všichni jsme prošli. Dlouho jsme běželi, padali, klouzali. Slabě přselo. Nakonec nás zavedli do malého chatového domku. Bylo velmi chladno. Všude byly mrtvé myši. Řekli nám, že tam budeme nocovat. V domku byl jediný kus nábytku – postel. Tam jsem si lehla já se synem a muži si prostě lehli na zem.

Ráno v devět hodin přišel převaděč a řekl, že půjdeme po jednom popořadě na záchod. Pak nás opět zavřeli a řekli, že přijdou večer. Přinesli nám chléb a mléko. K obědu a k večeři nebylo nic. V noci přišli a zase jsme vyrazili. Nešli jsme dlouho, možná hodinu, možná více. Zavedli nás k nějaké boudě. Skládala se z půdy, dvou pokojů a kuchyně, kde k mému údivu stála normální ruská pec. Pánem domu byl Polák. Tak jsem pochopila, že už jsme v Polsku. V druhém pokoji byli dvě dívky z Číny a jeden Afgánec. Řikal nám, že domácí je alkoholik. Převaděči mu dávají na vodku a on za to u sebe nechává nelegální migranty.

Syn byl hladový, a tak jsem šla do kuchyně hledat něco k jídlu. Ale nic jsem nenašla. Nahlédla jsem do dvora a viděla, že tam pěstují zeleninu. Potichounku jsem se přikradla a vykopala několik brambor. Uvařila jsem brambory, našla nějakou sůl a nakrmila syna. Dva dny u nás nikdo nebyl. Byli jsme velmi nervózní, nebylo co jíst. Všichni jsme byli hrozně špinaví, hladoví. Nervózní začínal být i majitel. Začal nás vydírat. Museli jsme mu dávat peníze. Měli jsme jen dolary. Prodával nám za ně pečivo, chléb a jogurt. Například pečivo, které stojí 25 centů, nám prodával za 2–3 dolary. Za jeden týden, který jsme u něho strávili, jsme utratili obrovskou sumu peněz.

V noci nikdo nespál, všichni čekali, až pro nás přijdou převaděči. Jednoho dne přijeli a vzali nás pryč – nás a toho Afgánce. Jeli jsme dlouho, podle mě 7–8 hodin, bez zastavení. Nakonec nás opět zavezli do nějakého sklepa. Tentokrát to byl sklep, který byl zařízený tak, že se tam dalo spát. Bylo nás celkem 12, jedna stará paní se synem z Afgnistanu a sedm mladých mužů z Pákistánu a my. Dalším překvapením pro mě bylo, že jsme ještě byli na polské hranici a oni už čekají měsíc. Celý měsíc žili v tom sklepe, nevycházeli ven, bez světla. Živili nás jako ve vězení. Pouze v danou dobu a málo. Tolik, abychom neumřeli hladu. Někdy jsme s mužem svou porci nechávali synovi. Byl moc malý na to, aby to všechno chápal. Dny plynuly, a pro nás nikdo nepřijížděl. Byl říjen. Bylo hrozně vlhko. Jednou se mi nějak podařilo přesvědčit majitelku, aby se slitovala nad mým synem a pustila nás alespoň na chvíličku na dvůr. Souhlasila pod podmínkou, že si to můj muž odpracuje u ní na zahradě. Tak jsme se se synem na chvíli dostali ven na sluníčko. Uběhlo 24 dní. Vlhkem už nám otékaly nohy. Nakonec jednou přijel nějaký muž a řekl, že už pojedou první auto. Na otázku, proč nás tu tak dlouho drželi, odpověděl, že na hranicích nebylo klidno. První várka jsme byli my a ještě jeden Afgánec. Chvíli jsme jeli autem lesem a pak jsme šli pěšky. Až jsme došli k řece. Bylo dobře vidět, měsíc byl velký a jasně svítil. Když jsme procházeli řekou, ukázalo se, že je dost hluboká. Voda byla velmi studená. Proud byl velmi silný, div že nás neunesl. První šel převaděč, za ním Afgánec a pak já a můj muž. Syna měl posazeného na krku. Za ním šel druhý převaděč. Převaděči na sobě měli masky a oblečení, co nosí hraničáři. Jen díky velkému štěstí jsme ten přechod řeky přežili. Najednou začal náš syn plakat. Jeden z převaděčů se na něj vrhnul a začal ho dusit. Já jsem vykřikla a můj muž mu vyrval

syna z rukou. Ten druhý převaděč vytáhl pistoli a řekl: „Mám plné právo vás tu zastřelit. A nikdo mě kvůli tomu nepožene k zodpovědnosti, protože přecházíte hranice nelegálně.“ Syna jsme jakžtakž uklidnili. Zdálky jsme slyšeli štěkot psů. Příkázali nám rychle, abychom si sedli a byli potichu. Když bylo opět ticho, pokračovali jsme dál.

Došli jsme až k pohraniční linii. Převaděči nám řekli, že je tam Německo, že musíme počkat na auto, které nás vyzvedne. A zizeli. Čekali jsme. Hrozně jsme se třáslí, protože jsme byli mokří. Začalo svítat a auto nejelo. Tehdy ten mladý Afgánec navrhl, abychom si vzali taxíka. A vyšel jako první na silnici. Čas běžel, ale jeho nebylo vidět. Nakonec se manžel rozhodl, že vyjdeme z lesa na silnici. Asi po půl hodině jsme uviděli policejní auto. Zastavili nás a požadovali naše doklady, které jsme samozřejmě neměli. Odvezli nás na policejní stanici. Po výslechu nás odvezli do vězení. Proběhl soud. A po něm nám oznámili, že budeme deportováni do Polska. Týden jsme strávili v polském vězení. Pak nás pustili, dali nám vízum jen na jeden týden.

Vyšli jsme z vězení a nevěděli, kam máme jít. Jazyk jsme neznačali, peníze jsme neměli a naděje už také nezbyvalo. Tak jsme šli, unavení, hladoví, špinaví a zmrzlí. Najednou jsme za sebou uslyšeli ruštinu. Když jsme se otočili, uviděli jsme ruskou rodinu. Zjistili jsme, že s námi byli v tomtéž vězení a zažili prakticky totéž co my. Řekli nám, že v Polsku, stejně v jiných evropských státech, existuje institut azylu. Že jim můžeme věřit. Ukázali nám tábor, ve kterém budeme bydlet. Tam bylo mnoho rodin, které prožily něco podobného jako my. Po osmi měsících jsme zcela legálně přijeli do České republiky. (Hranice byly tehdy pro uprchlíky otevřené.) V ČR se u syna začaly projevovat zdravotní problémy,

resp. začal se všeho bát. Všechno to, co zažil, se v něm evidentně nakupilo a teď se to projevovalo navenek.

V Čechách jsme také zažili těžké časy. Doufali jsme s manželem, že český stát bude schopen nás Afgánce pochopit, pochopit to, čím jsme si museli projít, abychom mohli žít v klidu a míru. Ale v životě není nic tak jednoduché. To jsem pochopila už dávno. Dvakrát nám Ministerstvo vnitra odmítlo poskytnout azyl. Proto jsme požádali o udělení povolení k trvalému pobytu. To jsme dostali. Teď žijeme s mužem a synem spokojeně. Nakonec jsme dostali i doklady. Je velmi trapné, když od nás jako nelegálních migrantů chtějí takové peníze a chovají se takovým způsobem. Kdybychom tehdy s manželem věděli, co budeme muset přestát, kdybychom věděli, že riskujeme život našeho syna, nikdy bychom se pro tu cestu nerozhodli.

Ve svém životě jsem si prošla už hodně, doufám, že teď mě čeká spokojený klidný život.

Sihoko Finda

- pochází z Japonska
- hudebnice, vystudovaná flétnistka
- do ČR přišla v roce 1998, když se vdala za českého muzikanta
- v současné době se věnuje pedagogické činnosti a organizuje hudební festival Mladá Praha

Sihoko pochází z města Fujisawa v kraji Kanagawa. Studovala hru na flétnu na vysoké škole v Kamakure a studium dovršila absolutoriem na hudební univerzitě v Tokyu. Po ukončení studia v Japonsku absolvovala kurzy hry na flétnu a výuku „Alexander-Technik“ v Evropě, hlavně ve Švýcarsku. Je členem flétnového souboru Musica Yokohama v Tokyu. Věnuje se převážně pedagogické činnosti (japonština, flétna, Alexander-Technik) a využívá svých organizačních schopností v oblasti manažerské činnosti při mnohých hudebních příležitostech – koncerty, mezinárodní výstavy hudebních nástrojů, hudební festivaly.

Japonsko a Česká republika

Japonsko a Česká republika – jsou dva absolutně různé světy. Liší se skoro vším. Proto pro mě bylo velice těžké se přizpůsobit, i když jsem před trvalým stěhováním v Praze několikrát byla. Do Čech jsem se přestěhovala před 10 lety, když jsem si vzala za muže českého muzikanta. Samozřejmě, že jsem se ihned začala učit češtinu, což bylo opravdu těžké. S českou učitelkou jsme se velmi spřátelily, a dokonce se rozhodla naučit se japonsky. Během let jsem potkala mnoho hodných lidí, ale byly i nepříjemné chvíle, které se týkaly toho, že jsem národností Japonka. Před třemi lety jsem našla své poslání – pomáhám organizovat hudební festival „Mladá Praha“. I když pořád musím cestovat mezi Japonskem a Českem, jsem šťastná, protože chci ukázat Čechům všechno nejlepší z japonské kultury. A Japoncům zas perly české tvorby.

Vzkaz české veřejnosti

Moc se mi líbí žít v zemi svého muže. Ale chtěla bych popřát Čechům, aby se naučili odpovídat na úsměv úsměvem a taky nebát se komunikace s cizinci.

Světлана Mazepina

- narozená v Rusku
- vystudovaná geoložka a novinářka
- vdaná, matka dvou dcer
- vlast byla nucena opustit spolu s rodinou z náboženských důvodů
- do ČR přišla v roce 2000, její rodině byl poskytnut azyl
- pracovala jako prodavačka v galerii, pokojská, rozdávala letáky v centru Prahy
- v současnosti pracuje jako novinářka na volné noze

Sedím u prázdného listu papíru a přemýšlím, jak začít. Pro ženu je velmi těžké psát pouze o sobě. Její život je nerozlučně spjatý s původní rodinou i s jejím manželem a dětmi. Je to plus i minus. Ale nezapomínat na sebe jako na svébytného člověka a osobnost je prostě nutné. Jinak se žena v sobě ztratí a omezuje svou osobnost. Uchovat teplo rodinného krbu a neuzavřít se před vnějším světem představuje obtížné hledání zlaté střední cesty. I já nyní kráčím po této cestě.

Dětství - šťastné období?

Ale začněme od začátku, přesněji řečeno od mého narození. Možná, že se někomu bude zdát mé vyprávění jako výmysl, ale já si vzpomínám na své narození. Vzpomněla jsem si na to,

když mi bylo 30 let, když jsem se začala zajímat o duchovní praktiky. Některé okamžiky svého narození jsem jakoby viděla a na některé jsem si vzpomněla skrze své pocity. Proto jsem se například své matky zeptala, proč mi byla po narození taková zima. A máma mi řkala, že jelikož probíhal na vedlejším sále složitý porod, položili mě na plínu pod lampu a odešli. Narodila jsem se v prosinci, proto bylo v porodnici tak chladno. Máma ležela vedle mne, ale nemohla nic dělat, jen plakala a volala sestřičku.

Možná proto jsem byla v dětství stále nemocná, ačkoli naše životní podmínky vždy mohly být lepší. Přesněji řečeno, byly příšerné ve všech ohledech. Do mých osmi let jsme bydleli s rodiči a sestrou v komunálním bytě. Záchod pro dvanáct lidí, kuchyň pro deset rodin. Mýt jsme se chodili do lázně, děti se často koupaly v neckách přímo v kuchyni. Ostatně, v lázni se mi také obzvláště nelíbilo – nejdřív fronta venku a pak uvnitř málo místa a hrozný vzduch. Prakticky totéž bylo v dopravních prostředcích, v obchodech i na ulicích.

Město Saratov, ve kterém jsem se narodila a kde jsem prožila 25 let, je velké průmyslové centrum v Povolží. Rozkládá se podél řeky Volhy v délce několika kilometrů a počet jeho obyvatel se blíží jednomu milionu. Jelikož se nachází v typicky kontinentálním podnebí, bylo tam v zimě velmi chladno, zvláště když foukal ostrý vlhký a ledový vítr. V létě bylo obvykle velmi horko a dusno, sucho často zničilo téměř celou úrodu. Nevím proč, ale já jsem toto klima dost těžko snášela. Ostatně i ruský způsob života. Byla mi z duše protivná hrubost, sprosté řeči, pijanství a obžerství, které často končily strašnými hádkami a často i rvačkami. Ale své rodné město jsem milovala a byla jsem hrdá na jeho kulturní dědictví.

Nejdůležitější v životě pro mě byla moje maminka. A přestože, ale možná i proto, že jsme se neviděly tak často, pro mne byla dlouhou krásná ledová královna, přísná a bezúhonná. Pracovala v továrně, a tak jsem jako typické sovětské dítě začala svůj společenský život v jeslích, kam mne rodiče dali hned, jak mi bylo osm měsíců. Pak následoval život podle předem vypracovaného socialistického schématu: školka, družina, letní pionýrské tábory. To bylo velmi pohodlné pro pracující rodiče a děti byly pod dohledem dospělých. Jenže já, od přírody individualistka, která si brzy vytvořila své názory na svět, jsem v tomto rovnostářském systému plném přísných pravidel velmi trpěla. A i když jsem se vnějškově smířila s takovým způsobem života, vnitřně jsem vždy snila o životě jiném. Útěk z reality mi poskytovaly knihy. Číst mě naučila moje babička a svou první dětskou knížku jsem přečetla, když mi bylo pět let. Pak následovala řada pohádek, básniček a příběhů, která se změnila v neřízený tok nejrůznější literatury. Čtení pro mě bylo jakousi chorobnou vášní. Vše, co mi přišlo do ruky, jsem ihned přečetla. A pokud mi na to nestačil den, četla jsem v noci. Zнала jsem všechny okolní knihovny, protože i knihy, které měly doma mé kamarádky, jsem už měla přečtené. A protože některé knihy se nedají půjčit domů, stala jsem se pravidelnou návštěvnicí čítáren. Dnes se sama divím, jak jsem mohla pojmout takové množství často i dosti složité literatury, i když jsem, pravda, v páté třídě prošla kurzem rychlého čtení.

Ostatně o škole. Co nejdříve jsem chtěla začít chodit do školy a poznávat nové a zajímavé věci. Když jsem měla jít poprvé do školy, skoro jsem v noci rozčilením nespala. Ale první den, ostatně jako i ty další, vůbec nesplnil má očekávání. Prvním zklamáním pro mě bylo, že se mnou máma moc dlouho ve škole nezůstala a běžela brzy do práce. Pak jsem z nějakého důvodu

nedostala slabikář, a když jsem šla domů, upadla jsem a hrozně jsem si rozbila koleno. Moje první učitelka byla ze staré školy. Vyžadovala od dětí přísnou disciplínu a hlavním cílem jejího učení bylo naučit nás psát krasopisně. To byla pro mě noční můra. Zaprve jsem už uměla číst, počítat a trochu psát a na vyučování jsem se nudila. Byla jsem chytré dítě, ale byla jsem hrozně neposedná a netrpělivá. Ve výsledku jsem ve škole mořila ze dvou důvodů: jednak mě to tam nebavilo, a pak bylo pro mne velice těžké vydržet bez hnutí sedět celých 45 minut. Navíc jsem měla hrozné písmo. A jelikož za to učitelka snižovala známku i v matematice, stala se ze mě trojkařka.

V únoru otec dostal dočasné bydlení v rodinném domku a my jsme se přestěhovali na konec města. Přešla jsem na jinou školu a okamžitě ze mě byla dobrá žákyně, ve třetí třídě jsem dokonce měla samé jedničky. Tamaru Fjodorovnu jsme všichni milovali. Byla mladá, veselá a dovolovala nám se v lavici vrtět, a dokonce si mezi sebou i povídat. Máma si potom stěžovala, že se mi písmo definitivně zhoršilo, protože pro naši paní učitelku byly nejdůležitější naše správné odpovědi. Atmosféra v naší třídě byla velmi přátelská a všichni jsme proto plakali, když se nás po ukončení čtvrté třídy z nějakého důvodu rozhodli rozstrkat do různých tříd. Dodnes nevím, co to bylo za experimenty. Celkem jsem v průběhu deseti let pětkrát změnila třídu. Protože jsem neustále měnila dětské kolektivy, naučila jsem se v nich rychle orientovat a nacházet kamarády. Bylo nutné naučit se bránit a chránit své zájmy. Když jsem se na příklad v pátém ročníku dostala do nové třídy, hned první den jsem se poprala s jedním chuligánem, Vovkou, který po mně hodil ohryzek od jablka. Neváhala jsem a vrátila jsem mu to a začal rvačka. Zachránilo mě až zvonění,

ale k podivu celé třídy jsem to učitelce nežalovala. Tím jsem si vydobyla respekt toho chuligána a části třídy. Druhá část dětí se ke mně pak chovala s určitou ostražitostí. A není divu, protože jsem byla hubeňoučka a bledá malá holčička. A najednou tak šílená odvaha. Já už jsem prostě měla takovou zkušenost. Když jsem poprvé byla v sedmi letech na pionýrském táboře, musela jsem se mnohému naučit: nedovolit, aby mě pomazali zubní pastou, nemýt za druhé děti podlahu, nedovolit, aby mi do čaje sypali sůl a cukr do polévky a abych nebyla obětí dalších, někdy dost krutých žertů. Ale na táborech jsem zažila i šťastné chvíle. Na příklad jsem měla moc ráda výlety, různé svátky, soutěže a kroužky.

Dospívání

V sedmdesátých letech byly ještě ve společnosti vysoce ceněny dělnické profese. Proto většina mladých lidí spokojeně studovala na odborných učilištích a průmyslových školách. Absolventi těchto škol měli zajištěná pracovní místa, na kterých často dělali už svou praxi. Moje máma vystudovala průmyslovku a pak se hlásila na vysokou školu. Ale to jí nevyšlo, musela jít vydělávat peníze. Svůj sen si splnila skrze mne. Proto, když jsem končila desetiletku, navštěvovala jsem posledního půl roku přípravné kurzy na vysokou školu. O budoucím povolání se tehdy mluvilo záhy. Čím jsem chtěla být, když jsem byla malá, si už nepamatuji, ale někdy v sedmé třídě jsem se náhodou seznámila se sestrou mé kamarádky, která studovala policejní školu. Já jsem měla vždy silně vyvinutý cit pro spravedlnost a touhu ochraňovat slabé. Mimo to tehdy dávali velmi oblíbený seriál Vyšetřování vedou specialisté. Proto jsem zcela vážně hodlala jít na policejní

školu. Máma pochopitelně trvala dále na tom, že budu studovat práva. Musela jsem se podřídít. Ale v deváté třídě jsem se znovu setkala s tou slečnou na narozeninách mé kamarádky. Tehdy už chodila půl roku do práce. Dvě hodiny jsme si povídaly, až mne nakonec přesvědčila o tom, že si nemám kazit život nudnou a nevděčnou prací. Tehdy jsem mimochodem poprvé slyšela slovo korupce. Ta dívka je pronesla šeptem a se slzami v očích, protože ji evidentně rychle přešly iluze o její práci, když se poprvé setkala s vykonstruovaným případem. Byla jsem velice rozčarovaná a zmatená. Můj sen a vysoký cíl se rozplynul v horkých slzách a slovech té mladé vyšetřovatelky.

V desáté třídě k nám do školy začali chodit agitátoři z různých vysokých škol. Nejvíce na mne udělalo dojem vyprávění o povolání meteorologa. Začala jsem se připravovat ke zkoušce. Jelikož mě čekaly zkoušky ze čtyř předmětů, tak jsem se soustředila právě na ně. Ruský jazyk a literatura mi starosti nedělaly, to jsem znala a měla ráda. Zajímala mě i fyzika, a když se učitelka dozvěděla, že budu dělat zkoušku z jejího předmětu, přizpůsobila výuku přípravě na mou zkoušku. Začala mě téměř každou hodinu zkoušet, takže jsem si fyziku pamatovala ještě tři čtyři roky po škole. Což mi mimochodem velice pomohlo. Proto jsem jí stále vděčná. Ale s matematikou to bylo mnohem těžší. Problém byl, že poslední dva roky nás měla na matematiku hysterická učitelka. A tady, jak se říká, narazila kosa na kámen. Já jsem bouchala dveřmi a polovinu jejích hodin jsem trávila na chodbě, ta do všeho štourala. Není divu, že v žákovské to byla samá pětka. Nevím, jak by ta naše válka skončila, kdyby nezasáhla naše třídní učitelka. Jelikož jsem ze všech ostatních předmětů měla jedničky a dvojky a naše třída, která patřila mezi nejlepší, soutěžila o nejlepší prospěch, dostala

jsem za první čtvrtletí trojku. Příští rok jsem se vzpamatovala a rozhodla jsem se, že se nenáviděně učitelce pomstím jinak. Začala jsem se učit se svou spolužačkou mimo vyučování a nakonec jsem z algebry dostala pěknou dvojku. Geometrii mi ale ta potvora nedala a na vysvědčení jsem tak měla jedinou trojku. Právě proto mi nebylo doporučeno, abych se hlásila na fakultu geografie, protože to obnáší skoro pět let studia vysoké matematiky. Místo toho jsem měla jít na geologii. Já jsem se rozbřečela a odešla jsem s mámou domů. Doma jsem se uklidnila a nakonec jsme se shodly, že geologie bude možná i lepší. Volba padla a já jsem si podala přihlášku na obor hydrogeologie. A nikdy jsem toho nelitovala. Bylo to tehdy jedno z nejlepších období mého života.

Jako dítě jsem byla trochu výlupek. Chtěla jsem, abych se narodila jako kluk, hlavně proto, že máma chtěla syna a často o tom mluvila. Odmala jsem lezla po stromech, hrála hokej a fotbal a byla jsem mezi kluky dominantní. Příslušníky opačného pohlaví jsem měla vždy především za kamarády, což platí dodnes. Ale samozřejmě jsem snila o svém princovi a kromě toho jsem byla dost chytlavá. A nebylo divu, protože na rozdíl od své povahy jsem byla milá plavovlasá holčička se světlými řasami, která se časem změnila v přitažlivou ženu s klasickou ženskou postavou. Navíc jsem měla dlouhé blond vlasy, které jsem si do osmnácti nesměla stříhat. Jen svou přitažlivost jsem si poprvé uvědomila až ve dvaceti letech, ale proces sebepřijetí v každém mém období probíhá u mne stále. Jako pubertářka jsem se jako většina svých vrstevníků dívala na svůj vzhled velmi kriticky. Zvláště se mi nelíbil můj hrbolatý nos a mé vysoké čelo. Oči se mi zdály moc malé, a proto jsem si už od třinácti let malovala linky a řasy. A bylo pro mne hrozné, že ve škole to bylo zakázané.

Na tomto místě je třeba se vrátit do doby, kdy jsem chodila do první třídy a kdy jsme se přestěhovali na kraj města. Provizorní dům pro čtyři rodiny stál v malé osadě. Tento dům byl postaven pro pracovníky blízkých podniků – pekáren, továrny na mléčné výrobky a zmrzlinu. Ovšem tyto domy místo původních dvou tří let stály na svém místě celých čtrnáct let. My jsme tam bydleli deset let. Pak máma dostala byt (čekala na něj 25 let) a my jsme se přestěhovali.

Mravy tam byly dost sprosté, lidé tu pili, prali se a pak se láskyplně objímali, ale často ne se svými zákonnými manželkami. A to opět vyprovokovalo další pití a rvačky. Způsob života byl napůl městský, napůl vesnický. U každého domu byla zahrada a na poli vydělené pozemky pro záhony. Navíc se provozovala přirozená výměna potravin, ukradených v závodech.

Naše rodina do nového prostředí vůbec nezapadala. Zprv, rodiče pracovali jinde – a pak máma byla až chorobně čestná. Vetchý byteček táta upravil v městském stylu. Stěny vymaloval na žluto, podlahy byly zelené jak tráva. Postele a stěny byly zdobeny gobelíny s přísnými geometrickými kresbami v teple červené a tmavě zelené barvě. A můj otec, který měl, jak se říká, zlaté ruce, ještě sestavil řadu kuchyňských skříněk, z nichž jedna byla pod umyvadlem (což byla tehdy nevidaná věc). Pro srovnání popíši obydlí běžného obyvatele naší čtvrti, které se lidově říkalo Borujgrad. Základní barvou jak zvenku, tak uvnitř byla pochopitelně špinavě bílá. Podlahy se tradičně malovaly tmavě hnědou, v lepším případě tmavě červenou barvou a v mnohých vrstvách. V bohatších domácnostech visely jedovatě barevné koberce s vyobrazením tygrů nebo psů. Na stolech byly ubrusy a na židlích polštáře. A po celém bytě byly rozložené koberečky sešité z různých barevných látek. A u nás

v obýváku stál moderní naleštěný stůl s čalouněnými židlemi ze světlého dřeva. Náš příbytek vůbec vyvolal vlnu údivu až leknutí. Kromě toho, na vlastní oči mohli toto dílo současného designu vidět jen vyvolení jedinci. Z dospělých obyvatel to byla pouze naše sousedka, která si zasloužila podobnou čest, a ostatní byli nuceni se spokojit vyprávěním svých dětí, se kterými jsem se rychle skamarádila.

Je potřeba vysvětlit, že máma se do této díry stěhovat nechtěla. Narodila se a žila v centru města, ukončila střední průmyslovou školu, považovala se za typickou městskou obyvatelku a vedla odpovídající způsob života. Vdala se na svou dobu dost pozdě, ve svých 28 letech. Jednou se máma hrozně a definitivně rozhádala s babičkou a otci se podařilo ji přemluvit, aby začala znovu ve svém bytě. Po zkušenosti s malinkým pokojíkem v komunálním bytě se máma vzdala, když viděla prostorný dvou-pokojový domek se zahradou, a tak jsme se tam přestěhovali. Celá léta o tom místě nemluvila, jak ho nesmiřitelně nenáviděla. Ani sobě ani svému muži nikdy neodpustila, že jsme se tam přestěhovali. Postupně se z otce, který byl snadno ovlivnitelný a poddajný, stal alkoholik. Takže v takových podmínkách jsem prožila deset let dětství. A ačkoli byli kluci a holky v naší třídě družní, pro mne byli trochu primitivní a já jsem se s nimi stále méně bavila.

Kromě toho se zhoršily naše životní podmínky a já jsem začala být často nemocná. Doma bylo hrozně vlhko a nebyly peníze na opravu kamen. V podzemí byla pořád voda, která v zimě namrzala. Navlhlé stěny se v noci zevnitř pokrývaly ledem.

Kvůli otcovu pití začaly skandály a někdy byly i rvačky. V mém životě začalo jedno z nejčernějších období plné zkoušek. Vrchol nastal na mé šestnácté narozeniny, tehdy jsem zakoušela

pacitu hrozné beznaděje a bezvýchodnosti. Mezi mým otcem, kterého jsem dříve tak milovala, a mnou se rozprostřela propast nepochopení, bolesti a následně i nenávisti. S matkou jsme si nikdy blízké nebyly, a navíc se proměnila v unavenou a věčně nespokojenou ženu, která měla zlost na celý svět kvůli svému zkaženému životu. Na mé narozeniny jsem upadla do horeček a v noci mne sanitka odvezla do nemocnice. Ležela jsem víc než 24 hodin v bezvědomí, ale nakonec jsem se přeci jen probrala. Vedle mne seděla máma a plakala. Pak mi vypravovala, že jsem prodělala krizi a lékařům po všech injekcích, které mi dali, nezbyvalo než čekat a doufat, že si mladý organismus nějak poradí. Ukázalo se, že ta chřipka, kterou už celý měsíc bez úspěchu léčil náš obvodní lékař, byl oboustranný zápal plic. A já jsem ho navíc přecházela, protože byl konec pololetí a ve škole se psaly kontrolní práce.

Po měsíci stráveném v nemocnici jsme přemluvili lékaře, aby mne propustili. Už jsem prostě nemohla vydržet déle v nemocnici, kde se mnou na pokoji leželo dalších 12 žen a polovina z nich byla ve vážném stavu. Prakticky až do jara jsem se nemohla dát dohromady a necítila se dobře. Ale postupně, jak bylo venku stále tepleji, bylo tepleji i na duši. Velkou motivací pro nás bylo získání nového bytu. A k tomu překvapení, že namísto dvoupokojového bytu jsme dostali třípokojový byt (který odmítnul nějaký ředitel). Pravda, maminka musela ještě tři měsíce chodit po práci na stavbu, jelikož budoucí obyvatelé byli povinni uklízet stavební odpad, jinak by dům nebyl včas dokončen. A nakonec v létě jsme se přestěhovali do nového, prostorného a světlého bytu. Hurá!!! Radovali jsme se i po dvaceti pěti letech čekání.

Bezčasí

Za rok jsem dokončila školu a pokusila se poprvé dostat na univerzitu. Bohužel, nebyla jsem úspěšná. První zkoušku z fyziky jsem udělala na výbornou (hlubokou poklonu profesorce fyziky), ale totálně jsem vyhořela na kontrolní práci z matematiky (profesorce matematiky dodnes nemohu přijít na jméno).

Samozřejmě jsem to oplakala, ale rozhodla jsem se, že další rok se přihlásím znovu. Když jsem si šla vyzvednout formuláře, v hale jsem potkala zástupce ropného učiliště. V jejich škole byl nedostatek studentů a oni přetahovali ty, kteří neudělali přijímací zkoušky. Ostatně nebyla to zase tak špatná alternativa. Studium trvalo jeden rok, z něhož polovinu tvořila praxe. Ti, kdo vystudovali s vynikajícím prospěchem, mohli dělat jen jednu zkoušku, ale na výbornou. Pak byli zapsáni na fakultu. Já jsem hned souhlasila. Ale máma to neschvalovala, navíc se škola nacházela na opačném konci města a já jsem do školy jezdila dvě hodiny. Doprava v našem městě byla vždy (a dodnes je) příšerná, narvaná lidmi. Ale o tom by se dala napsat samostatná kapitola.

Tak jsem se začala připravovat na povolání, které se jmenovalo vzletně operátor těžby ropy a plynu. Praxi jsme měli absolvovat v závodě zpracujícím naftu, který byl asi tři hodiny cesty z města. My s kamarádkami jsme bydlely v pokoji na staré ubytovně. Ve škole nám všeobecně řečeno popisovali místo, kde budeme pracovat, jako místo s veškerým vybavením, kde budeme v bílých pláštích jen mačkat knoflíky a řídit pracovní proces. Realita nás šokovala svou ošklivostí a těžkými pracovními podmínkami. Základna ležela několik kilometrů od městečka na velkém pozemku s rezervoáry a několika budovami. Vše bylo

v havarijním stavu. Na čerpací stanici to protékalo všude možné, a tak všude stály podnosy a kýble. Počítadla na rezervoárech evidentně kdysi fungovala, ale dokonce ani starousedlíci to nepamatovali. Proto se měření objemu provádělo ručně – operátor vylezl po schodech, otevřel poklop a spouštěl kuličku na hladinu ropy, pak si zapisoval potřebné údaje. Mimochodem rezervoáry byly vysoké jako čtyřpatrový dům a v zimě se schoďišť a střecha pokrývaly ledovkou. Přidejte si k tomu ještě čerstvý zimní vítr a omamný plyn, unikající z otvoru a vytane před vámi ve vši kráse obrázek naší praxe.

Ale jestli se domníváte, že to bylo všechno, co nás překvapilo, tak vás z toho musím vyvést. Technologie zpracování ropy spočívala v jejím postupu z jednoho rezervoáru do druhého ze stanice, kde se nafta čistila. Takže potrubí se otvíralo pomocí obrovských ventilů velkých jako kolo od auta. A to jsme museli dělat my, ručně! Tedy v horším případě s pomocí sochoru, protože v zimě vše zamrzalo. Nafasovali jsme válenky, těžké vesty a vatové kalhoty. Vypadali jsem skutečně šik, když jsme se jeden na druhého podívali, čtvrt hodiny jsem se váleli v záchvatu smíchu a pak jsme si půl hodiny v náručí brečeli. Pracovní režim byl také zvláště nepříjemný: dva dny celý den, dva dny od oběda do půlnoci a dva dny od půlnoci do rána a nakonec dva dny volna. Kdybyste nestihli autobus, museli byste šlapat pěšky, a ještě by vás vyhodili. V noci bylo zakázané v práci spát, a stejně nebylo kdy, každé dvě hodiny se prováděla měření. Všude zima jak v psírně, včetně místností. Měli jsme štěstí jen v tom, že byl poslední zimní měsíc, a když se nám ho podařilo přežít, mohli jsme radostně přivítat první teplé jarní dny.

Nelyrická odbočka

Zde bych se chtěla ve svém vyprávění zastavit a vyjádřit svůj názor na postavení žen v ruské společnosti. Nevím proč, ale mne začaly velmi záhy znepokojovat životní role ženy. Pokusím se o hypotézu. Kdybych měla analyzovat svůj život, řekla bych, že na mne většinou měly velký vliv ženy. Má matka, sestra, babička, kamarádky, vychovatelky v jeslích a v mateřské školce, učitelky, trenérky, profesorky, kolegyně v práci. Právě ony utvářely mé představy o životě a měly vliv na mou povahu. Byly to velmi různé ženy, ale spojovalo je to, že svůj život rozdělovaly mezi zaměstnání a rodinu.

Pokrytectví veřejného mínění i zákonů především za komunistické éry spočívalo v tom, že se na papíře psalo něco jiného, ve skutečnosti to vypadalo úplně jinak. Na příklad tři měsíce po narození dítěte se musela žena vrátit do práce. Ale do jeslí brali děti od půl roku. A to nemluvna o kojení. Umíte si představit, v jakém stresu žila mladá matka, když musela o polední pauze běhat nakrmit své dítě. A večer ji čekalo koupání, praní plenek a noční bdění. A přes den potřebovala ještě chuť, jejíž roli plnily všechny osoby ženského pohlaví: babičky, sestry, starší děti, kamarádky, ty vyvolené si najímaly chuť. A v této situaci se všude hlásalo, jak stát pečuje o ženy matky.

Další nepodstatnou iluzi sovětského státu byla adorace zaměstnaných žen. V novinách a časopisech se tehdy psalo o skvělých pracovních podmínkách, prémiech, možnostech bezplatného vzdělávání, včetně vysokoškolského. Ale v životě to bylo mnohem složitější. Ta pokřivená rovnost pohlaví vypadala tak, že se absolutně nebrala v potaz ženská přirozenost. Nikoho nezajímalo, že některé profese byly pro ženy škodlivé. Na příklad

pokládat pražce na železniční nebo tramvajové koleje, pracovat s chemikáliemi, tahat bedny v obchodech. Nebralo se v potaz ani to, že když žena přijde domů, čekají na ni ještě domácí práce. Chystat večeři a často i snídani a oběd na další den pro děti, prát nebo žehlit, pomáhat dětem s úkoly a vyprávět pohádku před spaním. A ještě po cestě z práce nebo na oběd musí koupit jídlo. A mimochodem tehdy nebyly obchody na každém kroku.

A co muži? Těm společnost přisoudila roli živitelů. Jejich hlavním úkolem v životě bylo chodit do práce a bránit svou vlast. Čili role mužů a žen ve společnosti byly prakticky přísně stanoveny, ale teoreticky se hlásala svoboda volby.

Zde nelze opomenout historické příčiny takové „rovnosti“ obou pohlaví. Během druhé světové války zahynuly miliony sovětských občanů, především mužů. V týlu pracovaly ženy a děti, které musely zastat i mužskou práci. Aby žena v tehdejších těžkých podmínkách přežila, musela se stát tvrdou, hrubou a silnou, tělesně i duševně.

Píšu o tom tak podrobně proto, abych si sama ujasnila, kdo a jak nás vychovával a jakou budoucnost nám připravil. Co nás, nyní již moderní ženy, mohly naučit naše matky a babičky. To, že je třeba spoléhat na sebe, že je život těžký a že pokud je tvůj muž živ a zdrav, pro ženu je to dostatečné štěstí. To je pochopitelné. Ženy za války a po válce byly bez mužů. Avšak tou největší tragédií je podle mne to, že v tomtéž duchu vychovávaly i chlapce, kteří se narodili po válce. Ve výsledku to dopadlo tak, že náležitost k mužskému pohlaví už sama znamenala privilegium. Není důležité, co jsi v životě dokázal, jaký jsi člověk, kde pracuješ, co děláš. Cení se na tobě už jen to, že jsi se narodil jako muž. V takové situaci tedy byly naše matky. Jen tak mimochodem tehdy ještě počet žen v Rusku převyšoval počet mužů. To způsobilo

nezdravou konkurenci mezi ženami a ještě více rozložilo mužskou část obyvatelstva.

Nakonec se tedy u současných mužů rozvinul pocit zvýšeného sebehodnocení, proběhla změna hodnot a jako důsledek se objevil parazitický způsob života, který vedl k úpadku morálky. O co se snažit, když nejsou cíle. Není třeba dobývat ženy, samy tě budou dobývat, stejně tak není třeba pracovních úspěchů, stačí, že chodíš do práce, a ženu podporovat už není třeba, sama si na sebe vydělá, často i na děti i na manžela. Žena si na to zvykla, tak ji to učili. Jakýkoli muž je lepší než žádný muž. Myslím, že proto se v SSSR tak rozvinul alkoholismus, protože nebyl faktor zdrženlivosti. Tak pije, učily babičky naše ženy, nejdůležitější je, že žije a je doma, navíc v Rusku se vždycky pilo. A mámy to trpěly se zaťatými zuby. A bohužel nám tak ukazovaly způsob, jak má vypadat soužití s mužem.

tlak společnosti byl veliký a v prvé řadě na sebe samy tlačily ženy. Tobě už je dvacet a ještě nejsi vdaná? Musíš si pospíšet, dokud nejsou všichni chlapi rozebrání. A až ho ulovíš, dobře se ho drž. Pije? Všichni pijou, bije tě? Tak to znamená, že tě má rád. Nevydělává? Tak mlč a jdi sama víc vydělávat. Je třeba říct, že tím utrpěli sami muži. Byli zbaveni základních úkolů a cílů v životě. Dobývat ženy nemusí, nemusí ani bránit svou vlast, v práci je naprostá rovnost, doma je mužská role prakticky nulová. Byli zmatení a hledali uspokojení hlavně v pití. A společnost dále odpočítává život od konce války: už je 10 let po válce, už je 15 let po válce a pak ty velkolepé oslavy na počest 20 let od konce Veliké vlastenecké války. Tak tak, takové rány se dlouho hojí.

A ve vztazích mezi muži a ženami dozrávala vážná krize. Deficit v počtu mužů byl překonán a žena se začíná vážně zamýšlet nad svým životem. Začíná si sama sebe více vážit. Daný stav věcí

ji už neuspokojuje, a tak se jako iniciativní bytost začíná měnit. Muži ale prožívají šok, nejsou na takové změny připraveni. Skrytá válka mezi pohlavími začala.

Chladné jaro

O vztazích mezi pohlavími jsem se začínala zamýšlet dost brzy, někdy v desáté třídě. Četla jsem klasiku a věděla jsem, že v sedmnáctém a osmnáctém století existoval velmi podrobně vypracovaný systém výchovy podle pohlaví. Příprava na dospělý život byla vypracovaná do posledního detailu. Významná role patřila v dospělém životě rodinným tradicím, postavení ve společnosti a vzdělání. Po říjnové revoluci se situace změnila. Jak se zpívalo ve známé revoluční hymně – starý svět do základu zničíme a pak svůj nový svět vystavíme. Ukázalo se ale, že zničit starý svět je snazší, než vystavět nový, na to jsou potřeba celá desetiletí. Kromě toho zkušenost předchozích pokolení byla zpočátku zapomenuta a pak ztracena. Zvláště se to podle mne týká ruského národa. Nový národ zůstal bez rodu a původu. Komunisti se pak sice vzpamatovali, ale už bylo pozdě. Bylo potřeba vymyslet novou ideologii, která ale měla málo společného s reálným životem lidí. Co se týče žen, začala válka proti ženské přirozenosti. Ideologie vynášela ideál pracující ženy a z rodiny se stala buňka společnosti. Režim v práci byl velmi přísný, za pozdní příchod mohl jít člověk i do vězení. Moje teta na příklad přijela na místo, kde měla po zakončení průmyslové školy dělat praxi, o den později. Výsledkem byl lágr obecného režimu, dva roky trvajících nočních mŕra a cejch po celý zbytek života. A to nemluvíme o pracovním oblečení, v němž žena trávila větší část svého života. Nemohu při této

příležitosti nevpomenout na svou školní uniformu, ubožejší hadr jsem neviděla.

Samozřejmě za všech časů a dob se lidé milovali, brali a plodili děti. Vždy existovaly výjimky, týkající se vzájemných vztahů mezi pohlavími i způsoby života. Pokouším se analyzovat a vyjádřit svůj pohled na většinu lidí a jejich v podstatě totožný způsob života. Tak žily naše babičky, naše mámy, částečně i moje generace. Tak se pokouším pochopit sama sebe a možná pomoci svým dcerám vymanit se ze společenských stereotypů.

Ne pro nic za nic jsem tuto kapitolu pojmenovala Chladné jaro. Je to obraz. Jaro se obvykle asociuje s láskou, rozkvětem a teplem. Ale bývají i jiná jara, chladná, unylá, která se podobají spíše podzimu. Láska na ruský způsob je podle mne přesně taková. Nešťastná, krátká a často se špatným koncem. Po takovém vztahu zůstane v duši jen chlad a bolest.

Někdo může říct, že to vidím moc černě. To je pravda. Proto bych chtěla probudit ženy a pomoci jim vystoupit ze začarovaného kruhu zastaralých tradic a nebezpečných stereotypů. A k tomu se žena musí v první řadě naučit si sama sebe vážit a přijímat, uvědomovat si sama sebe jako osobnost. Získat opravdovou svobodu vůle a rovnoprávnost. Chci, aby si žena sama vybrala, zda bude žena, matka, nebo že svůj život zasvětili nějaké jiné činnosti, a hlavně, aby společnost její výběr respektovala. Chci, aby žena na stejné pozici jako muž dostávala stejný plat, aby perspektivy jejich kariérního růstu byly stejné. Chci, aby mé dcery nestály před krutou volbou – rodina, nebo kariéra. Chci, aby se nestyděly za své tělo, pokud se nevejde do velikosti 38. Chci, aby měly mé holky dost sil a času na to, aby pochopily, co v životě chtějí, a aby byly šťastné, že si samy vybraly, jaký život chtějí žít.

Ale vraťme se k vyprávění o mém životě. Ke konci praxe už jsem přesně věděla, že podobná práce a způsob života by pro mne znamenaly smrt. Proto jsem se spolu s kolegy z naší skupiny vydala do daleké Ufy. Tam přijímali na institut podobného zaměření s výborným prospěchem bez zkoušek. Ale osud nakonec rozhodl jinak. Úspěšně jsem složila zkoušky na univerzitu. O studentských letech bych mohla napsat celou knihu, bylo to nejšťastnější období mého života.

Zprv, geologická fakulta byla jedna z nejdemokratičtějších na univerzitě. Zadruhé, měla jistou autonomii. Praxe nám začínala o měsíc dříve a končila o měsíc později než na jiných fakultách. Navíc se vykonávala v přírodě a v dalekých krajích naší země. Proto nás profesori učili nejen teorii, ale i praktiky přežití a bezpečnosti. Vztahy mezi vyučujícími a studenty byly spíše přátelské. Praxe na Sibiři a na Dálném východě byla zajímavá. Zkouškové období, prázdniny, množství nových informací, zaujetí pro ekologii, tréninky a soutěže v házené, diskotéky, večírky. Mnoho nových setkání, známých, dojmů a životních zkušeností.

Dotat k tomu chci jen to, že v té době na univerzitě fungoval program dalšího vzdělávání. Souběžně se základním studiem bylo možné se kvalifikovat na překladatele, novináře, fotografa atp. Jelikož jsem chtěla dělat kariéru, první dva roky jsem se věnovala žurnalistice a další dva roky technickému překladu z angličtiny se specializací na geologii. Celých pět let jsem psala do univerzitních a také městských novin. Ve třetím ročníku jsem dokonce chtěla přestoupit na fakultu žurnalistiky, ale geologie přeci jen zvítězila.

V červnu jsem se šíleně na první pohled zamilovala. Můj princ byl z jiného města a to horké léto jsme spolu strávili na severním Kavkaze. Podzim přinesl loučení a já jsem musela odjet za

prací. Zvlášt jsme to vydrželi jen půl roku. Jen dopisy, telefonáty, pak za mnou přijel na oslavy nového roku. Tehdy nám došlo, že takhle nemůžeme žít. Ale ukázalo se, že to není tak snadné vyřešit. Tady musím říct, že v roli zamilované dívky jsem se cítila velmi nejistě z několika důvodů. Vyvádělo mě to z míry, protože jsem se dlouhá léta připravovala na kariéru a nechystala jsem se vdávat. Kromě toho, můj budoucí ženich trval na tom, abych se přestěhovala za ním, a mně se nepodařilo ho přemluvit, aby za mnou přijel do Irkutsku. A pokračovat ve vztahu na dálku jsem se obávala. Můj chlapec byl velmi pohledný a u ženského pohlaví budil značný zájem a já jsem moc nevěřila své ženské přitažlivosti. Kromě toho se mi zdálo velice romantické obětovat svou kariéru veliké lásce. A také stereotypy sehrály svou roli – žena přece následuje svého muže. A tak jsem v březnu 1989 letěla do Nalčiku, kde jsem se měla vdávat.

Chyba nebo osud???

Zde bych uvedla paralelu se životem mé matky. V něčem se můj osud podobal. Pro ni byl osudný moment, když se přestěhovala na periferii města – a dodnes se s tím nevyrovnala. V mém případě to byl příjezd na periferii Ruska (Kavkaz), čehož jsem dlouhá léta hořce litovala. Tehdy se ohlásila perestrojka, což jednoznačně zhoršilo mé postavení nezaměstnané. Po celé zemi se zavíraly státní podniky a v našem lázeňském městečku byla i dříve úroveň nezaměstnanosti mezi ženami velmi vysoká. Přírozeně ženy byly první, které pocítily tyto dopady. Ale za krátkou dobu nastoupila „rovnoprávnost“, začalo masové propouštění mužů. Nemohla jsem uplatnit ani své vzdělání, ani své ambice. Navíc se mi za devět měsíců narodila holčič-

ka s krásnýma očima. A mé postavení matky bylo určeno na mnoho let.

Jako žena jsem byla šťastná. Milující muž, zdravá holčička, nový okruh známých. Čistý vzduch a nedotknutá příroda mi dělaly dobře a dodávaly síl. Ale ... není možné zahodit dlouhá léta přípravy na kariéru. Velmi rychle jsem začala litovat svého rozhodnutí. Pochopitelně jsem pak začala obviňovat i svého muže. Ale rozhodnutí už padlo a já jsem se snažila, jak jsem mohla, se se svým postavením vyrovnat. Když už byla dcera větší, začala jsem manželovi pomáhat s obchody. Na podzim roku 1994 nikdy nezapomenu. Spolu s přáteli jsme navštívili přednášku amerického misionáře pojmenovanou „Co je to štěstí?“. Od toho večera se náš život od základu změnil. Muž se začal zajímat o náboženství. Šlo o jeden z křesťanských proudů.

Bylo to období životních zkoušek. Vůlí osudu nebo vlastním přičiněním a volbou jsme se ve své vlasti stali nepohodlnými. Nakonec jsme se rozhodli utéct do zahraničí. Los padl na Českou republiku.

Útěk a jeho následky

Příprava k odjezdu trvala půl roku. Rozloučila jsem se se svými blízkými a přáteli navždy. Všichni se domnívali, že jedeme do Moskvy, kde budeme žít v náboženské komunitě. Ve skutečnosti ale v té době byl můj muž v nejvyšší míře v této oblasti zklamán. Ostatně Českou republiku jsme si vybrali hlavně proto, že je to prakticky ateistická země a lidé jsou tu tolerantní k různým vyznáním. V Rusku začal nový hon na čarodějnice. Pravoslaví proniklo do státní sféry a vyhlásilo válku všem odlišným náboženstvím a náboženských směrům. Dalším z důležitých faktorů

byla národnost. Na Kavkaze je přeci jen způsob života a kultura velmi odlišná od slovanské. A my jsme si přáli žít mezi svými. Takže Prahu jsme si vybrali s rozmyslem a vědomě.

Měli jsme tehdy finanční problémy spojené s cestou, ale měli jsme veliké štěstí v jiné věci. Zpráve už jsme měli pasy pro cestu do zahraničí a zadruhé u nás začaly další prezidentské volby. Politici se báli o svá místa a na nás na čas zapomněli. Jen s několika kufry jsme v polovině listopadu roku 2000 usedli do kupé ve vlaku z Nalčiku do Moskvy a za další týden v šest hodin ráno jsme s rodinou stáli na Hlavním nádraží v Praze a zmateně jsme se rozhlíželi kolem sebe.

Na řešení otázek našeho pobytu v zemi jsme měli týden, protože jsme oficiálně přijeli jako turisté. Bylo pro nás těžké odhodlat se k tomu, abychom požádali o politický azyl. Je třeba mít na paměti, že jsme byli vychováni v duchu patriotismu a emigranti byli považováni za zrádce. Kromě toho jsme věděli, jaké procedury musejí všichni uprchlíci absolvovat. Bylo to hrozné. A znovu a znovu vyprávět o pronásledování a všem, co jsme prožili, prakticky jako u výslechu, nám nahánělo hrůzu.

Ale už jsme neměli na výběr. Pobyt v uprchlickém táboře potvrdil naše očekávání. A nejde jen o příšerné stravování a špatné životní podmínky. Problém byl v lidech, kteří tam žili. Později jsem tom hodně přemýšlela a napsala i několik článků. Za jeden a půl měsíce jsme se vrátili do Prahy a ubytovali se u známého z tábora. Před odjezdem jsme si uschovali u známého všechny své věci a teď vyšlo najevo, že odjel na týden domů a v té době ho vykradli a ukradli i naše věci. Tak jsme tedy vyvročili do nového tisíciletí: čistí, bez dokladů, neobtěžkáni věcmi ani závazky. Ale je zvláštní, že jsem pocítovala především obrovský elán a věřila jsem sama v sebe. Ale nebyl to pocit naivního optimisty.

Zpráve jsem byla klidná, protože jsem věděla, že tady už nám nehrozí pronásledování a ohrožení života zůstalo za hranicemi. Zadruhé jsem si Prahu hned zamilovala. Dokonce jsem měla zvláštní pocit návratu do své vlasti. Ostatně i dnes po sedmi letech jsem Prahou stále okouzlená. A i svou povahou jsou mi Češi velmi blízcí. Ačkoli samozřejmě hlupáků je všude dost, jak říkávala moje máma. Ale Čechy jsou přeci jen země, kde je mi mnoho věcí blízkých.

Já jsem se v Praze cítila jako ryba ve vodě, kvete tu kulturní život a také jsem tu spatřovala možnost seberealizace. To všemno mi tak dlouho chybělo na Kavkaze. Můj muž, ostatně jako většina mužů v jeho situaci, velmi těžce prožíval adaptaci na nové prostředí. Dceři už bylo jedenáct a my jsme ji hned dali do běžné české školy. Spočítala jsem si, že má role ženy matky je splněna, a vrhla jsem se do života. Samozřejmě přicházely i deprese a nekonečné otázky, jako proč, za co a kdy už ta noční měra skončí? Manžel dostal nabídku práce jako správce domu a já, abych ho podpořila, jsem šla s ním. Udržel se tam dva měsíce a pak jsme odešli. Pak jsem celé léto rozdávala letáky v centru Prahy a prodávala lístky na koncerty klasické hudby. Dnes je tato činnost prakticky zakázaná, ale tehdy pomáhala mnohým imigrantům přežít. Celý den jsem stála na nohou v jakémkoli počasí a pak jsem ještě chodila domů pěšky, protože jsem musela šetřit i na cestování po městě. Že jsem byla strašně unavená, je slabé slovo. Padla jsem mrtvá do postele a ráno jsem nemohla věřit tomu, že už zvoní budík. Ale psychicky jsem se dala dost dohromady. Na podzim jsem dostala místo pokojské v malém penzionu. Tam jsem při úklidu pokojů a umývání záchodů začala pocítovat záchvaty zoufalství. Ale právě v té době se objevil první paprsek naděje. V jedněch ruských novinách

jsem našla inzerát na místo novináře a vzpomněla jsem si na své druhé vzdělání.

Půl roku jsem fakticky měla dvě zaměstnání. Od rána až do oběda jsem uklízela pokoje a pak jsem do večera psala články a učila se pracovat s počítačem.

Sny se plní

Jako novinářka ruských novin jsem začínala jako zahraniční korespondent a dostala se až na pozici hlavní redaktorky a vystavěla si tak během čtyř let kariéru, a to jsem začínala od nuly. Teď se učím pracovat s internetem a chtěla bych zkusit své síly v českých ženských časopisech. Kromě toho, přemýšlím o tom, že napíšu knihu, a doufám, že mám co říct.

Domnívám se, že by byli lidé v životě mnohem šťastnější, kdyby se neorientovali podle pohlaví, ale podle toho, jaké má kdo nadání. Kromě jiného by odpadlo mnoho problémů ve společném soužití mužů a žen. Nevytvářaly by otázky typu, zda to je, či není ženská nebo mužská práce. A v zásadě si myslím, že současná společnost k tomu směřuje.

A to nejdůležitější. Chtěla bych poděkovat všem, kdo mi slovem i skutkem pomáhali přežít těžké časy mého života v České republice. Nebudu nikoho jmenovat, protože se bojím, abych na někoho nezapomněla. Ale srdečně vám všem děkuji, přátelé.

14. srpna 2007

Věra Lapšina

- narozená v roce 1972 v Rusku
- absolvovala hereckou konzervatoř
- vdaná, matka dvou dětí
- do ČR přišla s rodinou v roce 2004
- v současné době se v Českém rozhlasu podílí

na vysílání pořadu ruské redakce „Pojďme mluvit česky“, působí v dětském studiu pro udržení, zlepšení a výuku ruského jazyka v Teplicích, dále v dětském divadelním studiu v Ústí nad Labem

Narodila jsem se v dávném roce 1972 v městečku s čarovným ruským jménem Ivanovo. Bez jakékoli známky lítosti jsem jej opustila a odešla jsem studovat herectví na Gorkého hereckou konzervatoř v Nižgorodu. Byla jsem na sebe patričně hrdá, když jsem byla přijata – u děvčat byl počet zájemkyň na jedno místo 46,5 !!!

Když jsem se úspěšně dostala přes všechny peripetie studia, pracovala jsem pět let jako „herecká hvězda“ v Nižgorodském divadle. Během této doby, která mi připadala jako věčnost, jsem natočila i jeden obstojný film (Advokát). Dodnes se ke mně sláva vrací, protože se film pravidelně hraje na ruských televizních kanálech. Potom jsem se přemístila do Toljati z důvodů rodinných a finančních. Tam jsem kvůli vzájemné nedůvěře s hlavním

režisérem už nebyla hlavní, ale obyčejná herečka v divadle „Kolo“. Ve chvíli, kdy se mi narodil první syn, jsem pochopila, že jsem dohrála a opět jsem bez jakékoli lítosti odešla ze scény. Tím začala moje kariéra v reklamě. Prošla jsem těžkým pracovním postupem od obyčejného reklamního rozhlasového pracovníka pro copyright přes vedoucí oddělení marketingu v jedné z největších společností spojů až do manažersko-kreativní režiséřské funkce v agentuře pro televizní reklamu. To byla ještě jedna překrásná životní etapa – v r. 2004 se narodila naše dcerka Alice. A reklamní role, vytvořené s mou nepřímou účastí, získaly nemálo cen, mimo jiné na Moskevském festivalu. A v tento moment vzestupu jsme se rozhodli (opět bez lítosti) opustit vlast. Proč?

Protože se mi nelíbí, že na školním dvoře, kde se učil syn, zabíjejí děvčata; že v centru města vyhazují do povětří autobusy; že na dětských hřištích je spousta špíny; že opilý Rus má potřebu někoho zbít, a pro další příklady „šťastného“ života v naší vlasti. Nečekali jsme, že u letadla nás budou vítat česká děvčata (ačkoli by byl muž rád) v národních krojích s knedlíky a solí, proto jsme neprožívali strašně rozčarování z imigrantského života. Ačkoli je možno říci, že jsem měla v Česku štěstí – ruskojazyčná diaspora se ke mně chovala blahosklonně a teď mám každý týden vysílání v českém rozhlase (ruská redakce, „Pojďme mluvit česky“), dětské studio pro udržení, zlepšení a výuku ruského jazyka v Teplicích, dětské divadelní studio v Ústí nad Labem. To není tak špatné za pouhý rok ?!

Vztahy mezi muži a ženami

Při srovnání chování mužů k ženám v Rusku a Čechách jsem dospěla k závěrům, které Rusy nepotěší: Evropané jsou mnohem

šťastnější, nežli my. V Rusku i ženy i muži stále hledají uplatnění pro svoje... hm! Jak to co nejinтелигентněji vyjádřit! Obecně: stále hledají čerstvé zážitky. Na jedné straně je to obdivuhodné – naše ženy jsou skutečně nejkrásnější a nejlépe na světě o sebe dbají. Aby ne – vždyť musí být stále připraveny pro eventuelní zájemce. Výsledkem je, že ruský muž je rozmazlen v důsledku přebytku nabídky a ženská krása se v tomto případě znehodnocuje... A nejstrašnější je, že chápání rodiny a věrnosti se podle mého názoru v Rusku zcela vytrácí.

Život v Čechách

A tady v Čechách mne nejvíce potěší, když vidím již nemladé páry, které se vedou láskyplně za ruku. Jsou spokojeni se svým výběrem, jsou na něj hrdí, jsou šťastní! Tady prakticky nevidíš dámu, která svým vzhledem dává najevo, že „vše je na prodej“. Ve vzduchu nevisí drsná sexuální konkurence, kdy tě všichni muži, které potkáš, hodnotí jako zboží, a ženy, které potkáš, jako soupeřku. Nevím, ale tady, uprostřed harmonie a spokojenosti, se mi dýchá lépe. Jsem vděčná zdejším lidem za jejich snášenlivost vůči nám, kteří jsme přijeli do jejich země. Češi se obejdou bez „služebního úsměvu č. 7“, který je vlastní například Američanům. Zato když se tady někdo usměje, je to z čistého srdce. Podle mého Češi pouze reagují na naše chování. A to znamená, že když se chováme lidsky v této zvláštní a milé zemi, i jejich vztah k nám tomu bude odpovídat.

Poděkování

Za celý projektový tým, který se na této publikaci podílel, bych chtěla poděkovat především všem jedenácti ženám, které nás nechaly nahlédnout do svých soukromých životů a neváhaly se podělit o radostné, ale i smutné okamžiky nejen s námi, ale prostřednictvím této publikace i s českou veřejností. Velmi si jich za tuto odvahu vážím a doufám, že nabídnou čtenářům nestereotypní, autentický pohled na život cizinců a především cizinek v České republice.

Také bych chtěla poděkovat Anettě Riglové, která stála na počátku celého projektu a bez jejíhož nápadu a pomoci bychom tuto publikaci nikdy nevydaly.

*Eva Karková
ředitelka EK*